

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

katedra občanského práva

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Právní postavení neopomenutelného dědice

The legal position of the non-excludable
successor

Mgr. Kristýna Tlustošová

2010

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne

.....

Mgr. Kristýna Tlustošová

1. ÚVOD

Umírání patří také k životu a uspořádání majetku dává mnoha lidem šanci připravit se na smrt. Každý z nás je přitom potomkem svých rodičů, vůči kterým se dříve nebo později můžeme octnout v postavení jejich neopomenutelného dědice. Stejně tak i většina z nás bude mít své „neopomenutelné dědice“. V rámci dědického práva, jehož samostatné kořeny sahají až do dob starověkého Řecka, se bezesporu jedná o velmi zajímavé téma.

V práci nazvané „Právní postavení neopomenutelného dědice“ se zabývám právy a povinnostmi, jakož i zvláštnostmi speciální kategorie dědiců, tzv. neopomenutelných dědiců. Tato problematika je právně regulovaná normami práva dědického, pododvětvím práva občanského hmotného a normami dědického práva procesního.

Cílem této práce je blíže identifikovat postavení neopomenutelného dědice v různých životních situacích, které mohou v rámci dědického práva vyvstat. Práce rovněž ve stručnosti pojednává o dědickém řízení, jehož blízká návaznost s tímto tématem je více než zřejmá. Postavení problematiky neopomenutelného dědice je zde rozpracováno z různých hledisek, a to jak z teoretického, tak i praktického a historického.

Těžiště tohoto materiálu spočívá v současné platné právní úpravě zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Úprava dědického řízení je dále obsažena v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, ve znění pozdějších předpisů. Pro historickou komparaci jsem použila již zrušené právní předpisy „ABGB“¹, tzv. střední

---

¹ Všeobecný zákoník občanský (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, zkratka ABGB) byl základem občanského práva v habsburské monarchii po celé 19. století až do jejího zániku. Všeobecný občanský zákoník byl vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. čís. 946 Sb.z.s. s platností pro všechny neuherské země císařství. Na českém území byl platným právem až do vydání nového občanskoprávního kodexu.

občanský zákoník² a současný zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění několika významných novel. V neposlední řadě bude při mém výkladu de lege ferenda přihlédnuto k úpravě dané problematiky v nově připravované rekodifikaci občanského zákoníku, ve znění, v jakém byl v době zpracování této rigorózní práce předložen v rámci legislativního procesu Parlamentu ČR.

Současná hmotně právní úprava této problematiky obsažená v občanském zákoníku je ve srovnání s některými již zrušenými právními úpravami poměrně stručná. Dědické právo je totiž obsaženo v pouhých třiceti šesti paragrafech. „Poměříme-li úpravu dědického práva v našem občanském zákoníku s úpravami ve standardních kodexech náležejících do oblasti kontinentální evropské kultury, zarazí nás na první pohled nápadný nepoměr mezi pozorností, kterou otázkám dědění věnují tyto zákoníky, a mezi záběrem naší zákonné úpravy.“³ Přes veškeré snahy, které byly na úseku občanského práva postupem času učiněny, nese současná právní úprava stále znaky socialistického zákonodárství. Pozornost, jaká se dědickému právu v budoucnu dostane, by měla být podstatně větší také vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o úpravu neobvyklého významu, s přihlédnutím k přirozené úctě k zemřelému člověku a respektu k jeho posledním přáním, která za života projevil.

Procesně právní úprava problematiky dědického řízení, v jehož rámci je neopomenutelný dědic typickým účastníkem, je znatelně podrobnější. Přestože je v občanském soudním řádu dědické řízení shrnuto do třiceti paragrafů, zcela uspokojivě tato ustanovení pokrývají celkovou komplexnost tohoto druhu řízení. Žádné z uvedených ustanovení se sice výslovně nedotýká specifického postavení institutu neopomenutelného dědice, přesto lze v rámci celého dědického řízení na jeho postavení aplikovat podstatnou část úpravy z občanského soudního řádu.

---

² zákon č. 141/1950 Sb.

³ Eliáš, K.: Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník, Ad Notam 2003, číslo 5, str. 97

Historický vývoj institutu neopomenutelného dědice je v této práci široce analyzován s přihlédnutím k jeho dlouhotrvající existenci – setkáváme se s ním již v dobách starověkého Říma. Tím ovšem rozhodně nepopírám, že by takový institut neexistoval již v době dřívější u jiných starověkých civilizací. Podrobnější rozbor úpravy obsažené v ABGB se může jevit jako velice přínosný především z důvodu připravované rekodifikace soukromého práva, která zamýšlí obnovit některé zaniklé instituty dědického práva z ABGB.

Jedna z kapitol této rigorózní práce se také ve stručnosti věnuje exkurzu do dědického práva vybraných zemí, a to především z pohledu problematiky práv neopomenutelných dědiců.

V recentní úpravě občanského zákoníku není v žádném z ustanovení přesně vymezeno, kdo je neopomenutelným dědicem. Ze všech dostupných pramenů však vyplývá, že za neopomenutelného dědice je zásadně považován potomek zůstavitele v prvním i vzdálenějším stupni. Jediným ustanovením, které se přímo vztahuje k problematice neopomenutelných dědiců, je tak § 469a občanského zákoníku, který se týká institutu vydědění. „Mnohotvárnost současných právních vztahů nemůže odpovídat někdejší zjednodušeným představám, z nichž se při tvorbě zákona vycházelo.“⁴

Institut neopomenutelného dědice je jedním z nástrojů, kterak omezit testovací volnost zůstavitele. Mezi další prvky omezující pořizovací vůli řadíme například ustanovení o formě a obsahu závěti, o přípustnosti a nepřípustnosti vydědění. Všechny normy týkající se neopomenutelných dědiců jsou normami kogentní povahy.

I když se některým odborníkům může ochrana poskytovaná neopomenutelným dědicům jevit jako nadbytečná, neboť podle jejich názoru představuje přílišné omezení autonomie vůle zůstavitele, já osobně

---

⁴ Mikeš, J.: Jak dál s úpravou dědického práva?, Ad Notam 1998, číslo 2, str. 27

ji shledávám velmi důležitou. Oponenti této specifické ochrany potomků argumentují přísným omezováním vlastnického práva zůstavitele, neboť se jedná o promítnutí zásady familiarizace, která se v současné době považuje za již překonanou. Já osobně ovšem zastávám názor, že také potomci se mohou dočkat nevhodného a nepřiměřeného chování ze strany svých předků, a proto je nutné je chránit alespoň takovýmto způsobem. Vzhledem k tomu, že zůstavitel nástroj ochrany proti nevhodnému chování svých potomků má, bylo by spravedlivé, aby takový nástroj ochrany existoval rovněž v případě dědiců.

2. KDO JE NEOPOMENUTELNÝ DĚDIC

V českém právním řádu se postavením neopomenutelného dědice zabývá dědické právo jako pododvětví občanského práva hmotného. Dědické právo je upraveno ústavním pořádkem České republiky v Listině základních práv a svobod⁵, kde v článku 11 v odstavci prvním je řečeno, že dědění se zaručuje. V současné době se platná právní úprava objektivního dědického práva nachází v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a to v ustanoveních § 460 až § 487. „Historický vývoj zákonné úpravy ukazuje na postupné oklešťování okruhu neopomenutelných dědiců a rovněž i rozsahu jejich podílů, na který mají nesporný nárok. Možnosti, jak neopomenutelný podíl zkrátit či odejmout se naopak postupně rozšiřují.“⁶

2.1. Dědic

Pojem dědic se v objektivním dědickém právu používá v několika významech. Prvním případem je označení dědicem toho, kterému svědčí některý z dědických titulů, a který je z tohoto důvodu povolán k dědění jak ze zákona či ze závěti, tak z obou těchto důvodů. Dle druhu dědického titulu rozlišujeme dědice testamentárního, dědice zákonného a dědice putativního (domnělého).

V dalším případě je dědicem osoba, která dědictví neodmítla a jako dědic si počíná.

V posledním případě můžeme hovořit o tzv. skutečném dědici, kterým se stane ten, kdo na základě pravomocného usnesení soudu v dědickém řízení z dědictví skutečně něco nabude a s tím odpovídá

---

⁵ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

⁶ Medunová, R.: Dědic, který nemá být opomenut, Ad Notam, 2009, číslo 5, str. 169

za dluhy zůstavitele. V tomto případě se dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 6. 2002, sp. zn. Cdo 2174/2000, jedná o dědice ve vlastním slova smyslu. Do té doby je možné osoby ucházející se o dědictví považovat pouze za dědice domnělé, kteří ještě nejsou nositeli práv a povinností spadajících do dědictví, ale kteří se jimi stanou zpětnou účinností k době zůstavitelovy smrti až na základě výsledku řízení o dědictví.⁷

Právním nástupcem zůstavitele se může stát každý, komu je přiznána právní subjektivita. Proto může být dědicem jak osoba fyzická, tak i právnická, tak i stát. U osoby fyzické není podmínkou její způsobilost k právním úkonům, postačí pouze způsobilost k právům a povinnostem. Právní nástupce nabývá dědictví dle ustanovení § 460 občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) ke dni smrti zůstavitele a po splnění určitých předpokladů. Prvním předpokladem je, aby dědici svědčil některý z dědických titulů. Mezi další předpoklady náleží především dědicova způsobilost dědit, tudíž neexistence důvodu, který by dědice z nástupnictví vylučoval, existence dědictví a vůle neodmítnout dědictví ze strany právního nástupce. Dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 6. 2002, sp. zn. Cdo. 2174/2000, je okamžik smrti zůstavitele nebo den, ke kterému byl prohlášen za mrtvého, rozhodnou skutečností, co do okruhu osob, které přicházejí v úvahu, jakož i co do práv a povinností, do kterých vstupují právní nástupci zůstavitele.

České dědické právo spočívá v současné době na principu univerzální sukcese, který vyjadřuje myšlenku, že práva a povinnosti, která přetrvávají svého nositele, tvoří nerozlučný celek a bezprostředně přecházejí na dědice. „Dědic jako univerzální sukcesor vstupuje do majetkoprávních poměrů svého předchůdce v celé jejich šíři a ve všech jejich složkách, aniž by o

---

⁷ viz dále Vrcha, P.: Civilní judikatura, výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky, 2. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 952

existenci jednotlivých práv nebo povinností musel mít vědomost.“⁸ „Principem univerzální sukcese není vyloučeno, aby bylo více dědiců, ale je jich více, prinášá princip ten s sebou, že dělení děje se dle částí ideálních, dle kvot a nikoli dle fyzických skupin; každý dědic nastupuje in universum ius defuncti pro quota parte.“⁹ Na dědice přecházejí všechny věci movité i nemovité, spoluvlastnické podíly zůstavitele, příslušná část vypořádaného společného jmění manželů a majetek související s podnikáním. Kromě těchto aktiv dědictví na něj ovšem přecházejí i veškeré zůstavitelovy dluhy a pohledávky jako pasiva dědictví. S pojmem aktiv a pasiv dědictví se blíže setkáme v kapitole věnované dědickému řízení. K dluhům zůstavitele náleží i náklady na jeho pohřeb. Některá práva a povinnosti jsou natolik osobní povahy a jsou v takové míře spjaty s osobou svého nositele, že na dědice nepřecházejí vůbec. „Ač tresty, dle zásady, že stihati mají jen viníka, nepřecházejí na dědice vinníkovi, přece peněžní pokuty a všechny tresty na jmění, k nimž zůstavitel právoplatně byl odsouzen, přecházejí na dědice.“¹⁰ Jiná zase po smrti zůstavitele přejdou na právního nástupce jinak než děděním. Mezi práva, která nepřecházejí vůbec, řadíme:

- práva a povinnosti z rodinně-právních vztahů;
- plnění, která mohla být provedena pouze osobně zůstavitelem jako dlužníkem (např. smlouva o dílo);
- práva zůstavitele jako věřitele, která jsou vázána výlučně na jeho osobu (např. právo na bolestné, na náhradu za ztížení společenského uplatnění, oprávnění věcného břemene in persona, předkupní práva z něhož je oprávněna pouze určitá fyzická osoba).

---

⁸ Švestka, J., Dvořák, J.a kol.: Občanské právo hmotné III., 5. vydání, Praha Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2009, str. 260

⁹ Tilsch, E.: Dědické právo rakouské, Praha, Sborník věd právních a státních (Bursík a Kohout), 1905, str. 31 (viz. dále Tilsch)

¹⁰ Tilsch, str. 51

Mezi práva, která děděním nepřecházejí, ale smrtí zůstavitele nezanikají, patří:

- právo na ochranu osobnosti zemřelého;
- nájemní práva k bytu a všechny nedoplatky nájemného;
- právo na pojistné plnění z pojištění osob;
- právo na peněžité nároky zaměstnance vůči zaměstnavateli;
- práva na peněžité nároky ze sociálního zabezpečení a nemocenského pojištění.

Jedná se zde o případy zvláštní sukcese. S přechodem práv zde nepřecházejí ani povinnosti, i kdyby se upínaly k předmětným právům.

2.2. Úmrtí fyzické osoby

„Na počátku celého procesu dědění stojí smrt, a to jak prohlášená lékařem (ve většině případů), nebo mohli bychom říci "formální smrt“ prohlášená soudem u osoby, jejíž smrt je zjištěna jinak než prohlášením lékařem, nebo jde o osobu nezvěstnou, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem usoudit, že nežije.“¹¹ Smrt je neodvratitelnou právní skutečností, která sebou přináší řadu právních důsledků. Končí život fyzické osoby a tím se rozbíhá kolotoč událostí zasahující široké právní spektrum. Smrtí končí způsobilost fyzické osoby k právům a povinnostem a samozřejmě i způsobilost k právním úkonům.

Dle § 2 písmene e) zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů, se smrtí rozumí

---

¹¹ Kučera, R.: Dědictví, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001, str.19

nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene. V § 10 odst. 3 tohoto zákona je stanoveno, že smrt se zjišťuje prokázáním:

- nevratné zástavy krevního oběhu či
- nevratné ztráty funkce celého mozku, včetně mozkového kmene v případech, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle (smrt mozku).

Úmrtí fyzické osoby se dle zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů (dále jen „matriční zákon“), zapisuje do matriky úmrtí, pro kterou se vede kniha úmrtí. Samotné konstatování smrti fyzické osoby je na lékaři, který mrtvolu ohledá a vystaví list o prohlídce mrtvého. Po provedení prohlídky mrtvého oznámí ohledávající lékař úmrtí místně příslušnému obecnímu úřadu pověřenému vedením matriky. Určení, které obecní úřady jsou pověřené vedením matriky v konkrétním případě, nalezneme v § 2 matričního zákona¹². Kromě zápisu do knihy úmrtí na základě listu o prohlídce mrtvého je dle § 21 odstavce 2 citovaného zákona možno provést zápis také na základě pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou.

Co se týče rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou, to je vydáváno jako výsledek řízení o prohlášení za mrtvého. Tento druh řízení je řízením nesporným upraveným v § 195 až § 200 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“),

---

¹² (1) Působnost na úseku matrik a další činnosti stanovené tímto zákonem vykonávají
a) matriční úřady, kterými jsou obecní úřady, městské úřady, v hlavním městě Praze úřady městských částí, v územně členěných statutárních městech úřady městských obvodů nebo úřady městských částí a pro území vojenských újezdů újezdní úřady 1), které určí a jejich správní obvody vymezí Ministerstvo vnitra (dále jen "ministerstvo") prováděcím právním předpisem,
b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností (dále jen "úřad s rozšířenou působností"), *)
c) krajské úřady, v hlavním městě Praze a ve městech Brně, Ostravě a Plzni magistráty těchto měst (dále jen "krajský úřad"),
d) ministerstvo.

(2) Určení matričního úřadu nebo jeho zrušení, popřípadě změnu správního obvodu matričního úřadu lze provést pouze k počátku kalendářního roku, nedojde-li ke změnám v územním členění státu k jinému datu.

které je možné zahájit i bez návrhu, ale rovněž i na návrh toho, kdo má na věci právní zájem. „Pokud soudy prohlašují fyzickou osobu za mrtvou, stanoví jako den úmrtí nezvěstné osoby obvykle den následující po dni, kdy byl nezvěstný naposledy spatřen, případně již ten samý den, kdy v souvislosti s těžkým zdravotním postižením nezvěstného není dost důvodů předpokládat, že by přežil následující den, někdy stanoví jako den smrti i den, kdy byl podán k soudu návrh na zahájení řízení.“¹³

2.3. Neopomenutelný dědic

Speciální právní postavení mezi ostatními dědici je v českém právním řádu přiznáno tzv. neopomenutelným dědicům. Těmi jsou výlučně potomci, descendentí zůstavitele. „Jest přirozeným požadavkem práva dědického, aby, není-li tu zvláštních ohledů, jmění připadlo spíše mladším generacím než starším.“¹⁴ Zvláštní právní ochrana se jim poskytuje při dědění ze závěti.

Jedná se o promítnutí zásady familiarizace do českého dědického práva, která podporuje rodinné dědické nástupnictví. Dle rodinného dědického nástupnictví by měl zůstavitelův majetek připadnout těm, kteří jsou s ním pokrevně spřízněni. Protikladem zásady familiarizace je zásada osobní autonomie vůle, neboli testovací volnosti. Současná právní úprava dědického práva hmotného vychází v našem právním řádu z určitého kompromisu mezi těmito zásadami .

Občanský zákoník umožňuje zůstaviteli projevem své vůle rozhodnout o svém majetku po své smrti a určit svého dědice. Zároveň je jeho testovací volnost omezena ve vztahu k určitým osobám tzv. neopomenutelným dědicům „heredes necessari“. Jsou zde zohledněni nejen zůstaviteli potomci v prvním stupni, ale i jeho potomci druhého,

---

¹³ Dvořák, J.: K aktuálním otázkám prohlášení občana za mrtvého, Ad Notam 2004, číslo 6, str.159

¹⁴ Tilsch, str. 103

případně dalšího stupně. Při uplatňování dědických nároků potomků ve vzdálenějším než prvním stupni je třeba neopomenout zásadu dědického práva, dle které potomek bližšího stupně vylučuje z dědění potomka stupně vzdálenějšího. Při dědění ze zákona dědí zůstavitelovi potomci v první dědické skupině, spolu se zůstavitelovým manželem.

Přijetím zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, nedošlo k rozšíření kategorie neopomenutelných dědiců. Pozůstalý partner v našem právním řádu není stejně jako manžel zůstavitele neopomenutelným dědicem.

2.4. Určování rodičovství

Pro určení okruhu zůstavitelových potomků je třeba vycházet z českého rodinného práva, konkrétně ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Descendentem zůstavitele v prvním stupni je jeho dítě. Dědické právo dětí zůstavitele ani jeho rozsah nejsou závislé na skutečnosti, zda jde o děti zletilé či nezletilé, narozené v manželství či mimo manželství, o děti z manželství posledního či předchozího. Rovné postavení dětí narozených v manželství i mimo manželství je zaručeno článkem 32 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Rovné postavení dětí je častým předmětem mezinárodních smluv, například Úmluvy o právech dítěte či Evropské úmluvy o postavení dětí narozených mimo manželství, kterou je ČR vázána jako člen Rady Evropy. Evropská úmluva se konkrétně v článku 9 zabývá právem dítěte narozeného mimo manželství na dědictví jak z otcovy, tak i z matčiny strany.

Při určení, kdo je potomkem zůstavitelky, se vychází z § 50a zákona o rodině, který stanoví, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila. Vychází se z jednoduché právní skutečnosti, kterou je narození dítěte. Již ve starém Římě bylo jednou z právních zásad „matka si je vždy jistá, otec

nejistý“¹⁵. I zde se však můžeme setkat s případy tzv. sporného určování mateřství. Domnívám se, že s vývojem reprodukční medicíny bude k takovým případům docházet častěji.

Poněkud složitější situace nastává, pokud je zůstavitelem muž. Při určování otcovství české rodinné právo používá tři právní vyvratitelné domněnky upravené v § 51 až § 54 zákona o rodině.

První domněnka otcovství stanoví, že otcem dítěte je manžel matky v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne od zániku manželství.

Dle druhé domněnky se otcovství určuje souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem nebo soudem. Prohlášení je možné učinit i pouze k dítěti počatému.

Třetí domněnka se týká určení otcovství rozhodnutím soudu. Takto možné je určit otcovství zůstavitele i po jeho úmrtí.

2.5. Nasciturus

Jedinečná právní ochrana při dědění se dostává tzv. nasciturovi. Nasciturem je dítě v těle matčině, tedy dítě dosud nenarozené. Je považováno za osobu v právním smyslu, osobu fyzickou, která má způsobilost k právům a povinnostem dle § 7 odst. 1 obč. zák. Tuto způsobilost však nabude pouze, pokud dojde k naplnění dvou následujících podmínek:

1. byl-li v rozhodné době prokazatelně počat;
2. narodí-li se živý.

---

¹⁵ „Mater semper certa est, pater incertus“

Pokud v průběhu těhotenství dojde k potratu nebo pokud dojde k porodu mrtvého dítěte, má se za to, že nasciturus právní subjektivity nikdy nenabyl. Ochrana nascitura v případě dědění je mu poskytována jako neopomenutelnému dědici, jako potomkovi zůstavitele. Pokud by nastala taková situace, musí být již započaté řízení o dědictví zastaveno a je nutno vyčkat na narození nascitura, aby došlo k jasnému vymezení okruhu dědiců.

2.6. Dědic neznámý a dědic neznámého pobytu

V dědickém právu se setkáváme i s institutem neznámého dědice nebo dědice neznámého pobytu. Konkrétně § 468 obč. zák. zní: „K dědici neznámému nebo k dědici neznámého pobytu, který byl o svém dědickém právu vyrozuměn vyhláškou soudu a který v určené lhůtě nedal o sobě vědět, se při projednávání dědictví nepřihlíží. Jeho opatrovník nemůže prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví učinit.“¹⁶ Je tedy zřejmé, že takový dědic je vyrozuměn vyhláškou vyvěšenou na úřední desce soudu. V našem případě se bude především jednat o potomka, který se svým rodičem není v kontaktu, dokonce ani tak, že by jeho rodič věděl, kde bydlí. Do takové situace se může jejich vztah dostat jak z důvodů na straně jednoho z rodičů, tak i z důvodů na straně potomka. Tato úprava odpovídá obecné úpravě dle ustanovení § 50l OSŘ¹⁷.

2.7. Zastoupení neopomenutelného dědice

---

¹⁶ Občanský zákoník § 468

¹⁷ Vyvěšení na úřední desce

(1) Stanoví-li zákon, že rozhodnutí nebo jiná písemnost mají být vyvěšeny na úřední desce soudu, platí, že desátým dnem po dni vyvěšení byly doručeny účastníkům, kteří nejsou soudu známi, jejichž pobyt není znám, kterým se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, nebo neznámým dědicům zůstavitele, nebyl-li dosud v řízení o dědictví stanoven okruh jeho dědiců, anebo právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat, a zástupcům nebo opatrovníkům účastníků, jejichž pobyt není znám nebo kterým se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, popřípadě též dalším osobám, o nichž to stanoví zákon.

(2) Stanoví-li zákon, že na úřední desce soudu má být vyvěšena výzva nebo sdělení, sejme se výzva nebo sdělení po uplynutí 30 dnů ode dne vyvěšení.

(3) Obsah úřední desky soud zveřejňuje i způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Otázka zastoupení je v dědickém řízení obzvláště praktická. Obecná právní úprava zastoupení se nachází v § 22 až § 33b obč. zák. V průběhu dědického řízení se s nutností zastoupení setkáváme především v situacích, kdy:

- neopomenutelný dědicem je nezletilé dítě;
- jedná se, jak uvedeno výše, o dědice neznámého nebo o dědice neznámého pobytu;
- dědic byl zbaven způsobilosti k právním úkonům;
- jde o vzájemné zastoupení dědiců.

Zástupcem je dle § 22 obč. zák. ten, kdo je oprávněn jednat za jiného jeho jménem. Ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. A dle § 22 OSŘ každá fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem.

V dědickém řízení se setkáváme jak s případy zákonného zastoupení, tak se zastoupením smluvním. V praxi často k vzájemnému zastupování účastníků dochází. Při takovém zastupování ale musí být dědic obezřetný, aby nedošlo ke střetu zájmu se zplnomocněným. Pouhé konkurování zájmů jednotlivých dědiců však samo o sobě neznamena důvod, aby se nemohli navzájem zastupovat.

3. POSTAVENÍ NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE V DĚJINÁCH

Dědické právo patří mezi nejstarší a zároveň mezi jedno z nejdéle regulovaných právních odvětví. Důležitost dědického práva vyplývá z jeho samotné podstaty - vztahů mezi rodiči a jejich dětmi. Vzhledem k historii této problematiky se na právní postavení neopominutelných dědiců podívám pouze z pohledu hmotného práva a zároveň se zaměřím pouze na specifika jejich postavení.

Již v dobách dávno minulých v dědickém právu proti sobě stojí dva principy proti sobě, starším je princip nevyhnutelné posloupnosti členů rodiny čili objektivní a mladší princip volnosti pořizovací čili subjektivní.

3.1. Starověké Řecko

Již v dobách starověkého Řecka můžeme hovořit o dědickém právu jako o samostatném právním odvětví, které se úzce pojilo s právem rodinným. Tehdejší rodinné právo mělo základ v monogamním manželství. Vztah rodičů a dětí měl patriarchální charakter. V čele rodinné hierarchie stál otec vykonávající moc otcovskou, která trvala u synů do dne zletilosti a u dcer do dne provdání.

Za dob archaického Řecka došlo k postupnému nahrazování starého obyčejového práva právem psaným. Solónovými reformami z let 594 až 593 př.n.l., které se obecně týkaly majetkových práv a organizace soudů a soudního řízení, došlo v oblasti dědického práva poprvé k připuštění odkazování majetku pro případ smrti.

„V období klasického Řecka se ustálily dvě dědické posloupnosti, zákonná a testamentární. První z uvedených způsobů je starší a souvisí s tím, že se v Attice po dlouhou dobu udržovala hospodářská jednotka

„oikos“ (jednotlivá domácnost), kde i zletilí synové dále hospodařili s otcem, resp. s dědem, takže byli za jeho života spoluvlastníky.“¹⁸

I poté, co Solónovy reformy zavedly možnost pořizovat testament o majetku, byla testovací volnost zůstavitele stále omezena. Synové a jejich potomstvo byli upřednostněni před potomky ženského pohlaví v bližším stupni příbuzenství. Synové nemohli být vydědění, ale pouze zbaveni dědických práv. Ke zbavení syna jeho dědických nároků mohlo dojít například pro jeho hluboké provinění, pro které se jej otec zřeknul. Důsledkem zřeknutí „apokéryis“ došlo k zániku vzájemného poměru mezi otcem a synem, tedy i jeho dědických nároků.

3.2. Starověký Řím

3.2.1. Posloupnost intestátní a posloupnost testamentární

Pro římské právo bylo typické rozlišení dvou právních systémů: práva civilního a práva praetorského. Jejich vzájemná odlišnost byla právě v oblasti dědického práva značná. Aby mohlo dojít k dědění, k přechodu zejména majetkových práv ze zůstavitele na dědice, muselo kromě splnění hlavního předpokladu smrti zůstavitele, dojít rovněž k naplnění jednoho ze dvou delačních důvodů. Na základě něho došlo i zde k rozlišení dvou dědických posloupností: intestátní-zákonné a testamentární.

Obě dědické posloupnosti vycházely z principu univerzální sukcese. „U Římanů, jak svědčí citát z dvanácti tabulí, vyvinul se velice brzo, avšak i tu zajisté předcházelo starší období s platností principu opácného, jak nasvědčují staré formy testamentu.“¹⁹ Institut zákonné dědické posloupnosti byl historicky starší, testamentární však byla již od dob Zákona XII desek upřednostňována. Při intestátní posloupnosti se dědilo podle hlav. Testamentární posloupnost vycházela z mínění římské

---

¹⁸ Židlická, M., Schelle, K.: Právní dějiny 1, Starověk, 1. vydání, Brno, MU a Doplněk, 1998, str. 142

¹⁹ Tilsch, str. 19

společnosti, že základem dědění je svobodné rozhodnutí hlavy rodiny „*pater familias*“. Společnost si ale také uvědomovala rizika, jaká může široká testovací volnost hlavy rodiny přinést. Došlo proto ke zvýšení ochrany určitého okruhu osob, které byly nazvány neopomenutelnými dědici. Prostředek ochrany, kterým se snažily získat svůj povinný díl z dědictví, se nazýval posloupností proti testamentu.

„Podobně jako na půdě věcných a obligačních práv vytvořil praetor nové formy vztahů, jež nebyly zakotveny v původním římském právu civilním a byly chráněny jen právem praetorským. Žalobami poznamenala praetorova činnost i římské právo dědické.“²⁰ Jeho činností došlo k rozlišování posloupnosti intestátní a testamentární dle civilního práva a k posloupnosti intestátní a testamentární dle práva praetorského. V době poklasické se rozdíl posloupností dle práva praetorského a civilního začaly zmenšovat. K jejich úplnému vyrovnání došlo až za vlády císaře Justiniána.

3.2.2. Postavení neopomenutelného dědice dle práva civilního

Ochrana neopomenutelného dědice v civilním právu byla dána pouze jeho formálním právem být v poslední vůli zůstavitele jmenován, kterým mu ale nebylo zajištěno právo na podíl na majetku zůstavitele. Jednalo se o výsledek snahy, aby zůstavitel určitou kategorii svých dědiců v závěti neopomněl. Neopomenutelný dědic musel být v testamentu jmenován nebo mohl být bez uvedení důvodu vyděděn.

Dle civilní posloupnosti se za neopomenutelné dědice považovali pouze dědicové vlastní a nutní „*heredes sui et necessarii*“. Mezi nimi zaujal privilegované postavení syn zůstavitele „*filius familiae*“. Filius mohl být vyděděn jedině výslovně pro svou osobu. Nebyl-li v závěti ustanoven a ani vyděděn, byl celý testament považován za nespravedlivý a stal se neplatným. Ostatní dědice vlastní a nutné stačilo vydědit všeobecným

---

²⁰ Kincl, J., Urfus, V.: Římské právo, 1. vydání, Praha, Panorama, 1990, str. 312

prohlášením. Závěť, ve které zůstavitel opomenul své dcery nebo vnuky, se nestávala neplatnou. Heredes sui et necessarii nabývají dědictví bez dalšího smrtí zůstavitele. Ostatní dědicové nabývají dědictví přijetím ležící pozůstalosti.

Při opomenutí neopomenutelného dědice došlo k uplatnění posloupnosti proti testamentu, kdy neopomenutelní dědicové dědili spolu s testamentárními. Civilní dědic se mohl bránit dědickou žalobou „heredita petitio“.

3.2.3. Postavení neopomenutelného dědice dle práva praetorského

Praetor považoval dědění dle civilní posloupnosti za nespravedlivé, proto držbu pozůstalosti „bonorum possessio“ uděloval všem dětem zůstavitele, nejen dědicům vlastním a nutným. „Bonorum possessio contra tabulas“ přiznávalo místo v testamentu opomenutým z neopomenutelných dědiců. Ti dále dědili dle svých intestátních podílů. Dědicové se mohli bránit praetorským interdiktem Quorum bonorum.

3.2.4. Povinný díl v římském právu

Původně bylo právo neopomenutelných dědiců chápáno spíše jako morální závazek zůstavitele. Koncem republiky došlo k ustanovení materiálního práva dědice na povinný díl „portio debita“. Právo na povinný díl mohla uplatnit osoba, která měla k zůstaviteli nejbližší jako jeho intestátní dědic. Tzv. Falcidiovým zákonem byla stanovena výše povinného dílu, který měl činit čtvrtinu toho, co by neopomenutelný dědic získal dle posloupnosti intestátní. Ke změně stanovené výše došlo za císaře Justiniána. Ten stanovil, že se mělo jednat buď o třetinu či polovinu intestátního dílu dědice, pokud jeho zákonný díl obnášel čtvrtinu či méně

z celé pozůstalosti. Povinný díl mohl být zanechán i formou odkazu či darováním za života zůstavitele. Oprávněný se svého práva na povinný díl dovolával žalobou jménem „kverella“, která sloužila také k doplnění výše povinného dílu.

3.2.5. Novelizace císaře Justiniána v oblasti dědického práva

Za vlády císaře Justiniána v 6. století došlo ke konečnému splynutí práva praetorského a práva civilního. Zavedl novou právní úpravu dědění proti testamentu. Zůstavitel musel nevyděděným dědicům vždy zanechat povinný podíl ve stanovené výši (viz výše) a k vydědění mohlo dojít pouze z taxativně vymezených důvodů. Pro descendenty jich bylo stanoveno čtrnáct a pro ascendenty osm. Mezi hlavní důvody patřily činy proti životu zůstavitele, nemravný život, nevděk apod.

3.3. Český feudální stát

V dobách českého feudálního státu existovalo vícero systémů práva. Hlavním bylo právo zemské neboli šlechtické. Na něj navazovala práva zvláštní, která byla právu zemskému podřízena a nesměla mu odporovat. Mezi právy zvláštními zaujímá nejdůležitější postavení právo městské.

V době předhusitské se příliš o právu dědickém nedá mluvit. Bylo to důsledkem existence odúmrtního práva panovníka. Jako obrana proti němu se vytvářela nedílná majetková společenství, uvnitř kterých se nedědilo (tzv. majetkový nedíl).

Až do doby Statut Konrádových byly z dědění zcela vyloučeny dcery zůstavitele, pokud zanechal nějaké mužské potomky. Nedocházelo přitom ani k dědění ascendentů. K výraznějšímu rozvoji šlechtického dědického práva došlo vzdáním se odúmrtního práva roku 1497 pro Čechy Vladislavem II. a roku 1587 pro Moravu Rudolfem II.

„Před rokem 1786 platilo v Čechách pro šlechtu právo zemské (obnovené zřízení a deklamatoria), jež činilo rozdíl mezi pohlavími (u zůstavitele i u dědiců), pro městský stav práva městská, jež tohoto rozdílu nečinila.“²¹ V právu městském existovala propracovanější úprava dědění se stanovenými pevnými pravidly, která byla formována silným vlivem římského práva. Také zde hovoříme o posloupnosti testamentární a intestátní. Testamentární posloupnost měla před intestátní přednost. „Pro měšťany platila obecně svoboda testovací s tím, že jen za určitých okolností mohli vydědit své děti, které jinak patřily mezi nepominutelné dědice (městské právo uvádělo 14 důvodů vydědění, např. zlé zacházení s rodiči, spáchání trestného činu, pokus o zabití rodičů, cizoložství s macechou nebo zrada rodičů, atd.).“²² Teprve pokud zemřel zůstavitel bez kšaftu neboli závěti, uplatnila se posloupnost intestátní. Při ní dědili potomci zůstavitele jako první. Pokrokově zde byla stanovena rovnost dílů synů i dcer.

3.4. Všeobecný občanský zákoník „ABGB“

Císařským patentem číslo 946/1811 ř.z. byl vyhlášen Obecný občanský zákoník, s působností od roku 1812 pro země císařství rakouského mimo země uherské. Problematika dědického práva byla v ABGB upravena v dílu II., v hlavách 8 až 15, ve 294 ustanoveních. Jednalo se o velmi podrobnou a široce pojatou úpravu. Dědické právo bylo dotčeno třemi významnými novelami. První novela z roku 1833 upravovala právo adoptivních dětí na povinný díl po zůstaviteli. Druhá z roku 1844 stanovila, že povinný díl se vyplácel v penězích a nikoliv in natura. Třetím říšským zákonem z roku 1868 byl zrušen jeden z důvodů vydědění - pro odpadnutí dítěte od křesťanství. ABGB platil v Čechách až do roku 1950.

---

²¹ Tilsch, str.28

²² Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 1999, str. 139

Na rozdíl od současné právní úpravy byl v § 762²³ a § 763²⁴ přímo stanoven okruh neopomenutelných dědiců. Byly jimi zůstavitelovy děti, pokud jich nebylo, jeho rodiče, také jeho vnuci a pravnuci, i dědové a báby. Byla zde rovněž zmínka o rovnosti dětí manželských a nemanželských.

Každý neopomenutelný dědic měl nárok na svůj povinný díl. Právo na povinný díl patřilo mezi pozůstalostní dluhy, tedy dědicův obligační nárok. V § 765 a § 766 ABGB byly uvedeny pokyny pro vyměření výše povinného dílu. „Jako povinný díl určuje zákon pro každé dítě polovinu toho, co by mu připadlo při dědické posloupnosti podle zákona.“²⁵ „V řadě vzestupné náleží každému nepominutelnému dědici jakožto povinný díl třetina toho, co by dostal při dědické posloupnosti podle zákona.“²⁶

U dětí činil polovinu jeho intestátního podílu, předkové měli nárok na třetinu jejich podílu ze zákona. „Povinný díl může býti zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu i bez výslovného označení jako povinný díl. Ale musí zůstati nepominutelnému dědici zcela volný. Neplatna jest každá výminka nebo závada jej omezující. Zůstaví-li se nepominutelnému dědici větší dědický díl, může se omezení vztahovati jen na část, která přesahuje povinný díl.“²⁷

Z § 774 vyplývá, že povinný díl může být zůstaven v podobě jak dědického podílu, tak odkazu i bez výslovného označení jako povinný díl. Povinný díl ale musí pro nepominutelného dědice zůstat zcela volný a bez omezení. Zbaven tohoto nároku mohl být neopomenutelný dědic pouze

---

²³ §762

Osobami, na něž zůstavitel v posledním pořízení musí dědickým dílem pamatovati, jsou jeho děti a, není-li jich, jeho rodiče.

²⁴ §763

Názvem děti rozumějí se podle obecného pravidla (§ 42) také vnuci a pravnuci, názvem rodiče všichni dědové a báby. Není rozdílu mezi mužským a ženským pohlavím, mezi manželským a nemanželským zrozením, jakmile by pro tyto osoby vzniklo právo a pořadí zákonné posloupnosti dědické.

²⁵ § 765 ABGB

²⁶ § 766 ABGB

²⁷ § 774 ABGB

v případě dle § 767²⁸, byl-li platně vyděděn nebo se dobrovolně svého práva zřekl. Zřeknutí se vztahovalo také na jeho potomky.

Potomek zůstavitele mohl být dle § 768 ABGB vyděděn z následujících důvodů:

1. odpadnutí dítěte od křesťanství (zrušeno roku 1868)
2. nechal-li zůstavitele bez pomoci v nouzi - dědic zanedbal svou zákonnou vydržovací povinnost či nepomohl, ač mohl a věděl o tom
3. byl-li pro zločin odsouzen k trestu smrti nebo doživotnímu nebo alespoň dvacetiletému žaláři
4. vedl-li vytrvale život, který se přičil veřejné mravnosti dle obecných názorů; stačila pouze možnost vyvolání veřejného pohoršení.

Všechny tyto důvody bylo možné uplatnit i při vydědění předků. Rodič mohl být ještě připraven o svůj nárok na povinný díl pro úplné zanedbání výchovy dítěte dle § 769. V listině o vydědění však příčina nemusela být uvedena. „Ve sporu o povinný díl důvod dokazoval ten, vůči němuž neopomenutelný dědic podal žalobu na zaplacení povinného dílu.“²⁹ Bylo možné vydědění částečné i mlčky tzv. negativní závětí. Jestliže byl oprávněný bezdůvodně vyděděn nebo zkrácen na povinném dílu, měl právo žádat jeho doplnění či celý povinný díl.

Zvláštním důvodem, kdy se neopomenutelnému dědici nedostalo jeho povinného dílu, byla dle § 773 jeho marnotratnost a velká zadluženost. „Je-li při velmi zadluženém nebo marnotratném

---

²⁸ §767

Kdo se zřekl dědického práva, kdo jest podle předpisů obsažených v osmé hlavě z dědického práva vyloučen nebo po právu zůstavitelem vyděděn, nemá nároku na povinný díl a při vyměření jeho hledí se naň tak, jako kdyby ho vůbec nebylo.

²⁹ Bílek, P., Šešína, M.: Dědické právo v předpisech let 1925- 2001, 1. vydání, Praha, C.H. Beck, 2001, str. 5

nepominutelném dědici pravděpodobná obava, že by povinný díl, který mu přináleží, byl zcela nebo z největší části pro jeho děti ztracen, může mu býti zůstavitelem povinný díl odňat, ale jen tak, že bude zůstaven dětem tohoto nepominutelného dědice.“³⁰ Musela zde existovat obava, že by jeho díl byl ztracen pro jeho děti. Z těchto příčin mohl být dědici jeho díl odňat a uschován pro jeho potomky.

Neopomenutelný dědic byl svých práv výslovně zbaven, pokud se stal ze zákonně stanovených důvodů v § 540 až 542³¹ dědicem nehodným, když se dopustil proti zůstaviteli trestného činu, či ho svedl donucením nebo podvodným jednáním k projevu poslední vůle. Nehodný dědic ztrácel svůj nárok na povinný díl automaticky ze zákona.

Za zvláštní povšimnutí stojí § 795 o nároku neopominutelného dědice na nutné zaopatření. Je nutné zde zdůraznit, že dle něj i „nepomenutelnému dědici, i když byl podle zákona vyloučen ze svého povinného dílu, musí vždy přece býti vyměřeno nutné zaopatření“.

3.5. Občanský zákoník číslo 141/ 1950 Sb.

Nový občanský zákoník, tzv. střední občanský zákoník, vstoupil v platnost 1. 1. 1951. V oblasti dědického práva došlo k podstatnému zjednodušení, bylo mu zde věnováno pouze 53 ustanovení. Hlavní změna oproti původní úpravě se týkala okamžiku nabytí zanechaného majetku. V ABGB dědic získával dědictví na základě konstitutivního rozhodnutí

---

³⁰ § 773 ABGB

³¹ §540

Kdo se proti zůstaviteli dopustil zločinu, jest potud dědického práva nehoden, pokud z okolností nevyhází najevo, že mu zůstavitel odpustil.

§541

Potomci toho, kdo se stal nehodným dědického práva, jsou při zákonné posloupnosti dědické povoláni k dědické posloupnosti na jeho místě, i když přežili zůstavitele.

§542

Kdo zůstavitele k projevení poslední vůle donutil nebo podvodným způsobem svedl, překazil prohlášení nebo změnu poslední vůle, nebo potlačil poslední pořízení, které od něho bylo již zřízeno, je z dědického práva vyloučen a zodpovídá za veškerou škodu, která tím byla přivoděna třetí osobě.

soudu o odevzdání dědictví. Nyní jej nabýval okamžikem smrti. Nové prvky se objevily i v samotném chápání dědického práva. Tehdejší socialistická morálka upřednostňovala vůli celku a posílení rodinných vztahů. Dávala se tak přednost dědění ze zákona. Neopomenutelnými dědici byli jak descendentí, tak i ascendentí zůstavitele. Nezletilým descendentům musel být zanechán celý jejich zákonný podíl, zletilým stačilo zanechat tři čtvrtiny. Rodiče a prarodiče měli osobní nárok na tříčtvrtinový podíl za současného splnění těchto tří podmínek:

1. pokud byli pro svůj věk, tělesný a duševní stav nezpůsobilí k výdělečné činnosti a práce neschopní
2. nacházeli se v nouzi
3. pokud nedědil žádný zůstavitelův potomek

I do důvodů vydědění došlo k promítnutí tehdejšího socialistického smýšlení.

„(1) Dědice, jehož zákonný podíl nemůže být závětí zkrácen vůbec anebo nikoliv o více než čtvrtinu jeho ceny (§ 551), může pořizovatel vydědit proto, že jej opustil v nouzi nebo že byl odsouzen pro úmyslný trestný čin nebo že trvale odpírá pracovat. Je-li takto vydědění potomkem zůstavitelovým, nabývají jeho dědického podílu jeho potomci.

(2) Pro vydědění platí stejné náležitosti jako pro zřízení závěti.“³²

Neopomenutelný dědic mohl být vyděděn dle § 552 pouze z následujících důvodů:

1. opustil zůstavitele v nouzi
2. byl odsouzen pro úmyslný trestný čin

---

³² § 552, zák. č. 141/1950 Sb.

3. trvale odmítal pracovat, ač pracovat mohl a měl k tomu příležitost

Vydědění nebránilo dědění potomků vyděděného.

3.6. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

ve znění od 1. 4. 1964 do 31. 3. 1983

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. byl až na nepodstatné výjimky ke dni 31. 3. 1964 zrušen občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb., který platí ve svém nesčetněkrát novelizovaném znění dodnes. „Jeho aktuální podoba je však výsledkem desítek dílčích i zásadních změn přijatých během téměř čtyřicetileté doby jeho platnosti.“³³

Byl jím zúžen okruh neopomenutelných dědiců. Nadále v něm zůstaly pouze zletilé a nezletilé děti. Tímto krokem se naše právní úprava odlišila od právních řádů jiných států, kde do okruhu neopomenutelných dědiců patřili většinou také ascendenti zůstavitele. Mnohem více rozporuplnou změnou ovšem bylo úplné zrušení možnosti vydědění potomků. Již od začátku platnosti této úpravy se ozýval nesouhlas především ze strany notářů a soudců.

3.7. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

ve znění od 1. 4. 1983 do 31. 12. 1991

Po neutichající kritice ze strany odborné veřejnosti došlo zákonem č. 131/1982 Sb. s účinností od 1. 4. 1983 do našeho právního řádu opětovně zaveden institut vydědění v § 469a. Tehdejší § 469a byl tohoto znění: „Zůstavitel může vydědit potomka, protože v rozporu s pravidly

---

³³ Bílek, P., Šešína, M.: Dědické právo v předpisech let 1925- 2001, 1. vydání, Praha, C.H. Beck, 2001, str. 123

socialistického soužití neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. O náležitostech listiny o vydědění a o jejím zrušení platí obdobně ustanovení § 476 a 480; v listině však musí být uveden důvod vydědění.“

Společnost si uvědomila, že poskytovat ochranu majetkovým zájmům neopomenutelných dědiců za každou cenu je neopodstatněné. Možnost vydědění byla vrácena do pravomoci zůstavitele, zákon pak pouze upravoval jediný důvod. Zůstavitel mohl svého potomka vydědit, pokud mu v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl potřebnou pomoc v nemoci a ve stáří, či v jiných závažných případech. Vydědit mohl zůstavitel své potomky listinou o vydědění, pro kterou byly stanoveny stejné náležitosti jako pro závěť, musel zde ovšem být uveden důvod vydědění.

3.8. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

ve znění od 1. 1. 1992

Novelou č. 509/1991 Sb., tzv. velkou novelou, s účinností od 1. 1. 1992 došlo k poslednímu citelnějšímu zásahu do dědického práva. Opět bylo možné pořídít závěť vícerymi způsoby. Rozšířil se okruh osob spadajících pod dědění ze 3. zákonné dědické skupiny a dále byla zavedena 4. zákonná dědická skupina.

Co se týče postavení zletilých neopomenutelných dědiců, snížila se výše jejich zákonného dědického podílu ze tří čtvrtin na jednu polovinu. Dále došlo ke stanovení čtyř konečných důvodů pro vydědění potomka.

4. VYDĚDĚNÍ

4.1. Pojem vydědění

Institut vydědění je v našem právním řádu upraven v § 469a zákona č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku. Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, s vyděděním se setkáváme už v římském právu. Přesto citovaným občanským zákoníkem s účinností od 1. 4. 1964 bylo v tehdejší Československu upuštěno od zákonné úpravy vydědění. Znovu byla tato úprava včleněna novelizací občanského zákoníku na základě zákona č. 131/1982 Sb. s účinností od 1. 4. 1983.

Vzhledem k dlouhodobé praxi užívání lze vydědění považovat za tradiční institut občanského práva. Vyděděním zůstavitel zabraňuje dědění potomkům povoláním jak ze závěti, tak i ze zákona, zletilým i nezletilým. „Právní úprava vydědění vytváří určitý protipól právní ochrany tzv. neopomenutelných dědiců, kteří do značné míry omezují pořizovací volnost zůstavitele, který po sobě zanechal potomky.“³⁴ Dopad vydědění se tedy týká pouze okruhu neopomenutelných dědiců, kteří vyděděním přicházejí o své právo na povinný díl. Jedná se o jednostranný, adresovaný, formální a výslovný právní úkon zůstavitele.

Při srovnání s dalším institutem dědického práva, dědickou nezpůsobilostí, lze vyzorovat určitou návaznost. Vydědění se ale týká užšího okruhu osob než dědická nezpůsobilost, a to pouze potomků zůstavitele. Je závislé na platném projevu vůle zůstavitele. Účinky vydědění může zůstavitel vztáhnout i na potomky ve vzdálenějším stupni, u kterých důvody vydědění dány být nemusí. Vydědit nelze společným úkonem více osob.

---

³⁴ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník- komentář, 10. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006, str. 842

Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 176/1996, může zůstavitel vyloučit potomka z dědického práva také ohledně části majetku.³⁵ Dle Nejvyššího soudu je uplatnění této sankce jakož i její rozsah pouze záležitostí zůstavitele. Zákon také umožňuje vydědit potomka zcela i zčásti. Částečným vyděděním dochází pouze ke zkrácení povinného dílu neopomenutelného dědice.

4.2. Důvody vydědění

Potomek zůstavitele může být vyděděn pouze z některého z taxativně stanovených důvodů. V § 469a obč. zák. jsou od účinnosti novely č. 509/1991 Sb. uvedeny celkem čtyři důvody vydědění.

„(1) Zůstavitel může vydědit potomka, jestliže:

a) v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech,

b) o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl,

c) byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku,

d) trvale vede nezřízený život.

(2) Pokud to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanoví, vztahují se důsledky vydědění i na osoby uvedené v § 473 odst. 2.

(3) O náležitostech listiny o vydědění a o jejím zrušení platí obdobně ustanovení § 476 a § 480; v listině však musí být uveden důvod vydědění.“³⁶

---

³⁵ viz dále Soudní judikatura, 1997, číslo 9

³⁶ § 469a obč. zák.

Obecně se za důvod pro vydědění považuje neetické a nemorální chování potomků, které nenaplnuje důvody pro dědickou nezpůsobilost a zároveň opravňuje zůstavitele takovýmto způsobem potomka potrestat. „Zůstavitel by měl při rozhodování, zda potomka vydědit, pečlivě zvážit všechny okolnosti provázející jejich vzájemný vztah a nejlépe po poradě s právníkem posoudit, zdali důvody vydědění podle písmen a), b) a d) jsou skutečně natolik prokazatelné, že listina o vydědění obstojí i po jeho smrti, tedy v okamžiku, kdy ten, kdo by nejspíše mohl tvrdit rozhodující skutečnosti a navrhopat k jejich prokázání důkazy, již není naživu.“³⁷ Příčiny vydědění musejí být dány již v době projevu vůle o vydědění. Výslovné uvedení důvodu patří mezi podstatnou obsahovou náležitost vydědění, bez něhož by byl takový právní úkon absolutně neplatný.

První dva důvody spočívají ve špatném chování potomka vůči svému předkovi, další dva pak směřují na vážnost rodiny ve společenském prostředí.

Důvody vydědění jsou celkem čtyři:

1. Pokud potomek v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech.
2. Pokud potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl.
3. Pokud byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v době trvání nejméně jednoho roku.
4. Pokud vede trvale nezřízený život.

---

³⁷ Tomek, M.: Vydědění, Právní rádce 2008, číslo 3, str. 70

4.3. První důvod vydědění

Tento důvod umožňuje vydědit potomka zůstavitele, jestliže v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. Neposkytnutí pomoci bylo jediným důvodem vydědění po znovuzavedení tohoto institutu do právní úpravy novelou občanského zákoníku na základě zákona č. 131/1982 Sb. S účinností od 1. 4. 1983 tak bylo včleněno do občanského zákoníku nové ustanovení § 469a.

Jinými závažnými případy zákonodárce míní skutečnosti, které vyvolávají na životní situace zůstavitele obdobné důsledky jako stáří nebo nemoc. „Nezbytnost pomoci nemusí být vyvolána jen postižením tělesné integrity zůstavitele, nemocí, oslabením smyslového vnímání, nemohoucností, ale i při plném jeho zdraví stavem nouze, ve které se ocitl.“³⁸ „Lze sem zahrnout například případy nouze vyvolané nenadálou událostí, živelní pohromou (povodeň, požár, větrná smršť, mráz), úrazem, ohrožením života, zdraví nebo majetku zůstavitele, bezprávným zásahem třetí osoby, jakož i případy potřeby finanční pomoci v materiální nouzi.“³⁹

Nepostačí ale pouze existence takové tíživé situace jako je nemoc zůstavitele nebo dosažení vyššího věku. Nemohoucnost a neschopnost zůstavitele vyvolaná takovou tíživou situací vždy musí znemožňovat zůstaviteli samostatně uspokojovat své základní životní potřeby. „Potřebnost pomoci potomka závisí i na tom, zda tu není jiná osoba, od které lze především očekávat poskytování pomoci, která tuto pomoc také fakticky poskytuje a poskytnout může, a má pro poskytování pomoci lepší podmínky než potomek, kterého by se vydědění mělo týkat (např. manželka či družka zůstavitele, spolužijící potomek apod.)“⁴⁰ Bude tedy záležet také na tom, zda zůstavitel nemá nikoho jiného, od koho by mohl očekávat

---

³⁸ Mikeš, J., Muzikář, L. : Dědické právo, 3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2007, str. 88

³⁹ Šubrtová, J.: Důvody vydědění, Ad Notam 1999, číslo 5, str. 96

⁴⁰ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář, 1. svazek, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2008, str. 1181

poskytování takové pomoci, jako například od osoby žijící s ním ve společné domácnosti, nebo od odborného personálu, je-li umístěn v pečovatelském domě či zdravotnickém ústavu. Při konkrétním posouzení bude vždy brán ohled na to, zda osoba spolužijící může takovou pomoc poskytnout a má pro to lepší podmínky. Neopomenutelný dědic by nemohl být vyděděn, pokud by mu v poskytnutí pomoci bránily nepřekonatelné překážky v podobě pobytu v cizině či na jiném vzdáleném místě nebo jeho hospitalizace. Musí být tedy reálně schopen zůstaviteli potřebnou pomoc poskytnout. Dále záleží také na tom, zda jeho snaha není ze strany zůstavitele odmítána či mu není v poskytnutí pomoci bráněno třetí osobou.

Důvodnost neposkytnutí pomoci je poměřována s dobrými mravy, čímž se klade důraz na objektivní hledisko a vylučuje se tak případná libovůle ze strany zůstavitele. Dobré mravy nejsou definovány v žádné konkrétní právní normě a neplánuje se to ani v plánované rekodifikaci občanského práva hmotného. Zmínku o dobrých mravech lze momentálně nalézt v § 3 odst. 1 obč. zák., který uvádí: „Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.“

Rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 5. prosince 2002, sp. zn. 21 Cdo 486/2002, bylo toto ustanovení charakterizováno jako právní norma s relativně neurčitou hypotézou se širokým, předem neomezeným okruhem okolností. Je na uvážení soudu, jak je v jednotlivých případech vymezí. „Dobré mravy lze v souladu s ustálenou judikaturou a teorií občanského práva charakterizovat jako základní normy, které jsou rozhodující částí společnosti schvalovány jako základní a obecné uznávané zásady mravního řádu demokratické společnosti.“⁴¹ I když výčet takových norem nelze přesně určit, dá se říci, že mravní normy jsou relativně stálé a neměnné a jejich vývoj a postupné změny probíhají pomalu. Podle rozhodnutí Nejvyššího

---

⁴¹ Tomek, M.: Vydědění, Právní rádce 2008, číslo 3, str. 69

soudu ze dne 5.10.2000, sp. zn. 30 Cdo 1842/2000, se právní úkon příčí dobrým mravům, pokud nerespektuje některou ze souhrnu společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčující jejich neměnnost, vystihují podstatné historické tendence a jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem zakládajících.

4.4. Druhý důvod vydědění

Na základě druhého zákonného důvodu může zůstavitel potomka vydědit, jestliže ten o něj neprojevuje trvale opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl.

Vychází z morálního pravidla obvyklosti udržování přirozených kontaktů mezi předky a jejich potomky. „Zájmem se zde rozumí udržování osobního nebo alespoň písemného styku potomka se zůstavitelem.“⁴² Nepostačí, jestliže potomek projevuje o zůstavitele zájem pouze formální, nikoliv opravdový. „Představy o četnosti a způsobu projevů vzájemné náklonnosti mohou být značně rozdílné podle početnosti členů rodiny, podle zachovávaných zvyklostí v dané lokalitě, podle sociálních poměrů rodiny, náboženského založení, rodové tradice, rozvoje technických prostředků k udržování vzájemného spojení apod.“⁴³

Při zjišťování, zda byl tento důvod uplatněn oprávněně, se můžeme dostat do konfliktu mezi názorem zůstavitele a názorem potomka. Aby mohl zůstavitel potomka vydědit, nemůže jít o pouhé dočasné neprojevování zájmu, ale musí mít trvalý charakter. „Pouhá dočasnost neprojevování zájmu znamená, že potomek o zůstavitele opravdový zájem projevoval, po určitou dobu jej z nějaké momentální příčiny sice neprojevuje, ale zároveň je zde objektivní předpoklad, že po odpadnutí této

---

⁴² Šubrtová, J.: Důvody vydědění, Ad Notam 1999, číslo 5, str. 97

⁴³ Míkeš, J., Muzikář, L. : Dědické právo, 3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2003, str. 89

překážky jej opět projevovat bude.“⁴⁴ Stejně tak bylo rozhodnuto Nejvyšším soudem České republiky, sp. zn. 21 Cdo 688/2006, ze dne 15. 5. 2007, že zájem, který by potomek měl o zůstavitele projevovat, je třeba posuzovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu; je-li skutečnost, že potomek trvale neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, důsledkem toho, že zůstavitel neprojevuje zájem o potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění. To samé vyplývá z rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 86/97⁴⁵. Skutečnosti odůvodňující závěr, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl, mohou spočívat jak v pasivitě (nezájmu) potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak v chování, kterým potomek sice o zůstavitele zájem projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči (prarodiči atd.), tj. například způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti. Dalším předpokladem uplatnění tohoto důvodu vydědění je také fakt, že zůstavitel o zájem potomka stál a neodmítal jej. Zda měl tedy potomek reálnou možnost o zůstavitele projevovat opravdový zájem.

Vydědit potomka dle tohoto důvodu je v praxi značně obtížné, vzhledem k náročnému postupu dokázání důvodnosti. Formulace tohoto ustanovení je poněkud abstraktní a umožňuje širokou volnost pro posouzení zůstavitelem i soudem. Prokázat oprávněnost vydědění je v tomto případě možné jen cestou obtížného a nákladného dokazování. Dokazování se dotýká totiž rodinných vztahů, jejichž objektivní hodnocení je téměř nemožné. I když zákonodárce výslovně nepožaduje důvodnost takového chování posoudit s dobrými mravy, jeví se to ovšem jako užitečné.

Tento důvod vydědění byl do právní úpravy začleněn novelizací na základě zákona č. 509/1991 Sb., s účinností od 1. 1. 1992. K tomuto datu

---

⁴⁴ Šubrtová, J.: Důvody vydědění, Ad Notam 1999, číslo 5, str. 97

⁴⁵ Viz dále Soudní judikatura, 1998, číslo 2

účinnosti bylo vydáno rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2001, sp.zn. 21 Cdo 3028/2000, které stanoví, že z důvodu uvedeného v ustanovení §469a odst. 1 písmeno b) obč. zák. může zůstavitel platně vydědit svého potomka listinou sepsanou pouze po 1. 1. 1992.⁴⁶ Důvod pro takové vydědění však může spočívat i v chování potomka v době před 1.1.1992.

4.5. Třetí důvod vydědění

Použití třetí důvod vydědění lze v případě, že potomek byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, pokud takový úmyslný trestný čin není důvodem pro uplatnění dědické nezpůsobilosti.

Trestný čin zakládající dědickou nezpůsobilost může směřovat pouze proti taxativně stanovenému okruhu osob. Trestný čin umožňující vydědění však může naplňovat znaky jakékoliv skutkové podstaty. Zůstaviteli je tak umožněno vydědit potomka pro jeho společenskou nebezpečnost, která vedla k odsouzení v trestním řízení. „Zůstavitel může oprávněně spáchání trestného činu potomkem pociťovat za příčinu tak závažného narušení svého vztahu k němu, že si nepřeje, aby tento potomek z jeho majetku cokoli získal.“⁴⁷

Odsouzení k jinému trestu než trestu odnětí svobody není důvodem umožňujícím takového potomka vydědit. Naopak pro vydědění není směrodatné, zda byl potomek odsouzen k trestu odnětí svobody podmíněnému nebo nepodmíněnému. Stejně jako odsouzení pro trestný čin je posuzováno odsouzení pro jeho přípravu nebo pro pokus o trestný čin. Rozhodující není délka trestu, jakou stráví potomek ve výkonu trestu, ale k jaké byl odsouzen.

---

⁴⁶ viz dále Soudní judikatura, 2000, číslo 2

⁴⁷ Šubrťová, J.: Důvody vydědění, Ad Notam 1999, číslo 5, str. 98

Prokázat důvodnost vydědění tohoto druhu v praxi nepředstavuje větší problémy. Nepopíratelným důkazem skutečnosti rozhodné pro tento způsob vydědění je pravomocný rozsudek příslušného soudu, kterým byl vyděděný potomek odsouzen. Všechny ostatní důvody vydědění jsou ve srovnání s tímto pojaty velmi vágně. Zde je však formulace zákonodárce konkrétní a jednoznačná.

4.6. Čtvrtý důvod vydědění

Poslední možností vydědění potomka je uplatnění tvrzení, že trvale vede nezřízený život. I tento důvod je upraven poněkud vágně a unést důkazní břemeno není jednoduché. Jeho uplatnění bude tudíž nepraktické a málo frekventované s ohledem na jeho nejasné vymezení. „Za nezřízený život lze považovat závažné negativní odchylky od obvyklého způsobu života, kterými potomek zpravidla ohrožuje sebe i svoji rodinu.“⁴⁸ Nelze sem podřadit krátkodobá pochybení potomka. Pochybení potomka musí mít trvalý ráz jak dle intenzity, tak dle závažnosti. Praxe pod pojem nezřízený život zařazuje alkoholismus a toxikománii v pokročilém stádiu, hráčskou vášeň, opakované páchaní drobných trestných činů, trvalé vyhýbání se práci a rozhazování rodinného majetku, žádná snaha obstarávat si prostředky na svou obživu prací nebo jiným poctivým způsobem. „Každý si jistě pod trvalým vedením nezřízeného života představí něco jiného, zvláště odlišné názory pak jistě budou panovat v otázce intenzity a délky nezřízeného počínání, které je již způsobilé umožnit zůstaviteli potomka vydědit.“⁴⁹ Jedná se tudíž o různé kombinace negativních jevů v životním stylu potomka

---

⁴⁸ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník- Velký akademický komentář, 1. svazek, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2008, str. 1182

⁴⁹ Tomek, M.: Vydědění, Právní rádce, 2008, číslo 3, str. 70

Opodstatněnost uplatnění tohoto důvodu vydědění bude dána i v případě chování potomka, které by vedlo k vyplývání případného dědictví.

4.7. Listina o vydědění

4.7.1. Obecně o listině o vydědění

Vyděděním zůstavitel reaguje na chování potomka z doby pořízení nebo z doby před pořízením tohoto právního úkonu. Vydědit potomka lze sepsáním listiny o vydědění. Podle rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18 Co 135/86, může být právní úkon vydědění neopomenutelného dědice pojat i do stejné listiny jako závěť. Není pro to rozhodující zda a jak je toto poslední pořízení nazváno. Listina o vydědění bývá někdy označována jako tzv. negativní závěť. Podobně jako v případě závěti jde o pořízení pro případ smrti, jímž zůstavitel ustanovuje nikoli, že někdo má z jeho majetku něco dostat, ale naopak, že někdo nemá nic jako dědic z jeho majetku obdržet.

4.7.2. Platnost listiny o vydědění

K platnosti zůstavitelovy vůle o vydědění se dle § 469a odst. 3 obč. zák. vyžaduje dodržení formy, jakou zákon předepisuje pro platnost závěti. Na právní úpravu listiny o vydědění se tedy budou podpůrně vztahovat ustanovení § 476 až § 480 obč. zák.

Právní úkon vydědění musí splňovat jak obecné právní náležitosti stanovené pro všechny právní úkony stanovené v § 37 obč. zák.⁵⁰, tak formální náležitosti stanovené pro platnou závěť, i speciální obsahové náležitosti vyžadované pouze pro právní úkon vydědění. Speciální

---

⁵⁰ § 37

(1) Právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.

(2) Právní úkon, jehož předmětem je plnění nemožné, je neplatný.

(3) Právní úkon není neplatný pro chyby v psaní a počtech, je-li jeho význam nepochybný.

náležitostí je obligatorní uvedení jednoho ze čtyř taxativně stanovených důvodů. Pro snazší unesení důkazního břemene by se pořizovatel neměl omezit na pouhou obecnou formulaci důvodu. Mělo by zde být uvedeno i konkretizované vymezení skutkových okolností případu, nejlépe místně i časově s uvedením případných svědků či jiných důkazních prostředků.

Sepsání listiny je ryze osobním úkonem zůstavitele, který není možno učinit v zastoupení. Rozhodnout o svém majetku pro případ smrti je oprávněna pouze osoba, která má způsobilost k právním úkonům, jenž se v plném rozsahu nabývá zletilostí.

Při pořizování této listiny musí být dodrženy veškeré právní náležitosti jakéhokoliv jiného právního úkonu. Zůstavitel musí v listině projevit svou vůli vážně a svobodně. Vůle musí být daná a prostá omylu. Projev vůle musí být určitý a srozumitelný, výslovný. Vůle pořizovatele obsažená v listině nesmí odporovat zákonu ani jej nesmí obcházet.

Zákonná ustanovení o formě listiny o vydědění jsou kogentní povahy. Tudíž nedodržení předepsaných náležitostí zapříčiňuje absolutní neplatnost projevu poslední vůle zůstavitele. Závěť a listina o vydědění mohou být zřízeny pouze písemnou formou. Musí v nich být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána. Jakékoliv podmínky připojené v listině o vydědění nemají právní následky.

Dle rozhodnutí Městského soudu v Praze č.j. 24 Co 297/2002-127 ze dne 30. 12. 2002 datum podpisu závěti může být uvedeno na kterémkoliv místě závěti, aniž by to mělo vliv na její platnost.⁵¹ Na neplatnost pro neurčitost nemá dle tohoto rozhodnutí vliv ani případné neoznačení vyděděného potomka obvyklými údaji totožnosti; vždy postačí označení, které umožňuje jeho identifikaci.

---

⁵¹ viz dále Ad Notam, 2003, číslo 2, str. 41

Nejpozdější datum, které musí být v tomto projevu poslední vůle uvedeno, musí být datum podpisu této listiny. Lze to vyvodit z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 28 Cdon 361/2002. Dle něj obsahuje-li text poslední vůle údaj, který je v rozporu s datem, jež je v poslední vůli uvedeno jako den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, nelze ji pak považovat za platnou, pokud nelze prokázat, že uvedené datum je skutečně datem podpisu.

K problematice podpisu takové listiny se vyjádřil též Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. Cdo 1190/2004, který pro závěť, tudíž analogicky pro listinu o vydědění, stanoví: „Den, měsíc a rok (tj.datum), kdy byla závěť podepsána, musí být uveden v textu závěti zřízené v jiné písemné formě (allografní závěti) takovým způsobem, aby celý text závěti tvořil logický celek. Údaj o datu podpisu závěti v listině o ověření pravosti podpisu zůstavitele (tj. ověřovací doložka) nemůže nahradit chybějící datum v textu závěti nebo opravit datum v textu závěti, které není datem, kdy byla závěť skutečně podepsána, a to ani v případě, že ověřovací doložka je vyznačena přímo na listině obsahující závěť.“

4.7.3. Formy listiny o vydědění

Stejně jako závěť, může být i listina o vydědění pořízena ve třech formách:

- Holografní forma listiny o vydědění:

Listina je sepsána zůstavitelem vlastnoručně a je jím podepsána. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/01, je poslední vůle sepsána vlastnoručně i v případě, že byla sepsána nedominantní rukou zůstavitele, tzn. že pravák může

pro sepsání použít ruku levou, pokud jeho schopnost použít pravou ruku byla omezena.⁵²

- Allografní forma listiny o vydědění:

Zůstavitel ji osobně nese-psal, ale před dvěma svědky prohlásil, že v listině se jedná o projev jeho vůle. Zvláštní její formou bude, pokud zůstavitel neumí číst a psát, i když takových situací se bude v praxi vyskytovat stále méně. V takovém případě je oprávněn listinu pořídít v allografní formě a prohlásit svou vůli před třemi svědky. Obdobně je potřeba sepsat listinu, je-li pořizovatelem osoba neslyšící či nevidomá, jestliže ji nepořídil ve formě notářského zápisu.

- Listina o vydědění sepsána formou notářského zápisu:

Taková listina o vydědění má povahu veřejné listiny a je sepsána za spolupůsobení notáře. Tato forma samozřejmě zajišťuje nejvyšší míru právní jistoty a případní dědicové, kteří ji budou chtít napadnout, budou mít mnohem menší pravděpodobnost úspěchu.

4.7.4. Uložení listiny o vydědění v Centrální evidenci závětí

Listinu o vydědění si může zůstavitel ponechat u sebe nebo ji může svěřit do úschovy jiné osobě. Listina může být uložena i u notáře, odkud si ji pořizovatel může kdykoliv vyzvednout. Výhodou úschovy u notáře je její trvalé zařazení do Centrální evidence závětí (dále jen „CEZ“) u Notářské komory ČR v Praze a tím vyloučení pochybností o její existenci a o místě jejího uložení.

Centrální evidence závětí je neveřejný seznam vedený v elektronické podobě Notářskou komorou ČR pro celou republiku. V Centrální evidenci

---

⁵² viz dále Vrcha, P.: Civilní judikatura, výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky, 2. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 974

závěti jsou kromě listin o vydědění evidovány samozřejmě také závěti, dále listiny o zrušení závěti, listiny o zrušení listiny o vydědění, které byly sepsány notářským zápisem nebo uloženy do úschovy u notáře, včetně listin uložených u dřívějšího státního notářství. Kromě těchto listin jsou zde od 1. 1. 2005 evidovány také listiny o správě dědictví (listiny o ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví). Tyto listiny ale mohou být pořízeny výhradně formou notářského zápisu. Dle § 35a odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, jsou listiny o správě dědictví a závěti spolu s listinami o vydědění evidovány odděleně.

Notáři do CEZ zanášejí všechny nové údaje, o kterých se v souvislosti s touto činností dozvědí (o pořízení takové listiny formou notářského zápisu, o přijetí listiny do úschovy, o zjištění stavu a obsahu listin pro konkrétní dědický spis).

Notář jako soudní komisař pověřený úkony v dědickém řízení má povinnost zjistit zda v CEZ není evidována některá z výše uvedených listin. „Informaci, zda je v CEZ evidována některá z uvedených listin, a u koho je uložena, Komora na žádost sdělí i soudu nebo jinému státnímu orgánu, případně osobě, která prokáže právní zájem, nebyla-li taková žádost podána za života pořizovatele nebo odvolatele závěti či listiny o správě dědictví.“⁵³

4.7.5. Zrušení listiny o vydědění

Bylo by téměř proti svobodné vůli člověka očekávat, že taková listina, pokud bude jednou sepsána, nemůže být odvolána. Listina tudíž nezavazuje jejího pořizovatele navždy, ale je kdykoliv za jeho života odvolatelná dle

---

⁵³ Škárová, M., a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, LINDE PRAHA, a. s., Praha, 4. vydání, 2009, str. 463

jeho vůle. Není rozhodující, dojde-li ke zrušení některým z formálních způsobů upravených v zákoně, anebo faktickým počínáním zůstavitele namířeným proti materiálu, na němž je listina vyjádřena. Je možné ji zrušit následujícími způsoby:

- Platnou listinou pozdější:

Listinu o vydědění je možné zrušit listinou o vydědění pozdějšího data nebo pozdější závětí, která je protichůdná a nemůže tak vedle původní listiny obstát. Takovým případem bude, pokud jí zůstavitel povolá k dědění dědice dříve vyděděného.

- Odvoláním:

Odvolání může být samostatným právním úkonem, ale také součástí nové závěti či listiny o vydědění. Odvoláním pozdější listiny nedojde k obnovení platnosti předcházející. Je logické, že k odvolání se vyžaduje stejné formy jako k jejímu pořízení. Těžko by bylo si představit situaci, kdy by listina v písemné formě mohla být odvolána ústním prohlášením. V zájmu vyděděného potomka ale nadále zůstává, aby pro něj takové odvolání bylo nejvíce dokazatelné.

- Zničením:

Zůstavitel může svou vůli zrušit fyzickým zničením nebo jiným znehodnocením obsahu. Zničením takové listiny se rozumí její roztrhání, spálení, vymazání textu, přeškrtnání podpisu, data aj.

Listinu lze zničit pouze záměrně a z vůle toho, kdo ji sepsal. Pokud by listinu zničil budoucí dědic, došlo by k uplatnění jeho dědické nezpůsobilosti.

Zničit může zůstavitel pouze takový projev vůle, který má v dispozici. Nelze tudíž zničit listinu o vydědění, která je pořízena ve formě notářského zápisu, uložená do úschovy u notáře nebo u jiné osoby.

4.8. Právní nástupnictví po vyděděném potomkovi

V případě, kdy skutečně dojde k vydědění, se na vyděděného potomka hledí jako na dědice, který se nedožil smrti zůstavitele, tedy jako na dědice neexistujícího. Na uvolněný dědický podíl platně vyděděného potomka nastupují tak ve smyslu § 473 odst. 2 obč. zák.⁵⁴ jeho potomci, pokud také oni nebyli platně vyděděni. Dojde zde k uplatnění reprezentačního práva „ius representationis“ neopomenutelných dědiců. Rozsah jejich zákonného dědického podílu je stejný jako dědický podíl dědice, kterého nahrazují. Pro rozsah pak není rozhodující, zda potomkové vyděděného, kteří uplatňují své reprezentační právo, jsou zletilí či nezletilí. „Potomci dohromady obdrží tolik, kolik by bylo připadlo na ně, kdyby jako jediná osoba byli sukcedovali na bližším místě, na něž jsou dosazeni. To pak platí i tehdy, když všechny bližší osoby smrtí odpadly a sukcedují jen vzdálenější potomci, též v tomto případě sukcedují z fiktivního bližšího místa.“⁵⁵

Podle § 469a odst. 2 obč. zák. je možné též vyloučit z dědění potomky svého vyděděného dítěte. Není přitom rozhodné, zda-li i vůči nim je možné uplatnit nějaký z důvodů vydědění.

Pokud po vyděděném potomkovi není uplatněno právo reprezentace, dojde při dědění za zákona k uplatnění zásady akrescence dědického podílu. O podíl nedědicího neopomenutelného dědice se tak rovnoměrně zvýší podíly ostatních dědiců v téže dědické skupině. Akrescence je vyloučena při dědění ze závěti, při níž nepřirůstá uvolněný dědický podíl ostatním dědicům ze závěti. Ohledně volného dědického podílu dojde k uplatnění dědění ze zákona, pokud zůstavitel sám za svého života nestanovil náhradního dědice.

---

⁵⁴ (2) Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.

⁵⁵ Tilsch, str. 97

Stejný postup, jak naložit s uvolněným podílem, se použije v případě uvolnění dědického podílu po dědici nezpůsobilém či dědici, který dědictví odmítl.

4.9. Nesouhlas vyděděného potomka

Je velmi pravděpodobné, že vyděděný potomek nebude se svým vyděděním souhlasit, a proto se pokusí rozhodnutí zůstavitele zvrátit. V případě, kdy bude vyděděný potomek popírat platnost svého vydědění, odkáže soudní komisař usnesením toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, tudíž i vyděděného potomka, aby své právo dle § 175k odst. 2 OSŘ⁵⁶ uplatnil žalobou. Soudní komisař současně určí vyděděnému potomkovi lhůtu pro podání žaloby. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 30 Cdo 493/2004, lhůta určená soudem v řízení o dědictví ve výroku usnesení podle § 175k odst. 2 je procesní lhůtou soudcovskou. Tato lhůta může být soudem prodloužena dle § 55 OSŘ. „Nestanoví-li tento zákon lhůtu k provedení úkonu, určí ji, jestliže je to třeba, předseda senátu. Lhůtu, kterou určil, může předseda senátu též prodloužit.“⁵⁷

Její zmeškání však nemůže být prominuto .

„(1) Soud promine zmeškání lhůty, jestliže účastník nebo jeho zástupce ji zmeškal z omluvitelného důvodu, a byl proto vyloučen z úkonu, který mu přísluší. Návrh je třeba podat do patnácti dnů po odpadnutí překážky a je s ním třeba spojit i zmeškaný úkon.

---

⁵⁶ (2) Závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o odstranění sporu dohodou účastníků toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. K podání žaloby určí lhůtu. Nebude-li žaloba ve lhůtě podána, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

⁵⁷ § 55 OSŘ

(2) Soud může k žádosti účastníka přiznat odkladný účinek návrhu, aby bylo prominuto zmeškání lhůty.⁵⁸

K prodloužení lhůty dojde jen na základě rozhodnutí soudu vydaného před jejím uplynutím. Pokud by žaloba byla podána až po uplynutí lhůty stanovené ve výroku usnesení, byla by zamítnuta. Jestliže nedojde k rozhodnutí této sporné otázky, pokračuje soud v řízení bez ohledu na vyděděného dědice, který rozhodnutí zůstavitele popíral.

Ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ odpovídá žalobní petit na určení, zda žalobce je nebo není dědicem po zůstaviteli. „Způsobilým předmětem sporného řízení, zahájeného na základě odkazu dědického soudu, nemůže být jen určení sporné skutečnosti nebo sporné právní otázky (např. že důvody vydědění nejsou dány), byť by byla významná pro posouzení dědického práva. Tyto sporné skutečnosti nebo právní otázky jsou jen předběžnou otázkou, jejíž posouzení se objevuje v odůvodnění rozhodnutí ve věci samé, nikoli ve výroku.“⁵⁹ Je nutné zdůraznit, že v případě podání žaloby v takovém případě musí být jasné, že se jedná o žalobu dle § 175k odst. 2 OSŘ. Pokud by tomu tak nebylo, jednalo by se o žalobu na určení dle §80 písm. c) OSŘ⁶⁰, kdy je však potřeba prokázat naléhavý právní zájem žalobce. Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2002, sp. zn. 30 Cdo 925/2002, v takových případech ale naléhavý právní zájem dán není.

Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 20 Cdo 450/2000, je v řízení o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není [§ 80 písm. c) OSŘ], žalobce povinen tvrdit skutečnosti, jimiž dokládá splnění podmínky naléhavého právního zájmu na požadovaném určení. Jestliže soud zamítl určovací žalobu pro nedostatek naléhavého

---

⁵⁸ § 58 OSŘ

⁵⁹ Tomek, M.: Vydědění, Právní rádce, 2008, číslo 3, str. 70

⁶⁰ c) o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

právního zájmu, aniž o této povinnosti tvrzení žalobce poučil, pak zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Podrobněji se na problematiku žalob dle § 175k OSŘ zaměřím v kapitole 7. V této kapitole jsem se jí zabývala pouze v zájmu ucelenosti problematiky vydědění.

5. DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST

5.1. Dědická nezpůsobilost a vydědění

Kromě existence dědického titulu a neodmítnutí dědictví je dědická způsobilost jednou z dalších podmínek, aby bylo možné nabýt dědictví. Neopomenutelný dědic může být kromě vydědění připraven o svůj neopomenutelný podíl také tzv. dědickou nezpůsobilostí. Obecně bývá za způsobilého dědice považován takový, který je právně způsobilý a zároveň neexistuje žádný důvod, který ho z dědění vylučuje. Aby byl dědic způsobilý dědit po zůstaviteli, musí ho alespoň o krátkou dobu přežít. Dědická nezpůsobilost zahrnuje případy, kdy potenciální dědic se dopustil natolik závadného chování, že ho zákon bez vůle zůstavitele vylučuje z dědického nástupnictví, a tak ho zbavuje možnosti získat svůj podíl z dědictví. Zůstavitel tak o závadném chování svého potencionálního dědice vůbec nemusí vědět.

Je třeba rozlišovat vyloučení neopomenutelného dědice z důvodu dědické nezpůsobilosti a z důvodu vydědění. Dědická nezpůsobilost nastává přímo ze zákona, z důvodů stanovených v § 469 obč. zák. „Nedědí, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům anebo zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy. Může však dědit, jestliže mu zůstavitel tento čin odpustil.“⁶¹ Soud k ní přihlíží ex offio na rozdíl od vydědění, ke kterému dochází čistě z projevu vůle zůstavitele a kdy nikdo jiný než zůstavitel nemůže vydědění ovlivnit.

Na rozdíl od námítky relativní neplatnosti závěti či odmítnutí dědictví, k uplatnění dědické neplatnosti tak není třeba žádného právního úkonu. Soudní komisař tedy k dědické nezpůsobilosti přihlédne, jakmile se

---

⁶¹ § 469 obč. zák.

o ní dozví. „Může na ni upozornit kterýkoliv účastník dědického řízení, a to, aniž by pro tento úkol byla stanovena jakákoliv lhůta. V případě, že dědická nezpůsobilost vyjde najevo až po pravomocném skončení řízení o dědictví, nezbyvá než postupovat podle § 485 a následující obč. zák. o ochraně oprávněného dědice.“⁶²

Další rozdíl je v rozsahu okruhu osob, na které se dědická nezpůsobilost může vztahovat. Vydědění se týká pouze neopomenutelných dědiců, zatímco dědickou nezpůsobilost je možné vztáhnout na všechny zákonné i závětní dědice, tedy jak na neopomenutelné, tak i na všechny ostatní povolané dědice.

U vydědění má proviněný šanci dědit, pokud se zůstavitel zachová pasivně, tzn. neseíše listinu o vydědění. Naopak u dědické nezpůsobilosti může k dědění dojít pouze pokud se zůstavitel zachová aktivně, tzn. že mu jeho čin odpustí.

V dřívější právní úpravě se nezpůsobilý dědic označoval pojmem dědic nehodný. „Dědicovou nezpůsobilostí se rozumí určité těžké poklesky k dědění povolané osoby vůči zůstaviteli a jeho rodině, pro které by bylo nespravedlivé a v rozporu s obecnou morálkou, aby se mu mělo z dědictví cokoli dostat.“⁶³

Spory spojené s dědickou nezpůsobilostí se řeší v občanskoprávním řízení jako spory o dědické právo dle § 175k odst. 1 a 2 OSŘ, dle stejných ustanovení, jakými se brání vyděděný potomek.

Otázka, zda se dědic dopustil konkrétního činu, je otázkou skutkovou a tedy důvodem k postupu dle § 175k odst. 2 OSŘ. Vedle toho otázka, zda jednání, kterého se dědic dopustil, je trestným činem či zavrženíhodným jednáním proti poslední vůli zůstavitele, je otázkou právní a řeší se v rámci dědického řízení dle § 175k odst. 1 OSŘ.

---

⁶² Králová, J., Eck, L.: Dědická nezpůsobilost, Ad Notam 2004, číslo 2, str. 35

⁶³ Mikeš, J., Muzikář, L. : Dědické právo, 3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2007, str. 25

5.2. První důvod dědické nezpůsobilosti

Jako první důvod dědické nezpůsobilosti je uvedeno spáchání úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům. „Jedná se o taxativní výčet osob z řad nejbližšího příbuzenstva, který však nelze žádným způsobem rozšiřovat, i kdyby se jednalo o osobu blízkou. Rodinný stav uvedených osob se posuzuje vždy k časovému okamžiku, kdy byl trestný čin spáchán.“⁶⁴

Aby došlo k naplnění tohoto předpokladu dědické nezpůsobilosti, musí dojít jedině ke spáchání trestného činu, pouhý přestupek nepostačí. Znaky trestného činu najdeme zákoně č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník v § 13. Nejdůležitější je, aby čin směřoval proti taxativně vymezenému okruhu osob. Zároveň je potřeba zohlednit registrovaného partnera a množinu taxativně vymezených osob o něj rozšířit. Zákonu nepostačí nedbalostní trestný čin, i když pro jeho spáchání nedbalost postačí. Vždy musí jít o čin úmyslný. Není ale rozhodující, zda se bude jednat o úmysl přímý či nepřímý. Pro spáchání není nezbytné ani dokonání trestného činu, bude stačit pokus o trestný čin i jeho pouhá příprava. Pokud trestný čin bude spáchán za podmínek vylučujících trestní odpovědnost, nestane se z pachatele nezpůsobilý dědic.

K nezpůsobilosti dochází již samotným spácháním trestného činu. Není závislá na odsuzujícím rozsudku ani na zahájeném trestním řízení. Podnětem pro zahájení trestního řízení se může stát právě skutečnost, která vyšla najevo při řízení o dědictví. Na dědice se hledí jako na nezpůsobilého, i pokud došlo k zahlazení odsouzení, byl-li tento čin amnestován či pachatel omilostněn.

Drobné rozpory panují u otázky týkající se okamžiku, kdy musí být takový trestný čin spáchán. Proti zůstaviteli musí být trestný čin spáchán

---

⁶⁴ Králová, J., Eck, L.: Dědická nezpůsobilost, Ad Notam 2004, číslo 2, str. 35

jednoznačně za jeho života. Názory se však různí u trestných činů proti členům zůstaviteli rodiny. Některé komentáře tvrdí, že i proti nim musí být trestný čin spáchán za života zůstavitele, neboť jinak by došlo k uplatnění dědické nezpůsobilosti při dědění po těchto osobách (komentář Holub, M., Fiala, J., Bičovský, J.: Občanský zákoník, poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou, 12. doplněné vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2006). V některých jiných komentářích se lze setkat s názorem, že ke spáchání trestných činů vůči členům zůstavitelovy rodiny může dojít i po jeho smrti a zapříčiní to dědicovu nezpůsobilost po zůstaviteli. Sama se spíše přikláním k názoru prvnímu. Ulehčí to i samotný průběh dědického řízení, i když na druhou stranu by nemělo dojít až k takové časové prodlevě mezi smrtí zůstavitele a nabytí dědictví jeho dědici.

V řízení o dědictví je soud vázán rozhodnutím příslušných orgánů, zda došlo ke spáchání trestného činu a kým byl spáchán. Pokud odsuzující rozsudek neexistuje, soud sám si toto posoudí v dědickém řízení jako předběžnou otázku. Bylo-li v průběhu dědického řízení zahájeno trestní řízení, může soud dědické řízení přerušit a vyčkat rozsudku. Dle usnesení Městského soudu v Praze č.j. 24 Co 35/2001- 80 ze dne 28. 2. 2001, byl-li dědic zůstavitele pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, je soud v dědickém řízení při posuzování tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti vázán pravomocným rozsudkem a tato otázka nemůže být předmětem rozhodování dle § 175k odst. 1 a 2 OSŘ.

5.3. Druhý důvod dědické nezpůsobilosti

Druhým důvodem, který má za následek dědicovu nezpůsobilost, je zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele. Takový čin může být na rozdíl od prvního důvodu dědické nezpůsobilosti spáchán i po smrti zůstavitele a nemusí se nutně jednat o trestný čin dle trestního zákona. Zákonodárce pojmem poslední vůle míní jak závěť, tak i listinu

o vydědění potomka i všechny listiny týkající se jejich změny či zrušení. „Zavrženíhodným jednáním proti projevu poslední vůle je každé jednání, kterým chce dědic zabránit tomu, aby se v dědictví uplatnila zůstavitelova poslední vůle nebo chce předstírat projev poslední vůle, který zůstavitel neučinil.“⁶⁵ Musí se tedy jednat o úmyslné chování, kterým se dědic snaží projev poslední vůle zničit, změnit či jinak znehodnotit. Podřazujeme sem i takové jednání dědice, jímž se působí na zůstavitele, aby pořídil závěť určitého obsahu nebo pořídil závěť, která odporuje jeho vůli. Projev poslední vůle odporující vůli zůstavitele může být pořízen například pod pohrůzkou psychického či fyzického násilí, vyvoláním omylu u zůstavitele, podstrčením poslední vůle k podepsání.

Zavrženíhodným jednáním není, pokud se dědic snaží dovolat relativní či absolutní neplatnosti projevu poslední vůle, kterou například došlo k opomenutí neopomenutelného dědice nebo zůstavitel při jejím pořizování jednal v duševní poruše, pro kterou není způsobilý dle § 38 obč. zák. k právnímu úkonu. Takové úkony dědice jsou pouze realizací jeho hmotných a procesních práv. Podle usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 12. 1997 sp. zn. 18Co 60/97- 77 se za zavrženíhodné jednání nepovažuje, jestliže dědic v průběhu dědického řízení tvrdí, že předložená závěť zůstavitele je psána jeho vlastní rukou, ačkoliv se v průběhu navazujícího soudního řízení z důvodu podané žaloby na určení zjistí, že tomu tak není.⁶⁶

5.4. Odpuštění

Dědická nezpůsobilost je nezpůsobilostí relativní. Sám zůstavitel může rozhodnout, že dědic bude pro dědění způsobilý tím, že mu jeho čin odpustí. „Z povahy věci plyne, že k prominutí může přistoupit pouze za

---

⁶⁵ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník- Velký akademický komentář, 1. svazek, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2008, str. 1176

⁶⁶ viz. dále Ad Notam, 1998, číslo 6, str. 148

života zůstavitele, tudíž se může vztahovat pouze na činy, které byly spáchány za jeho života.“⁶⁷ Dědické nezpůsobilosti nemůže být dědic zbaven tím, že ostatní dědici projeví souhlas, aby dědil, ačkoliv se dopustil skutku uvedeného v § 469 obč. zák. K odpuštění je tedy způsobilý pouze samotný zůstavitel.

Pro tento právní úkon se nevyžadují žádné formální náležitosti. Odpuštění může být výslovné, ústní i písemné, i konkludentní. Důkazní břemeno leží na nezpůsobilém dědici. Prokázat odpuštění je otázkou skutkovou a je-li sporná musí soud postupovat dle § 175k odst. 2 OSŘ, to vyplývá i z výše citovaného usnesení Městského soudu v Praze č. j. 24 Co 35/2001- 80.⁶⁸

5.5. Právní nástupnictví po nezpůsobilém dědici

Na nezpůsobilého dědice se hledí jako na dědice neexistujícího. Je-li takový nezpůsobilý dědic dědicem ze závěti, nastane ohledně jeho podílu dědění ze zákona, pokud zůstavitel za svého života neurčil náhradního dědice.

Pokud je nezpůsobilý dědic dědicem ze zákona, pokračuje se nadále v zákonné posloupnosti, při které se buď uplatní reprezentační právo vzdálenějších potomků zůstavitele, nebo dojde k akrescenci podílu ve prospěch ostatních zákonných dědiců. Při uvolnění zákonného dědického podílu se prioritně uplatňuje princip reprezentace před principem akrescence.

Jedná se o stejný postup s jakým se setkáváme v případě nástupnictví po vyděděném potomkovi nebo po dědicovi, který dědictví odmítl.

---

⁶⁷ Fiala, J., Kindl, M., a kol.: Občanský zákoník, komentář, I. díl, 1. vydání, Praha, Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 811

⁶⁸ viz dále Ad Notam, 2001, číslo 3, str. 62

6. NEOPOMENUTELNÝ DĚDICKÝ PODÍL

6.1. Pojem dědického podílu

Dědický podíl je jedním ze základních pojmů dědického práva, mající význam pro vypořádání dědictví. Určuje rozsah dědického práva, tj. míru v jaké ten či onen dědic je oprávněn se podílet na dědictví. „Existence různých dědických titulů, včetně závětí rozmanitého obsahu, kumulace několika dědických titulů, neopomenutelní dědicové a zápočty darů, to jsou jen nejtypičtější skutečnosti, které mohou z určení dědických podílů učinit velmi náročnou záležitost spojenou se složitými výpočty. V praxi pak může dojít k nepřesnostem, které ve svém důsledku některé z dědiců neoprávněně zkrátí a jiné zvýhodní.“⁶⁹

Dle dvou druhů dědických titulů rozlišujeme i dva druhy dědických podílů:

- Dědické podíly při dědění ze zákona

Při dědění ze zákona lze vyjádřit podíl dědice na dědictví zlomkem ve vztahu k dědictví jako celku. Co se týče neopomenutelných dědiců, dědí při dědění ze zákona v první skupině. Pokud některý z neopomenutelných dědiců nedědí, může dojít k uplatnění reprezentačního práva jeho potomků nebo dojde k akrescenci jeho dědického podílu k podílu ostatních dědiců, kteří dědí ve stejné skupině.

- Dědické podíly při dědění ze závěti

Při dědění ze závěti určuje dědické podíly sám pořizovatel závěti. Jeho pořizovací volnost vyplývá z jeho práva disponovat s předměty svého vlastnictví. Dle ustanovení § 477 obč. zák. může zůstavitel v závěti ustanovit dědice trojím způsobem. Prvním způsobem je určit dědicovi jeho podíly na dědictví. Druhým je, že určí konkrétní věci, které mají dědicům

---

⁶⁹ Muzikář, L. : Dědické podíly a jejich výpočet (První část), Ad Notam 1997, číslo 1, str. 7

případnout. Zůstavitel může určit dědický podíl i kombinací těchto dvou způsobů.

6.2. Neopomenutelný dědický podíl

Povinný podíl neopomenutelných dědiců je dalším příkladem promítnutí zásady familiarizace do českého právního řádu. Až do roku 1950 však byla situace jiná. Neopomenutelný dědic měl pouze právo na uspokojení svého nároku v penězích od závětního dědice. Ochrana neopomenutelného dědice v současné době spočívá v přiznání práva na jeho dědický podíl, bez ohledu na dědění ze závěti. „Zákonem zaručený povinný podíl neopomenutelným dědicům může zůstavitel odejmout jen v případě platného vydědění nebo omezit příkazem k započtení darování, kterého se obdarovanému dostalo za života zůstavitele (§484 obč. zák.).“⁷⁰ Nárok na povinný podíl nemá samozřejmě také dědic nezpůsobilý.

„Nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud závěť tomu odporuje, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků.“⁷¹

Dle § 479 obč. zák. neopomenutelný podíl se u nezletilých potomků rovná jejich dědickému podílu ze zákona. U zletilých potomků činí alespoň tolik, kolik činí polovina jejich dědického podílu ze zákona. Před 1. 1. 1992 činil neopomenutelný podíl zletilých potomků tři čtvrtiny jejich zákonného podílu. Rozhodujícím, zda se jedná o potomka zletilého či nezletilého, je stav v době úmrtí zůstavitele. V připravované rekodifikaci občanského práva se předpokládá změna výše neopomenutelného podílu na třetinu pro zletilého potomka a na tři čtvrtiny pro nezletilého potomka.

---

⁷⁰ Mikeš, J., Muzikář, L. : Dědické právo, 3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2007, str. 83

⁷¹ § 479 obč. zák.

6.3. Relativní neplatnost závěti

Pokud se neopomenutelnému dědici nedostane dědický podíl v určeném rozsahu, je ta část závěti, která tomu odporuje neplatná. Jedná se o relativní neplatnost závěti dle § 40a obč. zák., ke které se přihlíží jen po uplatnění námitky oprávněného. Relativní neplatnost závěti může vést až k její celé neplatnosti. K takové situaci by mohlo dojít, pokud zůstavitel po sobě zanechá pouze nezletilé potomky a závěť pořídí ve prospěch jiné osoby. Podle usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 10. 1997 sp. zn. 18 Co 171/97 se dovolání neplatnosti závěti ve smyslu § 40a obč. zák. vztahuje ke konkrétní závěti zůstavitele. Pokud zůstavitel, dle tohoto usnesení, zanechá více závětí, je možno, aby se neopomenutelný dědic dovolal neplatnosti všech závětí, nebo jen některé z nich.

O tom, kdo je dědicem a co z dědictví nabývá, se rozhoduje v řízení o dědictví. Určení relativní neplatnosti není předmětem sporu o dědictví. Dle usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 10. 1999, sp. zn. 17 Co 391/99 není možné určovat výši dědických podílů jednotlivých dědiců dříve než usnesením, kterým se takové řízení končí. Neopomenutelný dědic, který se chce dovolat relativní neplatnosti závěti, musí námitku vznést buď před soudem nebo před notářem jako soudním komisařem.

Námitka relativní neplatnosti je úkonem dědice v rámci řízení o dědictví. Jedná se v ní o posouzení osobního stavu dědice.

Podle usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 10. 1997 sp. zn. 18 Co 171/97 se dovolání neplatnosti závěti ve smyslu § 40a obč. zák. vztahuje ke konkrétní závěti zůstavitele. Pokud zůstavitel, dle tohoto usnesení, zanechá více závětí, je možno, aby se neopomenutelný dědic dovolal neplatnosti všech závětí, nebo jen některé z nich

6.4. Výpočet dědického podílu

Výpočet dědického podílu nepatří k nejsnadnějším úkonům v rámci dědického řízení. K problémům dochází zejména při souběhu dědění z obou dědických titulů. Výpočet je ještě složitější, vztahuje-li se závěť opomíjející potomka jen na část dědictví a jiná část se dědí ze zákona. Podíly děděné ze zákona se určují dle § 473 až § 475a obč. zák., nikoli podle ustanovení § 479 obč. zák. Pro určení výše povinného podílu je rozhodující stav v době zůstavitelovy smrti, a nikoliv stav v době, kdy zůstavitel závěť pořídil. Velikost podílu závisí primárně na počtu dědiců, kterým by jako dědicům první skupiny dědiců ze zákona dědictví připadlo, kdyby zůstavitel platně o svém majetku na případ smrti nepořídil závěti.

V usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 10. 1997 sp. zn. 18 Co 171/97 je stanoveno, že nárok neopomenutelného dědice není nárokem na výplatu peněžitého podílu z dědictví, ale nárokem na poměrnou část majetku z dědictví in natura. I v této věci dojde dle připravované rekodifikace ke změně. Výše dědického podílu neopomenutelného dědice je třeba vypočítat z veškerého majetku zůstavitele zařazeného do aktiv majetku dědictví. Podíl není možné vyčíslit samostatně jen z majetku, o němž bylo závětí zůstavitele pořízeno, a nepřihlížet k majetku, který tento neopomenutelný dědic nabývá ze zákona, případně ze závěti. Nárok neopomenutelného dědice dle § 479 obč. zák. musí být uspokojen především z majetku, o němž závětí zůstavitele nebylo pořízeno. Teprve v případě, že by cena majetku, ohledně něhož závěti nebylo pořízeno, případně majetku, který neopomenutelný dědic nabývá ze závěti, nedosáhla výše jeho podílu, na který má nárok dle § 479 obč. zák., došlo by ke krácení podílu dalšího dědice (případně dědiců), který by mu měl připadnout dle závěti zůstavitele. Dle usnesení Městského soudu v Praze č. j. 24 Co 184/96- 87 ze dne 30. 9. 1996 je do neopomenutelného podílu, na který má neopomenutelný dědic uvedený v § 479 obč. zák. právo, nutno započítat

veškerý majetek, který se z jakéhokoli titulu po zůstaviteli dědí (ze zákona nebo podle některého ustanovení závěti).

Dle usnesení Městského soudu v Praze č. j. 24 Co 184/96-87 ze dne 30. 9. 1996 lze dle ustanovení § 479 obč. zák. lze v důsledku relativní neplatnosti závěti krátit jen podíly určené závětí. Je však vyloučeno, aby byly s odkazem na toto ustanovení kráceny podíly na majetku, které se dědí ze zákona a nikoli ze závěti.

6.5. Kolace

Při kolaci neboli započtení se bere na zřetel majetkový prospěch jednotlivých dědiců, který se jim dostal za života zůstavitele. Dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002 je předmětem započtení na dědický podíl to, co dědic obdržel bezúplatně za života zůstavitele nad rámec obvyklého darování, tj. mimo rámec obvyklých darů k narozeninám, jmeninám, vánočním svátkům, rodinným a jiným podobným oslavám. Započítávají se tedy pouze méně obvyklé dary. Také je potřeba zabývat se faktem, zda nedošlo k disimulovanému právnímu aktu. Ceny darů se posuzují ke dni darování. Při dědění ze zákona dochází k započtení vždy, u všech dědických podílech bez rozdílu. V tomto případě nejsou zápočty darů určeny jen na ochranu potomků zůstavitele, ale na ochranu kteréhokoliv dědice, který má ze zákona dědit. V případě darování jako předmětu zápočtu má zákon na zřeteli věnování bez případného protiplnění ze strany pozdějšího dědice, přičemž takovéto darování svou povahou a výší překračuje obvyklá darování odpovídající výdělkovým a majetkovým poměrům dárce. Z možnosti započtení jsou, ale vždy vyloučena plnění, k nimž byl zůstavitel ze zákona povinen, třeba jako výživné. Cílem kolace je odstranit či snížit majetkové disproporce mezi dědici, které mají svůj původ ve zdrojích plynoucích od zůstavitele. Při dědění ze závěti dojde k započtení daru jen tehdy, dal-li k tomu

zůstavitel příkaz, nebo by nezapočtením došlo k neodůvodněnému zvýhodnění obdarovaného dědice oproti jinému neopomenutelnému dědici. „Výpočet započtení se provádí tak, že se hodnota darovaných věcí připočte k čisté hodnotě dědictví, tento součet se vezme za základ pro vyčíslení dědických podílů a od jednotlivých dědických podílů se odečtou jednotlivé zápočty. Rozdíl pak představuje dědický podíl dědice.“⁷²

---

⁷² Kučera, R.: Dědictví, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001, str. 112

7. DALŠÍ ZPŮSOBY OCHRANY NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE

7.1. Ochrana oprávněného neopomenutelného dědice

Ochrana oprávněného dědice je v občanském zákoníku upravena v § 485 až § 487. Taková ochrana se poskytuje tomu, kdo nebyl účastníkem dědického řízení, ač jím být měl, protože mu svědčí některý z delačních důvodů. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2007, sp. zn. 21 Cdo 980/2007 může žalobu o vydání majetku podle ustanovení § 485 obč. zák. může podat s úspěchem jen ten, kdo nebyl účastníkem řízení o dědictví.⁷³ V případě neopomenutelného dědice se bude jednat o toho, kdo neměl možnost dovolat se relativní neplatnosti závěti dle § 479 obč. zák. a může se svého práva domáhat žalobou oprávněného dědice proti dědici nepravému. Možnost žádat svůj dědický podíl vzniká teprve dnem následujícím po právní moci rozhodnutí, kterým došlo k ukončení projednávání dědictví. Je na žalobci, aby dokázal, že ke dni smrti zůstavitele splňoval předpoklady pro nabytí dědictví nebo jeho části.

Pasivně legitimován je tzv. nepravý dědic. Dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1206/2001, je jím osoba, která podle rozhodnutí o dědictví nabyla majetek zůstavitele, ačkoliv podle dědického práva jej neměla nabýt vůbec nebo v rozsahu, v němž ho nabyla. Nepravým dědicem je tedy i ten, kdo nabyl z dědictví více než měl. Žalobce se může svého práva domáhat dědickou žalobou „hereditas petitio“. Dědická žaloba je žalobou na plnění a má mnoho společných prvků s vlastnickou žalobou. Je prostředkem k ochraně subjektivního dědického práva. Zda jsou dány podmínky jejího užití, musí soud posoudit jako otázku předběžnou. Dědická žaloba směřuje k vydání dědictví celého nebo jeho

---

⁷³ Viz. dále Ad Notam, 2008, číslo 6, str. 223

části. Rozsudek k dědické žalobě má povahu deklaratorní. Pokud je žalobě vyhověno, stává se žalobce právním nástupcem zůstavitele zpětně ke dni jeho úmrtí.

Uplatnit v soudním řízení svá práva pomocí dědické žaloby může i vyděděný potomek. Tak se stane například tehdy, byl-li vyděděn za odsouzení pro úmyslný trestný čin a následně pomocí mimořádného opravného prostředku vyšlo najevo, že potomek inkriminovaný trestný čin nespáchal a důvod pro jeho vydědění tedy dán nebyl.

Pro rozsah nároku je rozhodující, zda nepravý dědic byl či nebyl v dobré víře. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98, skutečnost, že věc nebo jiná majetková hodnota byla nabyta od nepravého dědice v dobré víře (§486 obč. zák.), v řízení před soudem prokazuje nabyvatel. Nepravý dědic v dobré víře má vůči oprávněnému dědici nárok na nahrazení nákladů jak nutných, tak i účelně vynaložených, a náleží mu i užitky z dědictví. Nepravý dědic, který nebyl v dobré víře, má nárok pouze na úhradu nutných nákladů. Dobrou víru ovšem každý nepravý dědic pozbývá okamžikem doručení dědické žaloby.

Předmětem vydání nemusí být celé dědictví, ale pouze podíl dědictví, který odpovídá nároku oprávněného dědice. „Žalovaná může být i třetí osoba, která něco nabyla od nepravého dědice a nebyla v dobré víře, neboť věděla o oprávněném dědici. Proti nepravému dědici bude oprávněný dědic uplatňovat nárok na vydání bezdůvodného obohacení proti třetí osobě nárok na vydání věci.“⁷⁴ Judikát Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2567/2005 uvádí, že převede-li nepravý dědic věc patřící do dědictví na další osobu, musí oprávněnému dědici za tuto věc poskytnout peněžitou náhradu, a to ve výši ceny, za níž by danou věc bylo možné prodat v době, kdy namísto vydání věci poskytována náhrada (rozhoduje-li o vydání dědictví, resp. o poskytnutí peněžité náhrady soud, vychází se ze

---

⁷⁴ Němcová, J.: Ochrana oprávněného dědice, Ad Notam 2003, číslo 4, str. 81

stavu ke dni rozhodnutí o žalobě). Pokud by cena, kterou neoprávněný dědic při úplatném převodu za věc patřící do dědictví získal, byla vyšší ceny, za níž by danou věc bylo možné prodat v době, kdy je náhrada poskytována, bylo by povinností neoprávněného dědice tento rozdíl vydat (zaplatit) oprávněnému dědici pouze v případě, že oprávněným dědicem je někdo jiný.

7.2. Odmítnutí dědictví

Je důležité mít na paměti, že dědictví nemusí vždy znamenat pro dědice jen majetkový prospěch. Pokud je zůstavitel zadlužen, může se stát dědictví určitým břemenem. Za tímto účelem existuje zákonem upravený institut odmítnutí dědictví upravený v ustanoveních § 463 až § 468 obč. zák.

Toho, kdo je povolán dědit, nelze nutit proti jeho vůli, aby se skutečně stal dědicem. Zákon mu proto umožňuje, aby se projevem své vůle z dědictví vyloučil. Odmítnutí dědictví představuje nezadatelné právo projevit svou svobodnou vůli, patří mezi ryze osobní práva. Jedná se o jednostranný adresovaný výslovný právní úkon. Takový právní úkon musí být učiněn buď ústně u soudu nebo soudu zaslaným písemným prohlášením. Této možnosti je však zbavena k dědictví povoláná osoba, která si již jako dědic počíнала. Prohlášení o odmítnutí musí být bez jakýchkoliv podmínek či výhrad, musí se týkat celého dědictví, i toho, o kterém se v době projednávání dědictví ještě neví. „Prohlášení o odmítnutí dědictví stejně jak prohlášení o přijetí dědictví nelze odvolat.“⁷⁵

Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2003, sp. zn. 22 Cdon 2121/ 2001 nemůže mít dědic, který odmítl dědictví, naléhavý právní

---

⁷⁵ Fiala, J., Kindl, M., a kol.: Občanský zákoník, komentář, I. díl, 1. vydání, Praha, Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 804

zájem na určení, že zůstavitel byl ke dni smrti vlastníkem věcí náležejících do dědictví. Domáhat se toho může pouze ten, kdo dědictví neodmítl.

Dědic může odmítnout dědictví pouze v zákonem stanovené lhůtě jednoho měsíce. Lhůta začíná běžet od okamžiku vyrozumění dědice soudem dědictví odmítnout. Zmeškání této lhůty nelze prominout, lze ji však před jejím uplynutím z důležitých důvodů prodloužit. Podle usnesení Městského soudu v Praze č. j. 24 Co 214/96-24 ze dne 30. 8. 1996, neučiní-li dědic, který byl vyrozuměn o svém dědickém právu, o možnosti odmítnout dědictví a o následcích tohoto odmítnutí, ve lhůtě podle § 464 obč. zák. žádné prohlášení, hledí se na něj jako po marném uplynutí lhůty stejně, jako by prohlásil, že dědictví neodmítá.

Současná právní úprava nepřipouští, aby se povolaný dědic vyloučil z dědictví jiným způsobem. Až do roku 1964 tak mohl učinit i tzv. zřeknutím se dědictví. Jednalo se o způsob, jak se vzdát práva, které mělo vzniknout teprve v budoucnu.

7.3. Spor o dědické právo

I tento způsob ochrany lze považovat za určitý způsob ochrany dědiců, který je upraven v OSŘ, konkrétně v §175k, jež upravuje postup soudu, dojde-li mezi účastníky ke sporu. Jedná se především o situaci, kdy určitá osoba o sobě tvrdí, že je dědicem a popírá, že by dědicem byl někdo jiný, kdo se za dědice vydává.

V § 175k obč. zák. se stanoví: „

(1) Jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem, a popírá dědické právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem.

(2) Závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o odstranění sporu dohodou účastníků toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. K podání žaloby určí lhůtu. Nebude-li žaloba ve lhůtě podána, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

(3) Jsou-li aktiva a pasiva mezi účastníky sporná, omezí se soud jen na zjištění jejich spornosti; při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, popřípadě výše jeho předlužení, k nim nepřihlíží.

Tento spor je nutné rozhodnout hlavně z důvodů, aby bylo zřejmé s kým se má v rámci dědického řízení jednat jako s účastníkem řízení a případným dědicem. Ustanovení § 175k OSŘ rozlišuje tři situace:

- spory o dědické právo, které lze řešit jen na základě právního posouzení (§ 175k odst. 1),
- spory o dědické právo, které lze posoudit na základě zjištěných sporných skutečností (§ 175k odst. 2),
- spory o aktiva či pasiva dědictví (§ 175k odst. 3).

Právní posouzení sporu na základě § 175k odst. 1 OSŘ, jestliže skutečnosti mezi účastníky jsou nesporné, se provede přímo v rámci řízení o dědictví, kdy se vyšetří podmínky dědického práva. Taková situace nastane především v případě, kdy určitá osoba tvrdí, že je dědicem na základě závěti, která například neobsahuje datum a popírá tak dědické právo zákonného dědice. Soudní komisař k postupu dle § 175k odst. 1 přistoupí, nejedná-li se o evidentně jednoznačnou situaci a jedinec na svém dědickém právu trvá. Nadále se bude jednat jako s dědicem pouze s tím, u koho se má za to, že je dědicem. Toto rozhodnutí slouží pouze pro účely postupu v dědickém řízení, které má význam pouze z hlediska vymezení účastníků tohoto řízení. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna

2000, sp. zn. 18 Co 265/98: „Rozhodnutím vydaným podle § 175k odst. 1 OSŘ se vyšetřují podmínky dědického práva pro účely průběhu řízení, zejména pro vymezení účastníků řízení, není však konečným řešením toho, kdo je dědicem a v jakém podílu. Podle § 175k odst. 1 OSŘ se postupuje i v případě, že před potvrzením nabytí dědictví ten, komu svědčí dědický titul, tvrdí, že dědicem není a své dědické právo popírá.“⁷⁶

Spor, který má být posouzen podle skutkového stavu věci, lze vyřešit jen v řízení sporném. Prvotně se ho ale soudní komisař pokusí vyřešit dohodou. Pokud pokus o dohodu ztroskotá, vydá soud usnesení, kterým se odkáže toho, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou a k podání žaloby určí soud lhůtu. Podle usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16.8.2001, sp. zn. 10 Co 481/2001, musí být všechny tvrzené sporné skutečnosti prokázány. Zpravidla je účastníkem soudního řízení ten, kdo zpochybňuje například platnost existující závěti nebo listiny o vydědění, či tvrdí skutečnosti dědické nezpůsobilosti, které druhý dotčený účastník popírá. Nejčastějším důvodem k takovému sporu je nezpůsobilost zůstavitele, který byl třeba duševně nemocný nebo jinak zdravotně nezpůsobilý takovou listinu pořídit, nebo je zde spor, zda závěť byla napsána skutečně jeho rukou či zda se potomek skutečně dopustil jednání uvedeného v listině o vydědění. Ve výroku usnesení se také uvede, jaký typ žaloby má účastník podat. Nejčastěji se bude jednat o žalobu na určení, zda je či není dotčený dědicem. Bude-li žaloba podána, soud ve sporném řízení bude dokazováním zjišťovat skutkový stav, který je podkladem pro posouzení dědického práva a o sporu rozhodne. Žaloba je projednána podle části třetí OSŘ u soudu, u něhož probíhá řízení o dědictví. Pokud žalobce unese důkazní břemeno a soud jeho žalobu projedná, po nabytí právní moci tohoto rozhodnutí bude pokračováno v řízení o dědictví a bude přitom vycházeno z výsledků tohoto sporného řízení.

---

⁷⁶ Ad notam, 2000, číslo 4, str. 89

Co se týče sporu o aktiva a pasiva dědictví dle § 175k odst. 3 OSŘ, soud jej přímo v dědickém řízení neřeší a ani nemůže dědici uložit, aby podal žalobu.

7.4. Konvokace věřitelů

Mezi další procesněprávní ochranný prostředek neopomenutelných dědiců lze považovat tzv. konvokaci věřitelů dle § 175n OSŘ. Tento institut reaguje na fakt, že „odpovědnost za zůstavitelovy dluhy nezávisí jen na peněžní hodnotě nabytého dědictví, ale také na dodržení zásad pro uspokojení pohledávek věřitelů podle pořadí. Zákon proto chrání dědice před nepříznivými důsledky odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy tzv. svoláním dědiců.“⁷⁷ Jedná se o ochranu vůči věřitelům, kteří nepřihlásí své pohledávky vůči zůstaviteli ve stanovené lhůtě. K těmto krokům se přistoupí spíše tehdy, pokud bude dědictví předloženo a dědicové budou uvažovat o přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů nebo navrhnou likvidaci dědictví. Usnesení podle § 175n OSŘ se vydává na návrh a soud je takové usnesení povinen vydat. Usnesení bude obsahovat:

- výzvu věřitelů, aby oznámili soudu své pohledávky vůči zůstaviteli,
- určení lhůty pro přihlášení pohledávek,
- poučení, že dědici neodpovídají věřitelům, kteří své pohledávky v lhůtě neoznámili, pokud hodnota dědictví byla vyčerpána.

Tento institut má za účel ochránit dědice před pohledávkami, které nebudou přihlášeny během dědického řízení a současně by přesahovaly výši jejich dědictví. Jelikož možnost věřitelů domáhat se na dědicích zaplacení dluhu není časově omezena a není závislá na skutečnosti, zda jejich pohledávka byla zařazena do pasiv dědictví. Pokud by se ke konvokaci

---

⁷⁷ Schelleová, I.: Řízení o dědictví- účastníci řízení, Právní praxe v podnikání, 1997, č. 11

věřitelů nepřistoupilo, musela by se později přihlášená pohledávka uhradit v plné výši, i kdyby ta přesáhla rámeček ceny dědictví. Při konvokaci věřitelů jsou dědici povinni uspokojit věřitele po uplynutí lhůty pouze do výše nabytého dědictví.

Otázkami konvokace věřitelů se zabývá i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 29 Cdo 549/2007, který stanoví, že v nalézacím řízení, v němž zůstavitelův věřitel uplatňuje vůči zůstavitelovým dědicům pohledávku, kterou měl vůči zůstaviteli, je soud povinen zabývat se otázkou, v jakém rozsahu odpovídají dědici podle § 470 obč. zák. za zůstavitelovy dluhy. Nedošlo-li v dědickém řízení ke konvokaci věřitelů ve smyslu ustanovení § 175n OSŘ, mohou dědici v nalézacím řízení uspět s obranou, že cena dědictví, kterého dědici nabyli, již byla vyčerpána uspokojením pohledávek ostatních zůstavitelových věřitelů jen tehdy, prokáží-li, že takto plnili na úhradu pohledávek, které měly výhodnější právo na uspokojení než vymáhaná pohledávka.

8. DĚDICKÉ ŘÍZENÍ A POSTAVENÍ NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE V NĚM

8.1. O dědickém řízení jako o řízení nesporném

Dědické řízení je řízením občanskoprávním, ve kterém obecně dle § 2 OSŘ dochází k projednávání a rozhodování sporů a jiných právních věcí. Soudy, které tuto činnost vykonávají, při tom dbají, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů fyzických i právnických osob a aby následně nebylo omezeno práv těchto osob. V případě dědického řízení nedochází k rozhodování sporu, i když by se tak na první pohled mohlo zdát. Podle dikce zákona jde o projednání a rozhodnutí „jiné právní věci“. Sem mimo jiné spadají věci dle části třetí hlavy páté OSŘ, v § 175a až § 200za, tzv. řízení nesporná, ke kterým patří i právní úprava řízení dědického.

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 9. 11. 2005, č.j. I ÚS 261/03: „Smyslem právní úpravy dědického řízení je snaha, aby v něm byli vypořádáni všichni, v úvahu přicházející, dědicové a všichni zůstavitelův majetek tak, aby přechod na dědice byl úplný, konečný a zamezilo se pozdějším žalobám, zpochybňujícím závěry dědického řízení. Z tohoto důvodu osoby, o nichž lze mít důvodně zato, že jsou zůstavitelovými dědici, jsou pak účastníky po celou dobu řízení (i když nedědí) a tím jim zůstává zachováno i právo k podání řádných a mimořádných opravných prostředků.“⁷⁸

Dědické řízení je tedy občanskoprávním řízením nalézacím nesporným. Cílem nesporného řízení je upravit právní poměry účastníků rozhodnutím do budoucna. Nejde zde o vítězství jednoho účastníka nad druhým. To však nevylučuje, že i v některých nesporných řízeních se

---

⁷⁸ Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu 2005, číslo 39, str. 195

vyskytne konfliktní zájem na vyřešení určitého právního vztahu. Jinými slovy i v průběhu nesporného řízení se mohou objevit skutečnosti, které budou mezi účastníky sporné.

„Toto řízení je nezbytné v právních řádech, které znají tzv. ležící pozůstalost (*hereditas iacens*) a k nimž vedle rakouského patřival i náš, při existenci tohoto institutu se dědictví nabývá až po jeho odevzdáním a smyslem řízení o dědictví bylo toto odevzdání zajistit. V současné době však platí úprava, podle níž se dědictví nabývá již smrtí zůstavitele (§460 obč. zák.), takže zprostředkující funkce soudního řízení se stala nadbytečnou. Přesto bylo řízení o dědictví zachováno, jednak z důvodu právní tradice , jednak pro právní jistotu, kterou poskytuje, rozhodnutí v něm již nemá konstitutivní povahu.“⁷⁹

Rozdíly mezi řízením sporným a nesporným existují jak v obsahu řízení, tak ve vymezení účastníků, procesních zásadách, povaze projednávané věci, způsobu zahájení řízení, soudní příslušnosti.

Co se týče označení účastníků řízení, vycházíme z tzv. druhé a třetí definice účastníků v OSŘ. Pokud by řízení bylo zahájeno na návrh, stál by na jedné straně navrhovatel. Druhá definice je uvedena v § 94 odst. 2 OSŘ, kde se uvádí, že účastníkem jsou vedle navrhovatele také ti, které zákon za ně považuje. Takto se definují i účastníci řízení dědického. Situace se ovšem může zkomplikovat, pokud od počátku není jasné, kdo uvedené znaky splňuje, což není v řízení o dědictví až tak neobvyklé. Nemusí být od počátku jasné, kdo přesně patří do okruhu zůstavitelových dědiců, zvláště v mnou rozebírané kategorii neopomenutelných dědiců. Z povahy věci vyplývá, že takovéto situace nastanou především v případě nedobrych poměrů v rodině, zvláště mezi rodiči potomka, kdy se v takové situaci může ocitnout spíše otec, pokud mu není známo, kde se právě matka s jeho

---

⁷⁹ Winterová, A., a kolektiv: Civilní právo procesní, 5. aktualizované vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2008, str. 403

dítětem nachází, nebo dokonce ani o takovém svém potomkovi neví. Třetí definice úcastenství se paradoxně nachází v § 94 odst. 1 OSŘ, který stanoví, že kromě případného navrhovatele jsou účastníky ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být jednáno.

Kromě odlišného vymezení účastníků řízení se řízení nesporná od řízení sporných odlišují především v některých základních právních zásadách civilního řízení, především zásady oficiality řízení, neveřejnosti jednání, zásadou vyšetřovací a dalšími.

Dědické řízení je zahájeno na základě dostatečně spolehlivé zprávy o úmrtí fyzické osoby. Kromě oznámení příslušného matričního úřadu se může jednat i o jiná sdělení, například o sdělení zdravotnických či sociálních zařízení, jako jsou nemocnice, domovy důchodců, či sdělení Policie ČR.

Řízení může být výjimečně zahájeno i na návrh, i když takový způsob zahájení je v praxi spíše výjimečný. Nejčastěji se uplatní, jde-li o návrh na dodatečné projednání dědictví nebo je-li navrhováno projednání dědictví po cizím státním příslušníkovi.

Další důležitou odlišností od jiných typů občanských řízení je také fakt, že v řízení o dědictví soud vždy rozhoduje usnesením. To i v případě odvolání či dovolání.

Věcně příslušným soudem k řízení o dědictví je v prvním stupni soud okresní.

Místní příslušnost soudu v dědických věcech je zvláštní výlučnou místní příslušností upravenou v § 88 písm. l) OSŘ, dle kterého je místně příslušným soudem ten, v jehož obvodu měl zůstavitel poslední bydliště. „Pokud se místní příslušnost soudu řídí místem pobytu, považuje se za ně místo (obec, eventuálně městský obvod nebo část), kde se zůstavitel naposledy zdržoval, aniž z okolností bylo možné usuzovat jeho úmysl zůstat

tam natrvalo.“⁸⁰ Nelze-li zjistit, kde měl zůstavitel poslední místo pobytu, řídí se místní příslušnost místem, kde měl zůstavitel majetek. Pokud je ale takto místně příslušných soudů několik, je rozhodující, který z nich provedl první úkon. I v případě dědického řízení může dle zásad občanského práva procesního dojít k delegaci nutné i vhodné.

Funkční příslušnost je stejná jako v jiných případech, kdy v prvním stupni rozhoduje okresní soud. O odvolání tak bude rozhodovat soud krajský a o dovolání bude rozhodovat Nejvyšší soud ČR.

V řízení o dědictví jedná a rozhoduje v prvním stupni samosoudce. V praxi jsou většinou rozhodováním pověřeni vyšší soudní úředníci, kterým to umožňuje zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů. „Také justiční čekatelé a soudní tajemníci mohou být předsedou soudu pověřeni k jednání a rozhodování v rozsahu uvedeném v § 6 odst. 2 písmene k) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „JŘ“).“⁸¹

8.4. Průběh dědického řízení

Celé řízení o dědictví se rozpadá do dvou fází řízení:

- předběžného šetření,
- vlastního projednání.

Příslušný soud zahájí řízení pověřením notáře rolí soudního komisaře. Soudním komisařem je pověřen notář, jehož sídlo je v obvodu výše zmíněného okresního soudu. Úkolem notáře je dle § 175zd OSŘ připravit všechny potřebné podklady pro vydání rozhodnutí soudu, návrhy

---

⁸⁰ Kučera, R.: Dědictví, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001, str. 23

⁸¹ Winterová, A., a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, 3.vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2007, str. 386

na usnesení soudu a vyúčtovat svou odměnu a hotové výdaje. Úkony soudního komisaře se přitom považují za úkony soudu. Vydávání soudních usnesení je ovšem vyhrazeno soudu. Stejně tak je soudu vyhrazeno vyřizování žádostí o poskytnutí právní pomoci do zahraničí. I tyto návrhy na usnesení však připravuje soudní komisař. Ten má právo dle § 38 odstavce 3 OSŘ vydávat usnesení, kterými se upravuje vedení dědického řízení. Také ta se ale vydávají jménem soudu, který ho pověřil.

8.4.1. Počáteční fáze dědického řízení

Prvními kroky soudního komisaře by mělo být zjištění, zda byla či nebyla zůstavitelem pořízena závěť. Kromě závěti je potřeba zjistit, zda nezanechal také nějaké další listiny relevantní pro dědické řízení. Dle § 175c OSŘ mezi ně patří:

- závěť zůstavitele,
- listina o vydědění,
- listiny o odvolání těchto úkonů,
- listiny o správě dědictví, do této kategorie patří:
  - listina o ustanovení správce dědictví,
  - listina o odvolání ustanovení správce dědictví,
  - listina o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 4, od 1. 1. 2001 je kategorie notářsky evidovaných závětí a listin registrována v Centrální evidenci závětí. Složitější je ovšem situace, vyjde-li v řízení najevo situace, že zůstavitel zanechal závěť, která není u notáře uložena. Pokud se jedná o závěť, která

nebyla nikde oficiálně uschována, uvede se také, kdo závěť odevzdal, popřípadě za jakých okolností byla uložena.

Předběžné šetření

Předběžné šetření je počáteční fází dědického řízení. Předběžné šetření je dle usnesení Nejvyššího soudu sp.zn./č.j: Cpj. 30/75 ze dne 5. 11. 1975 přípravou na samotné projednání dědictví v užším slova smyslu a jedním z nejdůležitějších úkonů dědického řízení. Jeho účelem je sjednat předpoklady pro zjištění pravomoci a příslušnosti notáře k projednání dědictví, okruhu dědiců a zůstavitelova majetku a jeho závazků. Je proto potřeba, aby předběžné šetření bylo provedeno důkladně a údaje při něm zjištěné byly co nejpřesnější a nejúplnější. S důsledností provedení předběžného šetření také souvisí dodržení zásady hospodárnosti a efektivity civilního řízení. V první řadě by předběžným šetřením mělo být zjištěno, zda je dána pravomoc a působnost konkrétního okresního soudu k projednání dědictví. Účelem je zjištění všech údajů nezbytných pro další postup. To znamená ve smyslu § 175d odst. 1 OSŘ zjištění všech potřebných údajů o osobách, které připadají v úvahu jako případní dědicové ze zákona či ze závěti, dále údajů o majetku zůstavitele a jeho případných dlužích a také rozhodování, zda není potřeba některým dědicům ustanovit opatrovníka.

Následným krokem soudního komisaře bude zjištění stavu a obsahu závěti a všech listin. O předběžném šetření se sepíše protokol, jehož nedílnou součástí bude i ověřený opis listin. Na originálu závěti se vyznačí, že její stav a obsah byl zjištěn, a založí se do sbírky prohlášených závětí vedených u soudu. Pokud existuje listina o správě dědictví, vyrozumí soudní komisař ustanoveného správce dědictví o jeho funkci a vyzve jej, aby se jí ujal.

Zastavení dědického řízení

Těmito kroky provedenými v předběžném šetření může dojít soud k závěru, že zůstavitel žádný majetek nezanechal nebo zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty a neopomenutelný dědic tak podle § 175h OSŘ žádné dědictví nenabude. Rozhodnutím soudu dojde k zastavení řízení. Zanechal-li zůstavitel majetek pouze nepatrné hodnoty, k zastavení řízení dojde až poté, co dojde k vydání tohoto nepatrného majetku vypraviteli pohřbu. „To však účastníku řízení nebrání, aby bezprostředně po zastavení řízení nebo kdykoliv později vyvrátil údaj z předběžného šetření, že zůstavitel majetek nezanechal, a vyvolal tak dodatečné projednání majetku, který vyšel nově najevo.“⁸² Osoba, která vypravila pohřeb a nabude tudíž zůstavitelův nepatrný majetek, nemusí být nutně osobou, které svědčí dědické právo. Vypravitel pohřbu nenabude takový majetek děděním, ale jeho vydáním na základě usnesení soudu.

Každé rozhodnutí o hodnotě majetku závisí na faktu, zda zesnulý zanechal jen věci bezcenné nebo pokud zanechal jen majetek nepatrné hodnoty, to znamená majetek v maximální hodnotě pohybující se mezi 10 000 až 15 000 Kč, nebo nezanechal majetek žádný. Usnesení o zastavení řízení se provede záznamem ve spise a nelze se proti němu odvolat.

Neodkladná opatření

Krokem v předběžném šetření může být i nařízení neodkladných opatření dle § 175e OSŘ. Jedná se o speciální období předběžných opatření dle § 74 a násl. OSŘ. Tato opatření mají sloužit k předcházení poškození, ztrátě, odcizení majetku zůstavitele či jeho zavlčení do ciziny. Neodkladná opatření mohou být nařízena jak na návrh, tak bez návrhu, pokud to vyžaduje obecný zájem nebo důležitý zájem dědiců. Na návrh mohou být

---

⁸² Kučera, R.: Dědictví, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001 str. 39

opatření nařízena, jestliže účastník takový svůj zájem prokáže. Pokud v konkrétním případě bude hrozit nebezpečí z prodlení může tato opatření nařídit kterýkoliv soud, nikoli pouze soud příslušný.

Neodkladnými opatřeními se dle § 175e odst. 1 OSŘ rozumí zejména:

- zajištění dědictví;
- svěření věcí osobní potřeby manželovi zůstavitele nebo jinému členu domácnosti;
- prodej věcí, které nelze uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů;
- ustanovení správce dědictví.

Jedná se o demonstrativní výčet možných neodkladných opatření, v praxi se ovšem jiná neuplatňují. Podrobněji se jednotlivým druhům opatření věnují ustanovení § 80 až § 87 JŘ. Některá neodkladná opatření mohou být provedena neformálně, bez vydání rozhodnutí, pouze faktickým úkonem s pořízením protokolu (např. soupis věcí, převzetí do úschovy, svěření věcí osobní potřeby druhému manželovi či jinému členu domácnosti). Méně častým jevem jsou opatření provedená formou soudního rozhodnutí, např. zamítnutí neodkladného opatření, ustanovení správce dědictví, opatření týkající se důležitých zájmů a třetích osob či jim předcházející bezvýsledná výzva.

Pokud se soud rozhodne přistoupit k zajištění věcí, nařídí jeho provedení jedním ze způsobů uvedených §175e v odst. 2 OSŘ, kterými jsou:

- uložení věci u soudu nebo schovatele, kterého soud ustanoví především z řad osob poskytujících tyto služby;
- zapečetění v místě zůstavitelova bytu či jiném vhodném místě;
- zákaz výplaty u dlužníka zůstavitele;

- a soupis věcí náležejících do dědictví; předmětem soupisu jsou především věci osobní povahy, které využívají i jiné osoby.

Správu majetku zůstavitele zpravidla fakticky přebírají do doby závěrečného projednání dědictví dědicové povolání k dědění. Nakládání s majetkem zůstavitele však nesmí, mimo výjimečné případy, překročit míru obvyklého hospodaření.

8.4.2. Projednání dědictví

Pokud z výše uvedených důvodů nedojde k zastavení řízení, vstoupí dědické řízení do své druhé fáze - projednání dědictví. V této fázi dochází především k prověření údajů vyplývajících z předběžného šetření.

Prvním krokem je vyrozumění domnělých dědiců o jejich dědickém právu. Soud dle § 175i odst. 1 OSŘ vyrozumí ty, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou dědici, o jejich dědickém právu a o jejich možnosti dědictví odmítnout, čemuž jsem se věnovala v kapitole 7.2. Právě v tomto momentě dědického řízení je třeba mít na paměti institut neopomenutelných dědiců. Pokud zesnulý zanechal závěť, je třeba kromě těchto závětních dědiců považovat takové osoby, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou dědici, především neopomenutelné dědice a další osoby, kterým svědčí dědění ze zákona. Jestliže neopomenutelný dědic byl předchozím úkonem vyděděn, bude soudním komisařem vyrozuměn o svém dědickém právu, které ale bude podmíněno prokázáním neplatnosti takové závěti nebo listiny o vydědění. „Vyrozuměním těchto osob o dědickém právu se sleduje, aby jim byla poskytnuta možnost zpochybnit platnost závěti (listiny o vydědění) a aby mohly uplatnit své dědické právo. K dosažení tohoto účelu zpravidla postačí, bude-li vyrozumění a potřebné poučení učiněno písemně; v poučení je třeba uvést zpravidla rovněž postup, jakým mohou

platnost závěti (listiny o vydědění) napadnout.“⁸³ Je třeba o případném dědickém právu informovat i ty, kteří nastoupili na místo domnělého dědice, který již nežije nebo který byl vyděděn, a stali se jeho nástupci. Podle § 175j OSŘ se nemusí jednání nařizovat, pokud nabytí dědictví soud potvrzuje pouze jedinému dědici, pro nás relevantního jediného potomka, nebo případně-li dědictví státu dle § 462 obč. zák. Tato možnost však nemusí být vždy využita. Soud i v těchto případech nařídí jednání, jestliže by hrozilo, že dojde k újmě výkonu procesních práv a povinností účastníka.

O průběhu jednání se sepisuje Protokol o jednání, který musí obsahovat:

- označení soudu a soudního komisaře, který jej sepsal;
- den sepsání protokolu;
- označení projednávané věci (uvedením spisové značky, soudu, jména zůstavitele);
- jména a příjmení osob přítomných při jednání;
- průběh jednání (obsah přednesů účastníků, průběh dokazování, poučení poskytnutá účastníkům).

Kromě výše uvedeného se v Protokolu o jednání uvede také soupis aktiv a pasiv zůstavitele neboli soupis majetku zůstavitele, který podle § 175m OSŘ musí soud následně zjistit. Někdy je ale možné tento soupis uvést i mimo protokol. Pro zjištění je rozhodný stav, jaký tu byl v době smrti zůstavitele. Soupis aktiv a pasiv je východiskem pro vypořádání dědictví mezi více dědiců. Soud při zjišťování aktiv a pasiv dědictví, vzhledem k povaze dědického řízení jako řízení nesporného, není vázán návrhy a tvrzeními dědiců. Přesto se dle svého uvážení může řídit shodnými tvrzeními účastníků. „K běžným postupům při zjišťování majetku

---

⁸³ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I §1 - §200za, Komentář, 1. díl, 1. vydání, Praha, C.H.BECK, 2009, str. 1221

patří především dotazy bankovním ústavům ohledně účtů a vkladních knížek (viz. § 89 JŘ), vyžadování výpisů z katastru nemovitostí (§ 88 JŘ), vyžadování dokladů o nabytí nemovitostí, vyžadování jiných zpráv (§ 128 OSŘ) jako jsou výpisy z účtů cenných papírů, sdělení bytových či jiných družstev ohledně členství zůstavitele, výpisy z obchodního rejstříku ohledně obchodních společností, jejichž společníkem byl zůstavitel, dotazy týkající se jiných nároků zůstavitele (nedoplatků nejrůznějších plnění) apod.“⁸⁴ Při zjišťování je také možno požádat o pomoc příslušné orgány státní správy a samosprávy.

Součástí soupisu majetku je i soupis pasiv dědictví. Kromě dluhů zůstavitele, jejichž existence byla nedílně spjata s osobou svého nositele, sem patří i přiměřené náklady spojené s jeho pohřbem. U dluhů se přihlíží k jejich existenci, jejich splatnost ovšem není rozhodná z hlediska posouzení pasiv dědictví.

Na podkladě zjištěného soupisu majetku zůstavitele rozhodne soud usnesením dle § 1750 OSŘ o obvyklé ceně majetku, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví, popřípadě výši jeho předlužení v době smrti zůstavitele. Toto usnesení může soud vydat samostatně nebo může být součástí usnesení, kterým se končí řízení. Výchozím právním předpisem pro určení obvyklé ceny majetku je zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 3/2008 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (oceňovací vyhláška). Obvyklou cenou majetku se rozumí „cena, za níž je možno věc v daném místě a čase (doba úmrtí) zpeněžit.“⁸⁵ Soud ji zjišťuje pomocí odhadu provedeného znalcem, ledaže jde o věci, na jejichž ceně se účastníci dohodnou shodným tvrzením a jejich odhad není zjevně nepřiměřený

---

⁸⁴ Winterová, A., a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, 3.vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2007, str. 452

⁸⁵ Kučera, R.: Dědictví, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001, str. 58

hodnotě věcí. Pro účely soudu je třeba odlišit odhad znalce, který je proveden na přání účastníka řízení a který pro potřeby soudu není znaleckým posudkem, a odhad znalce pověřeného soudem, který jako jediný má důkazní hodnotu.

Vzhledem k faktu, že dědic odpovídá za dluhy zůstavitele nejen věcmi připadnými z dědictví, ale i vlastním majetkem, měl by být dědic obezřetný v případě, pokud se při soupisu dojde k závěru, že dědictví je předlužené. Předlužeností se rozumí stav, kdy pasiva dědictví výrazně převyšují aktiva dědictví. Nutno připomenout, že od předluženosti je třeba odlišit stav, kdy zůstavitel zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty a dojde tak k zastavení řízení dle §175h odst. 2 OSŘ. Za situace předluženosti dědictví existují dvě možnosti, jak s takovým dědictvím naloží:

- dědicové uzavřou dohodu s věřiteli, dle které jim přenechají dědictví k úhradě dluhů;
- dědicové mohou soudu navrhnout likvidaci dědictví.

Pokud uzavřou dohodu, musí dojít k přenechání celého dědictví věřitelům. Dědic může sám něco podle této dohody nabýt pouze v případě, pokud by i on byl věřitelem, např. vypravitelem pohřbu. V rozporu se zákonem by ovšem byla taková dohoda, kde by některý z věřitelů nabýval z dědictví majetek, který by převyšoval svou cenou jeho pohledávku. Jejím uzavřením by došlo k jeho bezdůvodnému obohacení a k odporovatelnosti podle § 470 obč. zák. Tento způsob ukončení dědického řízení by měl zajistit, aby nedocházelo ke zbytečným sporům a případným bezvýsledným uplatnění nároků v občanském soudním řízení.

Nebude-li taková dohoda uzavřena, může dojít k následujícím situacím:

- soud nařídí likvidaci dědictví dle § 175t OSŘ;

- soud projedná předlužené dědictví a následně potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici;
- soud potvrdí nabytí dědictví státu;
- soud schválí dohodu o vypořádání dědictví mezi více dědici;
- nebo soud potvrdí, že více dědiců nabylo dědictví podle dědických podílů.

Likvidace dědictví

Pokud by nedošlo k uzavření dohody s věřiteli, může soud na návrh nebo i bez něj přistoupit k likvidaci dědictví dle § 175t odst. 1 OSŘ. Zákon ovšem dává jasnou přednost dohodě. „Za rozhodnutou lze tuto otázku považovat až po právní moci usnesení dle § 175o OSŘ, kterým byla určena obvyklá cena majetku, výše dluhů a výše předlužení dědictví.“⁸⁶ Soud likvidaci nařídí usnesením, které vyvěsí na úřední desce soudu a jejím nařízením se účastníky stávají zůstavitelovi věřitelé. Likvidace dědictví se dle § 175u OSŘ provede zpeněžením veškerého majetku zůstavitele a to i takového, který jinak exekucím nepodléhá. Zpeněžení se bez dalšího návrhu provede prodejem věcí:

- v soudní dražbě;
- mimo soudní dražbu; tento prodej je možný pouze se souhlasem soudu;
- bez souhlasu soudu je možno prodat pouze takové věci, které jsou bezprostředně ohrožené zkázou nebo znehodnocením.

---

⁸⁶ Škárová, M., a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, 4.vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2009, s. 541

Majetek se při likvidaci prodává za jeho cenu v době prodeje. Po zpeněžení majetku provede soud rozvrh výtěžku dle § 175v OSŘ⁸⁷, v němž se uvádí: „(1) Soud provede rozvrh výtěžku zpeněžení majetku zůstavitele (dále jen "výtěžek") mezi věřitele.

(2) Z výtěžku uhradí soud postupně pohledávky podle těchto skupin:

a) pohledávky nákladů řízení vzniklých státu v souvislosti se zpeněžením majetku,

b) pohledávky nákladů zůstavitelovy nemoci a přiměřených nákladů jeho pohřbu,

c) pohledávky zajištěné zástavním právem, zadržovacím právem, převodem práva nebo postoupením pohledávky,

d) pohledávky nedoplatků výživného,

e) pohledávky daní a poplatků, pojistného na veřejné zdravotní pojištění a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pokud nebyly uspokojeny podle písmena c),

f) ostatní pohledávky.

---

⁸⁷ §175v

(1) Soud provede rozvrh výtěžku zpeněžení majetku zůstavitele (dále jen "výtěžek") mezi věřitele.

(2) Z výtěžku uhradí soud postupně pohledávky podle těchto skupin:

a) pohledávky nákladů řízení vzniklých státu v souvislosti se zpeněžením majetku,

b) pohledávky nákladů zůstavitelovy nemoci a přiměřených nákladů jeho pohřbu,

c) pohledávky zajištěné zástavním právem, zadržovacím právem, převodem práva nebo postoupením pohledávky,

d) pohledávky nedoplatků výživného,

e) pohledávky daní a poplatků, pojistného na veřejné zdravotní pojištění a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pokud nebyly uspokojeny podle písmena c),

f) ostatní pohledávky.

(3) Nelze-li plně uspokojit pohledávky patřící do téže skupiny, uspokojí se poměrně; ve skupině c) se však pohledávky uspokojují podle jejich pořadí, přičemž pohledávky zajištěné zadržovacím právem se uhradí před ostatními pohledávkami. Pro pořadí je rozhodující den, kdy právo zajišťující pohledávku vzniklo.

(4) Pravomocným skončením likvidace zaniknou proti dědicům neuspokojené pohledávky věřitelů. Vyjde-li však najevo další majetek zůstavitelův, rozdělí jej soud věřitelům do výše jejich neuspokojených pohledávek bez zřetele k tomuto zániku. Zůstane-li majetkový přebytek, projedná jej soud jako dědictví.

(3) Nelze-li plně uspokojit pohledávky patřící do téže skupiny, uspokojí se poměrně; ve skupině c) se však pohledávky uspokojují podle jejich pořadí, přičemž pohledávky zajištěné zadržovacím právem se uhradí před ostatními pohledávkami. Pro pořadí je rozhodující den, kdy právo zajišťující pohledávku vzniklo.

(4) Pravomocným skončením likvidace zaniknou proti dědicům neuspokojené pohledávky věřitelů. Vyjde-li však najevo další majetek zůstavitelův, rozdělí jej soud věřitelům do výše jejich neuspokojených pohledávek bez zřetele k tomuto zániku. Zůstane-li majetkový přebytek, projedná jej soud jako dědictví.“

Výtěžek získaný ze zpeněžení majetku zůstavitele se rozdělí usnesením a pohledávky uhradí soud postupně takto:

1. náklady spojené se zůstavitelovou nemocí a přiměřené náklady jeho pohřbu, náklady řízení a splatné výživné;
2. dlužné daně a poplatky;
3. ostatní pohledávky.

Při rozvrhu výtěžku platí zásada, že k uspokojení pohledávek věřitelů s horším pořadím se přistoupí až poté, co dojde k uspokojení věřitelů s lepším pořadím. V případě, že souhrn pohledávek, které mají stejné pořadí, přesáhne likvidační podstatu, uhradí se podle principu proporcionality. Pouze v poslední kategorii je nutné prioritně uhradit pohledávky, které jsou zajištěny zástavními právy nebo omezeními převodu nemovitostí. Poměrně se uspokojí až ostatní pohledávky.

Pravomocným skončením likvidace zaniknou proti dědicům neuspokojené pohledávky věřitelů. Pokud by došlo k následnému zjištění majetku zůstavitele, rozdělí jej soud věřitelům do jejich výše.

Usnesení o dědictví

Celé řízení o dědictví skončí vydáním usnesení po vypořádání dědictví, samozřejmě pouze v případech, kdy nedojde k zastavení dědického řízení nebo kdy nebyla nařízena jeho likvidace.

V tomto usnesení o dědictví dle §175q OSŘ soud:

- potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici;
- potvrdí, že dědictví, které nenabyl žádný dědic, připadlo státu;
- schválí dohodu o vypořádání dědictví nebo dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů;
- nebo potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě.

Součástí usnesení o dědictví může být i usnesení podle § 175l OSŘ (určení obvyklé ceny majetku, který měl zůstavitel ve společném jmění s pozůstalým manželem a rozhodnutí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co připadá pozůstalému manželovi) a podle § 175o OSŘ (určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, případně výše předlužení). Nedílnou součástí usnesení je také výrok o nákladech řízení a výrok o odměně notáře a jeho hotových výdajů.

Schválit dohodu o vypořádání dědictví lze pouze před soudem v řízení o dědictví. Dohoda musí být uzavřena všemi dědici a musí se týkat veškerého majetku zůstavitele. Jen se souhlasem všech je možno tuto dohodu měnit, odvolat nebo nahradit novou. Jestliže ale jde o vypořádání dědictví s účastí neznámého dědice nebo dědice neznámého pobytu, jejich opatrovník není oprávněn za ně tuto dohodu uzavřít. Z dohody musí být vždy jasné, kdo jaký majetek nabývá.

Dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.2.2001, sp. zn. 21 Cdo 366/2000 je obecným požadavkem vztahujícím se k vypořádání dědictví dle ustanovení § 484 odst. 2 obč. zák. je rovněž vyřešení právních vztahů

mezi dědici takovým způsobem, aby se předcházelo takovým rozporům, k nimž by mohlo docházet při spoluvlastnictví k věcem, které vylučují nebo značně komplikují jejich užívání více subjekty, nebo tam, kde by se spoluvlastníky věci měly stát osoby, jejichž vztahy předurčují zásadní neshody při hospodaření se společnou věcí.⁸⁸

Podle rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30. 11. 1995 sp.zn. Co 242/95 dohoda o vypořádání dědictví, podle které má být dědictví, které není předluženo, rozděleno mezi dědice tak, že některý z nich převezme odpovědnost za dluhy dědictví ve výši, která přesahuje cenu majetku, který podle dohody nabývá na svůj podíl (a jeho dědický podíl by tak byl předlužen), odporuje zákonu. Soud v takovém případě podle § 482 odst. 2 obč. zák. musí rozhodnout tak, že dohodu neschválí.⁸⁹

Pokud nedojde k uzavření takové dohody nebo pokud by nebyla soudem schválena, není možno řízení skončit autoritativním rozhodnutím soudu a nabytí dědictví se dědicům potvrdí podle jejich dědických podílů, které jsou určeny zákonem nebo závětí.

Dodatečné projednání dědictví

Pokud po pravomocném skončení dědického řízení vyjde najevo nějaký další majetek, dojde k dodatečnému projednání dědictví dle § 175x OSŘ. „Objeví-li se po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, nějaký zůstavitelův majetek, popřípadě i dluh, provede soud o tomto majetku řízení o dědictví. Objeví-li se pouze dluh zůstavitele, řízení o dědictví se neprovede.“⁹⁰ „Nejde zde o řádný či mimořádný opravný prostředek, který by otevíral věc již jednou pravomocně skončenou, ale o nápravu nedostatečně zjištěného majetku zůstavitele.“⁹¹ Vychází se z řízení původního a jeho účastníky jsou jen ti, kdo se účastnili řízení původního.

---

⁸⁸ Viz dále Vrcha, P.: Civilní judikatura, výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky, 2. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 957

⁸⁹ viz rozhodnutí Městského soudu v Praze sp.zn. 24 Co 242/95

Může se jednat i o dluh zůstavitele, ale pouze v případě, pokud půjde zároveň o majetek, nikoliv pouze o dluh samotný.

Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4 .5 .2004, sp.zn. 30 Cdo 839/2003, zjistí-li se v průběhu řízení o dodatečném projednání dědictví (§175x OSŘ), že zde není nově najevo vyšlý majetek, soud řízení zastaví (bylo-li řízení zahájeno bez návrhu) nebo zamítne návrh na zahájení řízení o dodatečném projednání dědictví (bylo-li řízení zahájeno na návrh).⁹² Tato usnesení nejsou usneseními ve věci samé. Zastavení v těchto případech není důsledkem faktu, že projednání brání nedostatek podmínek řízení.

Nakládání s majetkem

Jak již bylo zmíněno, dědictví se dle § 460 obč. zák. nabývá smrtí zůstavitele. Vzhledem k zastoupení principu ingerence státu při nabývání dědictví, který znamená, že dědictví po každém zůstaviteli musí být projednáno a rozhodnuto, může dědic k volnému nakládání s majetkem mu případlým přistoupit až po pravomocném ukončení řízení o dědictví. Bylo by ovšem nelogické, kdyby s majetkem náležejícím do dědictví nebylo možné nakládat již v průběhu dědického řízení. Nakládání je tedy možné s podmínkou, že více dědiců má k majetku zůstavitele vztah spoluvlastníků a jsou povinni vůči jiným osobám jednat společně a nerozdílně. Nepřesahuje-li nakládání s majetkem rámec obvyklého nakládání, není k němu třeba souhlas soudu dle § 175r OSŘ⁹³. O běžném nakládání s majetkem rozhodují dědicové nadpoloviční většinou hlasů dle § 480a odst. 2 obč. zák.⁹⁴. Jinak na návrh jednoho z dědiců či při rovnosti hlasů

---

⁹⁰ § 175x OSŘ

⁹¹ Schelleová, I.: Řízení o dědictví- účastníci řízení, Právní praxe v podnikání, 1997, č.11

⁹² Ad Notam 2005, číslo 3, str. 112

⁹³ § 175r

(1) Dědici mohou s věcmi nebo s jiným majetkem náležejícím do dědictví během dědického řízení nakládat nebo činit jiná opatření, přesahující rámec obvyklého hospodaření, jen se svolením soudu.

(2) Správce dědictví může s věcmi nebo s jiným majetkem náležejícím do dědictví nakládat nebo činit jiná opatření, přesahující rámec obvyklého hospodaření, jen se souhlasem dědiců a se svolením soudu.

⁹⁴ 2) Správce dědictví při výkonu své funkce vykonává práva a plní povinnosti, které ke svěřenému majetku příslušely zůstaviteli. Úkony přesahující rámec obvyklého hospodaření však

může rozhodnout soud. Dědicům může soud udělit souhlas jen tehdy, projeví-li všichni shodnou vůli učinit takový úkon. Souhlas soudu, který se uděluje usnesením, je nutný především v případech, kdy se bude jednat o prodej nebo jiné nakládání s majetkem jako darování, zastavení nebo pronájem. Hlavním záměrem této povinnosti je, aby nebyl poškozen žádný z dalších dědiců ani ohroženo uspokojení pohledávek věřitelů.

Po právní moci usnesení se provedou tzv. realizační opatření, která směřují k tomu, aby se oprávněné osoby mohly fakticky ujmout věci a hodnot, které nabyly. Realizačními opatřeními jsou zrušení zajištění, ke kterému došlo v důsledku neodkladného opatření, oznámení třetím osobám, komu mají co splnit nebo vydat a dále vyrozumění státních orgánů, které vedou různé evidence.

---

může učinit jen se souhlasem dědiců a se svolením soudu. O úkonech přesahujících rámec obvyklého hospodaření rozhodují dědici nadpoloviční většinou. Při rovnosti hlasů nebo nedosáhne-li se většiny, rozhodne na návrh kteréhokoliv dědice soud.

9. PRÁVNÍ POSTAVENÍ

NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE VE VYBRANÝCH CIZÍCH PRÁVNÍCH ŘÁDECH

Vzhledem k důležitosti a dlouhé tradici této problematiky bych ráda v této kapitole stručně rozebrala její úpravu v právních řádech vybraných cizích států. Pro tento účel jsem vybrala následující státy: Německo, Polsko, Velká Británie, Francie, Portugalsko a stručný exkurz do právní úpravy zemí s islámským právním řádem. Kromě nástinu právní úpravy ve výše uvedených státech, nelze také opomenout, že Česká republika je od 1. května 2004 členským státem Evropské Unie.

Jelikož se jedná o soukromoprávní vztahy osobního charakteru, nebude výjimkou, že dojde ke střetům více právních úprav, především české s některou zahraniční; proto bych se také ráda stručně dotkla i této problematiky. Ke každé podkapitole by bylo možné uvést daleko více skutečností, nicméně vzhledem k rozsahu práce tak podrobný výklad není možný a domnívám se, že ani účelný.

Ve většině západoevropských zemí se na dědice pohlíží jako na univerzálního sukcesora, na nějž pozůstalost přechází jako celek, tedy jako souhrn práv a povinností. Podíly dědiců bývají vyjádřeny zlomkem, kdy dále záleží na dohodě dědiců. Tato úprava však neplatí pro země s anglosaským systémem práva. Další významnou odlišností bývá postavení pozůstalých manželů a manželek. „V některých cizích právních řádech se lze setkat i s tím, že děti narozené mimo manželství nedědí po svém otci a jeho předcích vůbec nebo jen v omezeném rozsahu, někdy nedědí po své matce.“⁹⁵ Výše uvedené skutečnosti, ale i to, že v některých právních řádech bývá dědické právo žen značně omezeno, nepochybně vyplývají z rozdílných

---

⁹⁵ Tschöpl, R.: Národní a unifikovaná úprava kolizního práva dědického, Ad Notam, 2001, číslo 3, str. 51

společenských přístupů k ženskému pohlaví ovlivněných především náboženstvím.

9.1. Dědické vztahy v případě existence mezinárodního prvku

Dědické vztahy s existencí mezinárodního prvku nejsou výjimkou, naopak v době pokročilého stadia evropské integrace jsou velmi aktuálním tématem i problémem. Působnost národních norem práva soukromého je omezena hranicemi určitého státu. Některé vztahy soukromého práva se liší právě tím, že přesahují území určitého státu a mají v určitém svém prvku vztah k zahraničí.

Cizí prvek se v dědických vztazích může vyskytnout především v následujících případech:

- zůstavitel je český státní občan, dědictví leží na území České republiky, ale některý z dědiců je cizinec, například právě neopomenutelný dědic,
- zůstavitel je český státní občan a dědictví leží na území jiného státu,
- zůstavitel je cizinec a dědictví leží na území České republiky,
- právní úkon byl učiněn v cizině.

Dědictví se v takovém případě stává z institutu čistě národního soukromého práva institutem mezinárodního práva soukromého. Vyskytne-li se v dědických vztazích mezinárodní prvek, nabízí se otázka, kterým právním řádem se bude takový právní vztah řídit. Základním právním předpisem českého mezinárodního práva soukromého je zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění

pozdějších předpisů (dále jen „ZMPS“), který obsahuje kolizní normy. Kolizní úprava dědického práva je stanovena konkrétně v § 17 a § 18 ZMPS. K použití těchto dvou kolizních norem ovšem dojde až poté, co byl zohledněn § 2 ZMPS, který stanoví přednostní použití norem obsažených v mezinárodních smlouvách, kterými je ČR vázána.

Česká právní úprava vychází z jednotného dědického statusu, který stanoví stejný postup jak v případě movitého, tak nemovitého majetku. Je jím dle obecné kolizní normy obsažené v § 17 ZMPS *lex rei patriae* zůstavitele v době smrti. Dědické poměry se tak řídí právním řádem státu, jehož byl zůstavitel státním příslušníkem v době smrti.

V následujícím paragrafu je upravena zvláštní kolizní úprava, která řeší zejména otázky způsobilosti k pořízení závěti a listiny o vydědění, způsobilosti ke zrušení těchto listin, vnitřní platnosti listin (důsledky vůle a jejího projevu) a dalších případných přípustných forem pořízení pro případ smrti (např. společná závět, dědické smlouvy).

9.2. Neopomenutelný dědic v německém právu

Obecnou úpravu německého dědického práva nalezneme v německém občanském zákoníku „BGB“ z roku 1896. Rozlišuje zákonnou dědickou posloupnost a tzv. zvolenou dědickou posloupnost, kde hybatelem je vůle zůstavitele. Stejně jako naše dědické právo i to německé vychází z principu univerzální sukcese.

„Dědicem může být každá fyzická osoba, která v době smrti žije (výjimkou je tzv. *nasciturus*), nebo každá právnická osoba, která je v době smrti způsobilá k právům a povinnostem.“⁹⁶ I zde je zvláštní postavení přisouzeno neopomenutelnému dědici. Jejich okruh je však ve srovnání s naší právní úpravou širší. Jsou jimi potomci, rodiče a manžel zůstavitele.

---

⁹⁶ Rombach, C.: Dědění v německém právu, Ad Notam, 2000, číslo 5, str. 103

Aby se někdo z nich skutečně neopomenutelným dědicem stal, musí být zároveň k dědictví povolán jako zákonný dědic. Neopomenutelný dědic má právo na tzv. povinný díl, který činí polovinu jeho zákonného podílu z dědictví. Německá úprava oproti té naší nečiní rozdíl mezi zletilými a nezletilými potomky.

V Německu dochází k projevu poslední vůle v následujících formách:

- vlastnoruční závěť či závěť ve formě notářského zápisu,
- společná závěť,
- dědická smlouva.

Privilegované postavení neopomenutelných dědiců vyplývá i ze zákonné dědické posloupnosti. Zde dochází k oddělení dědického práva příbuzenstva a dědického práva manžela. Mezi příbuzenstvem dědí potomci v prvním řádu, rodiče a jejich potomci v druhém řádu, prarodiče a jejich potomci ve třetím řádu. V německém občanském zákoníku nalezneme ještě dědění příbuzenstva dle čtvrtého, pátého a dalšího řádu.

9.3. Neopomenutelný dědic v polském právu

Dědické právo je v Polsku upraveno v polském občanském zákoníku, „Kodeksu ciwilnym“ (dále jen „KC“) z roku 1964, ve čtvrté knize. K dědění může dojít na základě dvou dědických titulů, na základě zákona či na základě závěti. Může dojít také ke kombinaci obou těchto dědických titulů. Na dědice přecházejí, podobně jako u nás, majetková práva a závazky zesnulého kromě práv, která jsou výlučně spojena s osobou zesnulého či přecházejí na jinou oprávněnou osobu. „Zajímavé je ovšem ustanovení článku 923 KC, dle něhož manžel zůstavitele a blízké osoby, které s ním

bydlely do dne smrti, mají právo užívat po dobu tří měsíců od zahájení dědického řízení zůstavitelův byt i příslušné bytové zařízení.“⁹⁷

I v polském dědickém právu se setkáváme s institutem tzv. neopomenutelného dědice. Pod tento pojem se zde řadí potomci zůstavitele, jeho manžel a jeho rodiče. V případě zákonné posloupnosti jsou potomci s manželem zůstavitele povoláni k dědění v prvním pořadí. V druhém pořadí jsou povoláni manžel a rodiče zůstavitele, spolu s jeho sourozenci. Zůstavitel je institutem neopomenutelných dědiců omezen při pořizování závěti. Každému neopomenutelnému dědici se při testamentární posloupnosti musí dostat jejich povinný podíl tzv. „zachowek“, který činí polovinu jejich zákonného podílu. Jestliže se však jedná o nezletilého potomka či o osobu, která je trvale nezpůsobilá k práci, náleží jim dvě třetiny jejich zákonného podílu.

Zůstavitel může neopomenutelného dědice nároku na povinný podíl zbavit, jestliže:

1. proti vůli zůstavitele porušuje tvrdošijně zásadní pravidla spoluzití,
2. se vůči zůstaviteli případně jedné z jeho blízkých osob dopustil úmyslného trestného činu (proti životu, zdraví, svobodě, případně hrubé urážky),
3. tvrdošijně neplní vůči zůstaviteli základní rodinné povinnosti.

Neopomenutelný dědic může být o své právo připraven i v případě, že se na něj vztahuje nějaký z důvodů dědické nezpůsobilosti. K prohlášení za nezpůsobilého je příslušný soud z následujících taxativně stanovených důvodů:

- pokud se dopustil závažného trestného činu vůči zůstaviteli,

---

⁹⁷ Pěcha, F.: Stručný pohled na polské dědické právo, Ad Notam, 2002, číslo 6, str. 136

- pokud lstivě nebo pohnutkami přinutil zůstavitele k pořízení nebo odvolání závěti,
- nebo pokud úmyslně ukryl či zničil zůstavitelovu závěť, případně ji přepracoval, nebo měl prospěch ze závěti jinou osobou takto upravenou.

Jestliže zůstavitel dědicovy činy, pro které by mohlo dojít k jeho vydědění či uplatnění dědické nezpůsobilosti, mu odpustil, nemůže být zbaven dědic práva na povinný podíl.

Při výpočtu povinného podílu neopomenutelného dědice se vychází i z dědických nároků dědiců nezpůsobilých i těch dědiců, kteří dědictví platně odmítli. Nepřihlíží se ale k těm, kteří se za života zůstavitele svého oprávnění zřekli nebo byli vydědění. Při výpočtu se započítává hodnota darů, které nejsou drobné a byly darovány v posledních deseti letech zůstavitelova života. Nepřihlíží se k hodnotě odkazů a příkazů. U neopomenutelných dědiců může dále dojít k započtení do povinného podílu nadprůměrných nákladů, které zůstavitel vynaložil na jeho výchovu a vzdělání.

9.4. Velká Británie

Velká Británie je jednou ze zemí s právním systémem common law. Dědické právo je zde upraveno několika zákony. Hlavními jsou Inheritance Act (Family Provision Act) z roku 1938, Wills Act z roku 1837 a Intestates Estate Act z roku 1952.

Obecné podmínky uplatňované v britském dědickém právu jsou obdobné jako ve všech zemích kontinentálního systému práva. Hlavním rozdílem je okamžik nabytí pozůstalosti po zesnulém. V common law nepřipadá dědictví po smrti zůstavitele dědicům, ale zvláštnímu exekutorovi, tzv. administrátorovi, který je považován za zmocněnce

zůstavitele. Ten vyrovná veškeré dluhy a přebytky vydá oprávněným dědicům. Zde institut neopomenutelných dědiců neexistuje a tudíž ani právo na povinný díl. Některé osoby blízké zůstaviteli však mohou žádat o příspěvek na výživné z pozůstalosti, pokud byly opomenuty v závěti a nedědí ani ze zákona.

9.5. Neopomenutelný dědic ve francouzském právním řádu

I ve Francii je dědické právo systematicky řazeno do práva občanského. Hlavní pramen práva občanského hmotného představuje občanský zákoník „Code Civil“ z roku 1804 (dále jen „CC“). Code Civil se člení na úvodní titul a tři knihy. Dědické právo je upraveno v knize třetí, v prvních dvou titulech, v článcích 711 až 1100. První titul je věnován dědění obecně a druhý titul darování pro případ smrti a testamentům. Jedná se o velmi podrobnou úpravu dědění.

Ve francouzském právním systému se dědí na základě závěti nebo na základě zákona. I zde je poskytnuta zvláštní ochrana osobám blízkým zůstaviteli tzv. neopomenutelným dědicům (le héritier réservataire), kterým je zaručeno právo na povinný díl (la réserve) upravené v článku 913 CC. Neopomenutelným dědicem je stejně jako u nás potomek zůstavitele v prvním nebo vzdálenějším stupni. Pokud zůstavitel nemá potomky, dědí jeho rodiče. CC obsahuje poměrně podrobnou úpravu postavení dětí nemanželských (les enfants naturels) a manželských (les enfants légitimes). Za manželské je považováno dítě, které se narodí po 180. dni od uzavření manželství do 300. dne od rozpadu manželství. Dítě, které se narodilo před uplynutím 180. dne od sňatku, musí být považováno za manželské, pokud manžel o těhotenství své ženy věděl, byl přítomen narození a podepsal rodný list, či dítě nebylo po narození životaschopné.

V dědění jsou děti zrozené v manželství či mimo něj rovny s dětmi adoptovanými zůstavitelem.

Právo na povinný díl je upraveno poněkud odlišně od českého právního řádu. Velikost povinného dílu se ale samozřejmě liší dle počtu potomků zanechaných zůstavitelem. Pokud by zůstavitel zanechal jednoho potomka, mohl by závětí volně naložit pouze s jednou polovinou svého majetku. Jestliže zanechal dva potomky, mohl by volně naložit s jednou třetinou svého majetku. V případě, že zanechá tři a více potomků, může volně naložit s jednou čtvrtinou svého majetku. Povinný díl je mezi potomky rozdělen rovnoměrně.

Ochrana postavení zůstavitelových potomků je umocněna velmi nevýhodným postavením manžela zesnulého. Manžel nemá ve Francii dědické právo ze zákona. Dědit může až na jakési 4. pozici, až po zůstavitelových synovcích a neteřích. Jeho dědické nároky je vhodné upravit závětí či odkazy. Zůstavitel ovšem musí vždy respektovat velikost povinného podílu. Pokud by zesnulý opomněl upravit dědické nároky svého manžela, může dojít k situaci, že ten získá pouze $\frac{1}{4}$ věci s právem věci užívat a požívat jejich plody a užitky (využívat jejich užitečné vlastnosti a brát z nich přírůsteky - ususfruit).

Ještě více je posíleno postavení neopomenutelných dědiců neexistencí institutu vydědění. Dle francouzského právního řádu nemůže rodič svého potomka v žádném případě vydědit.

Pokud by zůstavitel přesáhl podíl, se kterým může volně nakládat (la quotité disponible), mohou neopomenutelní dědicové část, jenž se jim nedostává, vymáhat. Do povinného dílu se započítává to, co neopomenutelný dědic nebo jeho potomci nabyli za života zůstavitele darováním nebo odkazem. Na uhrazení povinného dílu se podílejí ti, co nabyli dědictví závětí, ale i odkazovníci. Dědicové se mohou obrátit na soud vyšší instance (le tribunal de grande instance) s úmyslem otevření

otázek dědictví prostřednictvím odpůrcí žaloby, která má za účel navrácení chybějící části do povinného podílu pro potomky zůstavitele.

9.6. Neopomenutelný dědic v portugalském právním řádu

Hlavním pramenem úpravy je portugalský občanský zákoník „Codigo civil“ z 25. 11. 1966 vydaný zákonem číslo 47344 „decreto lei n. 47344“. Portugalské dědické právo „Direito das sucessoes“ je velmi podrobně upraveno v knize páté, v člancích 2024 až 2334.

Neopomenutelnými dědici, „herdeiros legitimários“, jsou děti zůstavitele a jeho manžel. Pokud jich není, jsou neopomenutelnými dědici rodiče zůstavitele. K nabytí dědictví dochází buď ze zákona, nebo ze závěti. Kromě toho může dojít k nabytí dědictví dědickými smlouvami „pacto sucessário“ a odkazy „legacao“. Neopomenutelní dědicové musejí společně nabýt dědictví minimálně ve výši 2/3 ze celkové hodnoty dědictví. Jedná se o tzv. neopomenutelný podíl „quota indisponivel“, tedy podíl, se kterým nemůže zůstavitel volně nakládat. Dědické podíly každého z nich se pak rovnají, každý z nich musí nabýt stejný podíl. Ovšem i zde se uplatní institut započtení případných darů, „colacao“, které některý z dědiců nabyl za života zůstavitele. Pokud nedojde k dědění některého z neopomenutelných dědiců, ve výši jeho podílu se buď uplatní reprezentační právo jeho potomků či dojde k rovnoměrnému navýšení podílů zbylých neopomenutelných dědiců.

9.7. Dědění v Evropské Unii

Jednotlivé členské státy Evropské Unie mají z nejrůznějších důvodů, například historických, rozdílně stanovenou právní úpravu dědění. Unifikace dědických norem na úrovni Evropské unie není v současné době

příliš aktuálním tématem a proto jedinou možností je harmonizace kolizních norem, které nás dovedou ke stanovení rozhodného práva.

Snahou Evropské Unie v oblasti harmonizace bylo vytvoření tzv. Zelené knihy Dědictví a Závětí. „Označením Zelené knihy se má na mysli určitá forma sdělení Komise, ve kterém se shrnují stanoviska členských států k určitému problému, která pak mohou být základem budoucího návrhu legislativních opatření.“⁹⁸ Stejně jak je stanoveno v ZMPS, i zde se budou střety právních řádů řešit pomocí hraničních určovateli, kterými nejčastěji jsou státní příslušnost zůstavitele - *lex patriae*, dále *lex domicilii* - místo obvyklého pobytu, *lex rei sitae* - místa, kde se nemovitá věc nachází.

„Problematika dědictví a závětí (stejně tak i majetkové vztahy mezi manžely) je vyloučena z působnosti Nařízení Brusel I (Nařízení Rady ES č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech), dědictví je vyloučeno i z působnosti Nařízení Brusel II (Nařízení Rady ES č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/ 2000).“⁹⁹ V současné době na půdě legislativních institucí EU probíhá příprava návrhu nařízení o dědictví pro případ smrti.

9.8. Dědění a neopomenutelný dědic v islámském právním řádu

V islámském světě je hlavním právním pramenem jeho náboženství a zároveň práva Korán a Sunna, neboli Mohammedovy tradice, tj. příkazy, zákazy a mlčenlivé souhlasy Mohammeda. Islámské právo se souhrnně

---

⁹⁸ Svoboda, J.: Zelená kniha Dědictví a Závětí, Ad notam 2005, číslo 3, str. 98

⁹⁹ Svoboda, J.: Dědické řízení s cizím prvkem, Ad Notam 2009, číslo 3, str. 82

nazývá Šaría a má pevný morální základ. Zákonodárcem v islámském právu je sám Bůh. Právní obor zabývající se problematikou dědictví se nazývá v islámském právním systému *Ilm Al Miras*, doslova věda o dědictví.¹⁰⁰ V Koránu ve čtvrtém oddílu jsou otázky dědictví podrobně upraveny. Díky tomu nedochází k rozdílům v úpravě dědění v jednotlivých islámských zemích.

Stejně jako v právních systémech západních zemí, i zde mezi předpoklady nabytí dědictví patří smrt fyzické osoby, existence dědictví, právní důvod dědění, dědická způsobilost a určité chování osoby povolané k dědění.

Také v islámském právním systému rozlišujeme dědění ze zákona a ze závěti. Při uplatnění zákonné dědické posloupnosti se dědí ve dvou dědických skupinách. První se nazývá *Zawi al Farajez* a druhá *Asaba*. Aby mohlo dojít k zahájení projednávání dědictví, musí být soudu předložen doklad o vymezení dědiců, tzv. *Hasre Weraset*.

Ani v islámu nedošlo k opomenutí speciální ochrany určitého okruhu dědiců. Jsou jimi potomci zůstavitele, tzv. neopomenutelní dědicové. Zůstavitel je oprávněn tyto dědice zbavit jejich nároku na dědění prostřednictvím institutu vydědění. Vydědění, vzhledem k negativnímu postoji Mohammedových tradic, není v islámském světě příliš častým jevem. Zabránit pozůstalým dědit lze neuvedením jejich jména mezi ostatními pozůstalými. V původním islámském právu neměli potomci toho, kdo zemřel za života svých rodičů, nárok na dědictví po svých prarodičích. Jednotlivé státy upravily ale tento nárok ve svých občanských zákonících jako nárok dětí dědit podíl svého otce. Pozůstalý je kromě vydědění nezpůsobilý dědit, pokud způsobil smrt zesnulého. Zvláštní překážkou dědění pozůstalého může být rozdílnost v jeho náboženství od náboženství jeho předka. Upřednostnění mužského pohlaví v islámském světě se

---

¹⁰⁰ Sayedi, S.: Dědictví podle islámu, *Ad Notam*, 1998, číslo 6, str. 133

promítá i do dědického práva. Při rozdělování dědictví se uplatňuje pravidlo, že synovi náleží podíl rovný podílu dvou dcer. Kromě toho asi není překvapujícím fakt, že se neuznává otcovství k dětem mimomanželským a dokonce i k dětem narozeným dříve než osm měsíců po uzavření sňatku rodičů.

Asi nebude překvapením, když si dovolím se proti takové nevyvážené právní úpravě ohradit. S rozdílnou mentalitou jdoucí ruku v ruce s rozdílným přístupem k ženskému pohlaví těžko něco provedeme. Ale současně mě překvapila hranice, kdy je dítě považováno za narozené v manželství a mimo něj. Vždyť případy předčasně narozených dětí nejsou nic výjimečného.

10. PRÁVNÍ ÚPRAVA POSTAVENÍ NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Ministerstvo spravedlnosti předložilo návrh nového občanského zákoníku v průběhu roku 2008. Předpokládané datum, kdy by měl nový zákoník vstoupit v platnost, byl zatím stanoven na 1. ledna 2012. Návrh byl předložen do širokého připomínkového řízení, kdy se k němu mohla vyjádřit i odborná veřejnost. V době vypracování této práce se návrh nacházel v legislativním procesu v Parlamentu ČR.

Lze konstatovat, že budoucí právní úprava dědického práva obecně vychází z většiny zásad platné právní úpravy. Na první pohled je ovšem zřejmé, že dojde k jejímu mnohem podrobnějšímu právnímu zakotvení. „Právní úprava dědění byla v našem občanském právu v průběhu kodifikací z 50. a 60. let postupně výrazně redukována, neboť v předchozím společenském zřízení nebyla potřeba a zájem věnovat výraznější pozornost péči o přechod větších majetkových podstat. V úpravě práva dědického se tak nejvýrazněji projeví někdejší simplifikační tendence totalitního zákonodárství.“¹⁰¹

Systematicky je návrh dědického práva zařazen do třetí hlavy. „Konceptně bude úprava dědického práva sledovat principy dosavadní úpravy dědictví. Posílena bude však pořizovací svoboda zůstavitele, pokud jde o úpravu dědění ze závěti a vydědění, zároveň však bude brán zřetel na zájmy zůstavitelovy rodiny, rozšířen bude okruh zákonných dědiců i o registrovaného partnera, obnoveny budou instituty dědické smlouvy,

---

¹⁰¹ Eliáš, K., Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích, Plzeň, Čeněk Aleš, 2009 str. 372

odkazu, zřeknutí se dědictví, dědického nástupnictví a vykonavatele závěti.“¹⁰²

Opětovně bude v českém právu důsledně odlišen pojem dědictví a pojem pozůstalosti. Pozůstalostí se bude rozumět zůstavitelův majetek k okamžiku jeho smrti. Dědictvím bude naopak to, co z pozůstalosti skutečně připadá konkrétnímu dědici. Nadále zůstane zachován princip, že dědicové nabývají pozůstalost smrtí zůstavitele, tzv. princip ležící pozůstalosti. Mezi další novinky patří rozšíření dědických titulů o dědickou smlouvu a umožnění nakládat s majetkem pro případ smrti pomocí odkazů, dovětků. Dosavadní právní úprava uvádí mezi dědickými tituly na prvním místě zákon, což vyvolává představu o prioritě dědění ze zákona. Nově dojde k řazení dědění ze závěti a dědické smlouvy před děděním ze zákona, a tudíž k potvrzení volnosti zůstavitele, samozřejmě s omezením právy neopomenutelných dědiců. U dědění ze zákona došlo k rozšíření o další dvě kategorie, bude se tedy dědit v šesti třídách.

V poměrně podrobné úpravě dědického práva v civilním kodexu nezůstanou opomenuta ani práva a povinnosti neopomenutelných dědiců. Tento institut zůstává v připravované právní úpravě občanského práva hmotného zachován i co do svého úzkého rozsahu. Jen dochází k drobné změně v pojmenování. Nebudeme nyní hovořit o neopomenutelném dědici, ale o „nepominutelném dědici“. Oproti stávající právní úpravě však k žádným převratným právním změnám nedojde. Nadále bude zůstavitel při projevech své vůle vždy narážet na jejich práva, kterými chce zákonodárce chránit rodinné vztahy. Zůstávají jimi potomci zůstavitele a pokud ti nedědí, pak jejich potomci, což bude v zákoně výslovně stanoveno.

Návrh úpravy vydědění vychází z dosavadní právní úpravy, pokud jde o důvody vydědění, i formu prohlášení o vydědění. Zákonodárce nadále

---

¹⁰² Eliáš, K., Zuklínová, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, 1. vydání, Linde Praha a.s., Praha, 2001, str. 198

ponechá v podstatě shodně čtyři původní důvody, kde dojde k následujícím změnám:

- zůstavitel může vydědit svého potomka odkazem na jeho dědickou nezpůsobilost, aby tak předešel dohadům, zda mu takový čin prominul či nikoliv vzhledem k tomu, že k prominutí může dojít i konkludentně,
- dochází k zestručnění prvního důvodu vydědění,
- pro třetí důvod se zavádí obecnější formulace, která vynechává podmínku úmyslného trestného činu i minimální délku odsouzení,
- současně je zaveden nový důvod vydědění, kterým lze vydědit potomka, jenž je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že je tu i obava, že pro své potomky nezachová jeho povinný díl, ale jen tak, že tento jeho povinný díl zůstává jeho potomkům; jako jediný nelze tento důvod tedy rozšířit na jeho potomky.

Dle návrhu by měla úprava vydědění v novém občanském zákoníku znít následovně:

(1) Ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice vyděděním z práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v tomto právu zkrátit.

(2) Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit podle § 1245 a 1246.

(3) Zůstavitel může dále vydědit nepominutelného dědice, který

a) mu v rozporu s dobrými mravy neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,

b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by v souladu s dobrými mravy projevoval měl,

c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze, nebo

d) vede-li trvale nezřízený život.

(4) Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci

vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického

Další velmi významnou změnou bude skutečnost, že zůstavitel nebude vždy povinen uvádět důvod vydědění, ale pouze tehdy, pokud bude možné tento důvod vydědění potomka dokázat. Bude přitom možné vydědit potomka výslovně nebo i konkludentně. V případě vydědění mlčky a po právu postačí, pokud se neopomenutelný dědic dopustí něčeho, co zakládá možnost vydědění. V opačném případě by měl nárok na povinný díl. Dle komentáře se tak vrací český právní řád k předválečné československé právní úpravě z roku 1937. „Zásadně není důvod k tomu, aby zůstavitel zdůvodňoval své rozhodnutí o vydědění v případech, kdy je ten důvod znám jak jemu, tak i vyděděnému potomku. Takových případů je drtivá většina.“¹⁰³ Důvody vydědění by měl znát také ten, jemuž je prohlášení o vydědění ve prospěch.

Nepominutelný dědic, který byl neoprávněně vyděděn nebo vědomě či nevědomě opominut, či na hodnotě podílu vědomě či nevědomě zkrácen, má právo na povinný díl nebo na jeho doplnění. Podle předložené právní úpravy se má nezletilým potomkům dostat aspoň tři čtvrtin jejich zákonného podílu. Tady oproti stávající právní úpravě dochází ke změně. Současná právní úprava totiž zaručuje nezletilým potomkům jejich celý zákonný podíl. V navržené právní úpravě se má zletilým nepominutelným dědicům dostat alespoň třetina jejich zákonného dědického podílu, v současné době to je ale jedna polovina. Rozhoduje-li zůstavitel o pozůstalosti závětí, musí práva nepominutelných dědiců respektovat a zanechat jim to, co jim náleží, ve formě dědického podílu nebo odkazu. To, co by bylo nepominutelným dědicům takto zanecháno, nesmí být zatíženo podmínkami, příkazy nebo jinými omezeními. Plné nebo částečné

---

¹⁰³ Eliáš, K., Havel, B.,: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích, Plzeň, Čeněk Aleš, 2009, str. 392

pominutí neopomenutelného dědice (preterice) v posledním pořízení, pokud nedošlo k jeho platnému vydědění, však nebude mít za následek neplatnost pořízení v této části, jak stanoví § 479 obč. zák. dnes, a tudíž pozůstalost případně závětním dědicům tak, jak zůstavitel určil. Nepominutelnému dědici ovšem bude v takovém případě náležet právo na vyplacení povinného dílu rovnající se hodnotě jeho povinného dílu vůči ostatním dědicům a odkazovníkům. Výslovně je ale v tomto ustanovení uvedeno, že tato skutečnost nebrání tomu, aby se tento dědic s ostatními nabyvateli dohodl jinak. Poměr se určí podle poměru čistých hodnot podílů nebo odkazů, které sami z pozůstalosti nabyli. Podle platné právní úpravy je tato část dědického práva konstruována tak, že opominutý dědic se stane spoluvlastníkem věcí z pozůstalosti spolu se závětními a ostatními neopomenutelnými dědici, kterým se dostalo více než jejich povinný díl. Takový nástup spoluvlastnického vztahu je často důvodem vzniku různých konfliktů. Na povolaných dědicích a odkazovnicích bude v navrhované právní úpravě rozhodnutí, zda dědictví přijmou i s vědomím, že pak vůči nim bude mít neopominutelný dědic obligační nárok, nebo zda takové dědictví rovnou odmítnou.

Novinkou bude zahrnutí technických pravidel výpočtu povinného dílu přímo do zákoníku. Nepřihlíží se k daru, který zůstavitel poskytl, když ještě nepominutelného dědice neměl a ani k daru poskytnutému dříve než tři roky před smrtí zůstavitele.

Započtení na dědický podíl (kolace) má za účel spravedlivé rozdělení majetkového přínosu a tím i jakousi kompenzaci. Při oceňování předcházejícímu započtení se vychází zásadně z hodnoty v době, kdy došlo k plnění v době odevzdání. Na povinný díl se započte vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyl odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením. Předně to budou nabytí mortis causa. Při započítání na povinný díl se nezapočte to, co dal rodič dítěti a výslovně nevytkl, že to bylo dáno na účet jeho dědického podílu; to ovšem neplatí v případech:

- co mu zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti,
- se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se zahájením podnikání,
- co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka,
- potomkovi, který vstupuje na místo svého předka, se započte na povinný díl i to, co takto od zůstavitele dostali jeho rodiče, na jejichž místo vstupuje.

K započtení by se mělo přistoupit pouze z vůle zůstavitele. Bude výslovně stanoveno, že plněním nebo výhodou podle předchozích ustanovení nelze zkrátit nepominutelnému dědici jeho podíl pod míru povinného dílu.

K upřesnění dojde i v oblasti dědické nezpůsobilosti. Pro nezpůsobilost postačí pouze jednání se znaky úmyslného trestného činu, nebude rozhodující odsouzení pro takový trestný čin. Dále bude přesně stanoveno, že nejen zavrženíhodné jednání vůči zůstavitelově poslední vůli, ale i donucení či lstivé svedení k ní, či naopak překažení jejího sepsání, má za následek dědickou nezpůsobilost

Novinkou bude zvláštní zaopatření, které se dostane některým osobám, vůči kterým je zůstavitel povinen například vyživovací povinností. Tedy takovým nepominutelným dědicům, kteří ztratili svůj nárok na povinný díl, ale ne právo na nutnou výživu, pokud se mu takové výživy nedostává odjinud a není schopen se sám živit. Takto však nemůže dostat z pozůstalosti více, než kolik by činil jeho povinný díl. Kromě potomka do této kategorie osob patří i manžel zůstavitele.

Přestože se současná právní úprava setkávala s negativními ohlasy z řad odborné veřejnosti, podle mého názoru v plánované právní úpravě

nedojde k podstatnějším změnám. Především v oblasti právního postavení neopomenutelného dědice a vydědění vychází návrh spíše z úpravy dosavadní. Za jednoznačné pozitivum však lze považovat podrobnou úpravu všech oblastí dědického práva. Dalším kladem je znovuzavedení některých institutů podporujících autonomii vůle zůstavitele. I přes výhrady ke stávající právní úpravě vydědění, zákonodárce ponechává původní důvody v téměř nezměněné podobě. Vystává tedy obava, že i nadále bude ponechán široký prostor pro libovůli jak ze strany zůstavitele, tak ze strany soudu při posuzování oprávněnosti. Nedojde k prolomení vlivu zásady familiarizace na naše dědické právo, zůstavitel bude nadále při projevu své vůle narážet na dědické nároky svých potomků.

Dovolím-li si stručně zhodnotit budoucí právní úpravu, obávám se, že zůstane stát v půli cesty. Jako nejužitečnější shledávám to, že na úrovni zákonné normy dojde k výslovnému zavedení mnohých pravidel, které mohly být dosud odvozovány pouze z právní praxe či dřívějších právních úprav.

ZÁVĚR

V rámci této rigorózní práce jsem se věnovala nejen úpravě hmotně právní, ale okrajově také procesně právní úpravě dědění, která je sice mnohem podrobnější, ale vzhledem k hlavnímu zaměření a rozsahu rigorózní práce jsem jí nemohla více rozpracovat.

Dovoluji si tvrdit, že cíl, který jsem si vytyčila v úvodu své práce, jsem splnila. Problematiku právního postavení neopomenutelného dědice jsem blíže poznala jak z hlediska teoretického, tak praktického i historického. Ztotožňuji se s názorem, že naše současná právní úprava je opravdu velmi stručná a vzhledem ke dnešní společenské situaci nedostatečná. Proti občanskému zákoníku „ABGB“ z roku 1811 je zde dědické právo řešeno pouze okrajově. Hmotněprávní úpravě je věnováno pouhých 36 paragrafů. Oproti tzv. střednímu občanskému zákoníku a všem předchozím zněním občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. je ovšem o poznání podrobnější. K propracování původní socialistické právní úpravy dědického práva došlo tzv. velkou novelou z roku 1991. „Do budoucna by dědické právo mělo být na takové úrovni, aby po smrti zůstavitele bylo ohledně zanechaného majetku jasno, aby neponechávalo prostor pro zpochybňování nastalého stavu a nedocházelo tak mezi dědici ke zbytečným sporům.“¹⁰⁴

Dědicem je osoba, které svědčí některý z dědických titulů, a která je z tohoto důvodu povolána k dědění. Dědicem je také osoba, která dědictví neodmítla a jako dědic si počíná. Tzv. skutečným dědicem je ten, kdo ze soudního rozhodnutí v dědickém řízení něco nabude a tím odpovídá i za dluhy zůstavitele. Institut neopomenutelného dědice je sice průlomem testovací volnosti zůstavitele, ale vzhledem k časovému vývoji práva v průběhu staletí lze konstatovat, že se jedná o tradiční právní institut.

---

¹⁰⁴ Šubrtová, J.: Důvody vydědění, Ad Notam 1999, číslo 5, str. 99

V institutu dědění samozřejmě hraje neméně důležitou roli zůstavitel, respektive jeho smrt, která je zřejmě nejdůležitější právní skutečností z pohledu dědického práva. V rámci této problematiky je také neméně významná možnost prohlášení fyzické osoby za mrtvou na základě soudního řízení.

Na samém počátku dědění je tedy smrt zůstavitele, poté dojde ke stanovení okruhu dědiců, do nějž ve většině případů spadají právě neopomenutelní dědicové. Ne vždy je ovšem určení okruhu dědiců a vymezení osob, které skutečně něčeho z pozůstalosti nabudou, zcela jednoduché. Často je tento fakt komplikován nedobrymi vztahy mezi zemřelým a jeho potomky; proto je logické, že není zájmem zůstavitele, aby se těmto dětem z pozůstalosti něco dostalo. Někdy je z dědění takový potomek vyřazen automaticky z důvodu dědické nezpůsobilosti. V jiných případech je nutné jeho vyloučení prohlásit dědicem samotným, samozřejmě při splnění všech zákonných podmínek. Současně je nutné věnovat pozornost formě, jakou k učinění takového právního úkonu dojde. Ne vždy je ovšem krok zůstavitele oprávněný, proto také neopomenutelný dědic má právo s rozhodnutím zůstavitele nesouhlasit a bránit se nejen proti němu, ale také například proti dědictví, jehož nabytí odmítá. K těmto krokům má k dispozici jak nástroje zakotvené v občanském zákoníku (dědické žaloby, odmítnutí dědictví), tak prostřednictvím institutů upravených v občanském soudním řádu (postupy dle § 175k, konvokace dědiců).

V recentní úpravě jsou práva neopomenutelných dědiců velmi široce vymezena, naopak právní úprava vydědění je v současném právu neúměrně podceněna, především z důvodů nepřesných a vágních formulací v rámci institutu vydědění. Stávající judikatura, která by nejasnosti v problematice vydědění měla ujasňovat, je poměrně útlá. Dokonce ani řešení poměrně

základní otázky, jakou je stanovení okruhu neopomenutelných dědiců, není z dikce zákona zcela jasné a také v tomto případě se vychází z judikatury. Rozhodovací praxe je ovšem spíše konzervativní, kdy vydědění je považováno spíše za výjimečnou událost. Proto v případech, kdy se zůstavitel rozhodne k takovému kroku přistoupit, měl by být velmi obezřetný a každý krok, který v této věci učiní, důkladně a podrobně podložit tak, aby jeho rozhodnutí nemohlo být po jeho smrti jakýmkoli způsobem zpochybněno. Nejvyšší míru právní jistoty tedy přináší sepsání závěti i listiny o vydědění ve formě notářského zápisu, vše po předchozí právní konzultaci.

Tzv. zásada familiarizace se do českého dědického práva promítá při dědění ze závěti, kdy je přiznáváno zvláštní právní postavení tzv. neopomenutelným dědicům, kterými mohou být pouze potomci, descendentí zůstavitele, a to ve všech stupních. Ochrana přitom není poskytována pouze narozeným dětem, ale také tzv. nasciturům. Jako v celém dědickém právu, také zde platí možnost, že neopomenutelný dědic může být dědicem neznámým nebo dědicem neznámého pobytu.

Pokud se týká zahraničních právních úprav problematiky právního postavení neopomenutelného dědice, je v této rigorózní práci uveden základní exkurz, v jeho rámci je pak provedena komparace jednotlivých právních řádů. Při výběru jsem vycházela jak ze svých jazykových znalostí, tak z jazykových znalostí svých zahraničních kolegů, jakož i z dostupné odborné literatury.

Vzhledem k nejasnostem, které při sporech v rámci dědického práva vznikají, by se zákonodárce v budoucí rekonstrukci občanského práva měl zaměřit především na jeho jasnost, určitost, srozumitelnost a komplexní řešení problematiky. Otázkou tedy zůstává, do jaké míry by mohl být tento základní cíl naplněn. Podle mého názoru sice navrhované znění nového občanského zákoníku velmi podrobně a komplexně upravuje problematiku

dědění a přináší spoustu pozitivních změn, na druhou stranu je ovšem v celé šíři této právní úpravy více než zjevný návrat k právním institutům užívaným v minulosti. Osobně se domnívám, že by tím mohlo dojít ke zmatkům a nejasnostem, přestože se tyto změny přímo dědického řízení nedotýkají.

RESUMÉ

The title of my Rigorosis Diploma Thesis is „The legal position of the non-excludable successor“. This issue is regulated in the Czech Republic by Czech Civil Code from the year 1964. It is the part of the Czech hereditary law. Final form of the present Czech legal regulation is the result of many amendments. The last that mostly influenced this issue was the amendment from the year 1991. This novel was caused by the economic and social changes after the Velvet Revolution.

In my thesis I focused on the explication of the notions of non-excludable successor, disinheritance, the incapacity to inherit, the dismissal of the heritage. The legal institute of the non-excludable heir limits the considerable limit of the testators will.

Because of the long history of this issue I prepared one chapter only on the evolution of the notion of non-excludable successor. The roots of this issue we can find in these times of the Ancient Rome. More in detail I followed this problematic in the Common Civil Code of 1811 and Czech Civil Codes of 1951 and 1964.

The non-excludable successor in our legal system is just descendant of the testator in the first or further degree. The right to become the non-excludable successor has even the nasciturus.

In the 4th chapter called “The disinheritance” I tried to analyse all reasons that can cause the possibility of the testator to disinherit his descendant. The non-excludable successor has to be disinherited by special act called the disinheritance document.

The deceased person may disinherit his or her descendant if:

1. The descendant immorally did not provide the deceased person with a due care in sickness, old age or other important cases,

2. the descendant permanently manifested no proper concern of the deceased person that should be manifested by a descendant,

3. the descendant was sentenced to an at least one-year imprisonment for an intentional crime,

4. the descendant permanently lives an inappropriate life.

In the next chapter I analysed two reasons that caused the incapacity to inherit of the non-excludable successor. The first one is used in the case if the heir commits an intentional crime against the testator, his wife, his children or against his parents. The second one is used in the case if the heir acts immorally against the last will of the testator.

The non-excludable successor if he is not disinherited or if there is no reason to establish the incapacity to inherit, he has the right to his legal heir's share. The major heir has the right to the half of what they would inherit if there had been no will. If the testator has minor children, they must acquire at least what their legal share is, so there is no freedom of disposition when the testator had just minor children.

In one chapter I focus on the probate proceedings. This subject is so large that I stipulate only on the sketch of it.

In the end I tried to bring near the legal regulation of this issue in several countries like Poland, Germany, Great Britain, France, Portugal and in the countries with Islamic religion. Because we are shortly members of European Union I have made simple report on the evolution of the harmonization of the hereditary law.

I finished my Rigorous Diploma Thesis with the short introduction to the Czech future legal regulation of the hereditary law in the new Civil Code.

I chose this topic because I was always interested in the hereditary law. I think that this issue of the non-excludable heir is very useful because everyone is a descendent of his parents.

heir's share - dědický podíl

disinheritance - vydědění

incapacity to inherit - dědická nezpůsobilost

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

A . P R A M E N Y

- zákon č. 40/ 1964 Sb., Občanský zákoník
- zákon č. 99/ 1963 Sb., Občanský soudní řád
- zákon č. 141/ 1950 Sb., Občanský zákoník
- císařský patent č. 946/ 1811 ř.z., Obecný zákoník občanský
- zákon č. 94/ 1963 Sb., o rodině
- zákon č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 121/ 2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství
- zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- zákon č. 285/2002, o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)
- zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
- zákon č. 97/1963, o mezinárodním právu soukromém a procesním
- Code civil
- Código civil

B . L I T E R A T U R A

1 . K N I Ž N Í

Bílek, P., Šešina, M.: Dědické právo v předpisech let 1925-2001, 1. vydání, Praha, C.H. Beck, 2001

Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol.: Občanský soudní řád- komentář, 1. díl, 7. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006

Drápal, L., Bureš, J., a kol.: Občanský soudní řád I. §1- §200za, Komentář, 1. díl, 1. vydání, Praha, C.H.Beck, 2009

Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník - Velký akademický komentář, 1. svazek, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2008

Eliáš, K., Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích, Plzeň, Čeněk Aleš, 2009

- Eliáš, K., Zuklínová, M.:* Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001
- Fiala, J., Hurdík, J., Korecká, V., Telec, I.:* Lexikon občanského práva, 2. vydání, Ostrava, Sagit, 2001
- Fiala, J., Kindl, M. a kol.:* Občanské právo hmotné, 1. vydání, Plzeň, Aleš Čeněk, s.r.o., 2007
- Fiala, J., Kindl, M., a kol.:* Občanský zákoník, komentář, I. díl, 1. vydání, Praha, Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009
- Fiala, R.:* Přehled judikatury ve věcech dědických, 1. vydání, Praha, ASPI a.s., 2006
- Holub, M., Fiala, J., Bičovský, J.:* Občanský zákoník, poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou, 12. doplněné vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2006
- Hrušáková, M., Králíčková, Z.:* České rodinné právo, 2. vydání, Brno, Doplněk, 2001
- Kincl, J., Urfus, V.:* Římské právo, 1. vydání, Praha, Panorama, 1990
- Knapp, V.:* Velké právní systémy, úvod do srovnávací právní vědy, 1. vydání, 1. vydání, Praha, C.H.Beck, 1996
- Knapp, V. a kol.:* Československe občianske pravo, 2. přepracované doplnené vydanie, Bratislava, Obzor, 1974
- Knapp, V., Knappová, M., a kolektiv:* Občanské právo hmotné, II. svazek, 2. vydání, Praha, Codex Bohemia, s.r.o., 1998
- Krčmář, J.:* Právo občanské v. právo dědické, Praha, Všehrd, 1930
- Kučera, R.:* Dědictví, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001
- Madar, Z.:* Slovník českého práva, II. díl, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha, 1999
- Malaurie, P.:* Cours de droit civil - Les successions, les libératils, 3e édition, 1995, Paris
- Malý, K. a kol.:* Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 1999

Mikeš, J., Muzikář, L. : Dědické právo,
3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2007

Stavinohová, J., Hlavsa, P.: Civilní proces a organizace soudnictví,
1. vydání, Brno, Doplněk, 2003

Škárková, M., a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou,
4. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2009

Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník -
komentář, 10. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006

Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník II.
Komentář, 2. vydání, Praha, C.H.Beck, 2009

Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné III., 5. vydání, Praha
Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2009

Tilsch, E.: Dědické právo rakouské, Praha, Sborník věd právních a státních
(Bursík a Kohout), 1905

Vrcha, P.: Civilní judikatura, výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a
Ústavního soudu České republiky, 2. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2005

Winterová, A., a kolektiv: Civilní právo procesní,
5. aktualizované vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2008

Winterová, A., a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou,
3. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2007

Židlická, M., Schelle, K.: Právní dějiny 1, Starověk,
1. vydání, Brno, MU a Doplněk, 1998

2. ČASOPISECKÁ

Dvořák, J.: K aktuálním otázkám prohlášení občana za mrtvého,
Ad Notam 2004, číslo 6

Eliáš, K.: Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský
zákoník, Ad Notam, 2003, číslo 5

Kawulok, J.: Vydědění- právní úprava a praxe, Ad Notam, 1999, číslo 4

Kleinová, J.: Notář jako soudní komisař, Právní rádce, 1993, číslo 2

Kolektiv autorů: Vládní návrh nového občanského zákoníku byl předložen do
připomínkového řízení, Právní zpravodaj 2008, číslo 6

Kouba, V.: Úvaha nad některými instituty dědického řízení a dědického práva, Ad Notam, 2000, číslo 4

Kožiak, J., Kožiaková, H.: Započtení na dědický podíl v judikatuře, Ad Notam 2007, číslo 6

Králová, J., Eck, L.: Dědická nezpůsobilost, Ad Notam, 2004, číslo 2

Lužná, R.: Ochrana neopomenutelných dědiců, Právo a rodina 2006, číslo 4

Lužná, R.: Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely, Právo a rodina 2007, číslo 2, (s.1)

Mašek, D.: Nikoho nelze vydědit bez zákonných důvodů, Právo a rodina, 2002, číslo 3, Linde Praha a. s.

Medunová, R.: Dědic, který nemá být opomenut, Ad Notam 2009, číslo 5

Mikeš, J.: Jak dál s úpravou dědického práva?, Ad Notam, 1998, číslo 2

Medunová, R.: Dědic, který nemá být opomenut, Ad Notam, 2009, číslo 5

Muzikář, L. : Dědické podíly a jejich výpočet (První- třetí část), Ad Notam, 1997, číslo 1-3

Němcová, J.: Ochrana oprávněného dědice, Ad Notam, 2003, číslo 4

Nesnídal, J.: Výklad k odpovědnosti dědice, Ekonom, 1998, číslo 37

Novotná, V.: Evropská úmluva o postavení dětí narozených mimo manželství, Právo a rodina, 2001, číslo 5, Linde Praha a.s.

Pěcha, F.: Stručný pohled na polské dědické právo, Ad Notam, 2002, číslo 6

Radimský, J.: Právní povaha nároku neopomenutelných dědiců, Bulletin advokacie, 1986, číslo 1

Rombach, C.: Dědění v německém právu, Ad Notam, 2000, číslo 5

Sayedí, S.: Dědictví podle islámu, Ad Notam, 1998, číslo 6

Schelleová, I.: Řízení o dědictví- účastníci řízení, Právní praxe v podnikání, 1997, č. 11

Svoboda, J.: Zelená kniha Dědictví a Závětí, Ad notam 2005, číslo 3

Svoboda, J.: Dědické řízení s cizím prvkem, Ad Notam 2009, číslo 3

Sešina, M.: Diskuze o návrhu nového Občanského zákoníku,
Ad Notam 2005-2006

Šešina, M.: Jak dál v úpravě dědického práva, Ad Notam, 2000, číslo 3

Špoková, E.: Dědictví s cizím prvkem, Ad Notam 2003, číslo 3

Šubrtová, J.: Důvody vydědění, Ad Notam, 1999, číslo 5

Tomek, M.: Vydědění, Právní rádce 2008, číslo 3

Tschopl, R.: Národní a unifikovaná úprava kolizního práva dědického,
Ad Notam, 2001, číslo 3

C. JUDIKATURA

1. ÚSTAVNÍ SOUD

- *nález ze dne 9.11. 2005, č.j. I ÚS 261/03*

2. NEJVYŠŠÍ SOUD

- *rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 980/2007 ze dne 30.10.2007*
- *rozsudek sp.zn. 21 Cdo 688/2006 ze dne 15.5.2007*
- *rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2431/2005 ze dne 21.3. 2006*
- *rozhodnutí sp. zn. Cdo 1190/2004 ze dne 27.4. 2005*
- *usnesení sp. zn. 30 Cdo 839/2003 ze dne 4.5.2004*
- *rozsudek sp. zn. 30 Cdo 2214/2002 ze dne 20.1. 2004*
- *rozsudek sp. zn. 30 Cdo 493/2004 ze dne 15. 7. 2004*
- *rozsudek sp. zn. 30 Cdo 889/2002 ze dne 26. 7. 2003*
- *rozsudek sp. zn. 30 Cdo 925/2002 ze dne 29. května 2003*
- *rozhodnutí sp. zn. 28, Cdon 361/2002 ze dne 25. 2. 2003*
- *usnesení sp. zn. 22 Cdo 2121/ 2001 ze dne 13. 3. 2003*
- *usnesení sp. zn. 21 Cdo 486/ 2002 ze dne 5. 12. 2002*
- *usnesení sp. zn. Cdo 2174/ 2000 ze dne 5. 6. 2002*
- *usnesení sp. zn. 30 Cdo 1975/2001 ze dne 19. 12. 2001*
- *usnesení sp. zn. 21 Cdo 366/2000 ze dne 6.2.2001*
- *usnesení sp. zn. 22 Cdo 1206/ 2001 ze dne 8. 10. 2001*
- *usnesení sp. zn. 21 Cdo 3028/ 2000 ze dne 17. 7. 2001*

- *usnesení sp. zn. 21 Cdo 1303/ 2000 ze dne 13. 3. 2001*
- *rozsudek sp. zn. 20 Cdo 450/2000 ze dne 28. 11. 2001*
- *usnesení sp. zn. 30 Cdo 1842/ 2000 ze dne 5. 10. 2000*
- *usnesení sp.zn. 20 Cdo 1855/98 ze dne 20.12.2000*
- *rozhodnutí sp. zn. 18 Co 265/98 ze dne 23. dubna 2000*
- *rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 1465/98 ze dne 23.2.1999*
- *usnesení sp. zn. 2 Cdon 86/ 1997 ze dne 26. 9. 1997*
- *usnesení sp. zn. 2 Cdon 176/ 1996 ze dne 29. 5. 1997*
- *usnesení sp.zn./Čj: Cpj. 30/75 ze dne 5. 11. 1975*

3. KRAJSKÉ SOUDY A MS V PRAZE

- *usnesení MS v Praze č. j. 24 Co 297/ 2002- 127 ze dne 30. 12. 2002*
- *usnesení MS v Praze č. j. 24 Co 35/ 01- 80 ze dne 28. 2. 2001*
- *usnesení MS v Praze č. j. 24 Co 184/ 96- 87 ze dne 30. 9. 1996*
- *usnesení MS v Praze č. j. 24 Co 214/ 96- 24 ze dne 30. 8. 1996*
- *usnesení MS v Praze č. j. 24 Co 315/ 1997- 82 ze dne 30.12. 1997*
- *rozhodnutí MS v Praze č.j. 27 Co 242/95 ze dne 30.11. 1995*
- *usnesení MS v Praze č.j. 24 Co 35/2001- 80 ze dne 28.2. 2001*
- *usnesení KS v Hradci Králové sp. zn. 17 Co 391/ 99 ze dne 15. 10. 1999*
- *usnesení KS v Brně sp. zn. 18 Co 60/ 97- 77 ze dne 12. 12. 1997*
- *usnesení KS v Brně sp. zn. 18 Co 171/ 1997 ze dne 17.10. 1997*
- *usnesení KS v Brně sp. zn. 18 Co 135/ 86 ze dne 30. 7. 1986*

D. ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- *System právních informací ASPI*
- www.juristic.cz
- www.justice.cz
- www.epravo.cz

OBSAH

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ	2
1. ÚVOD	3
2. KDO JE NEOPOMENUTELNÝ DĚDIC	7
2.1. Dědic	7
2.2. Úmrtí fyzické osoby	10
2.3. Neopomenutelný dědic	12
2.4. Určování rodičovství	13
2.5. Nasciturus	14
2.6. Dědic neznámý a dědic neznámého pobytu	15
2.7. Zastoupení neopomenutelného dědice	15
3. POSTAVENÍ NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE V DĚJINÁCH	17
3.1. Starověké Řecko	17
3.2. Starověký Řím	18
3.2.1. Posloupnost intestátní a posloupnost testamentární	18
3.2.2. Postavení neopomenutelného dědice dle práva civilního	19
3.2.3. Postavení neopomenutelného dědice dle práva praetorského	20
3.2.4. Povinný díl v římském právu	20
3.2.5. Novelizace císaře Justiniána v oblasti dědického práva	21
3.3. Český feudální stát	21
3.4. Všeobecný občanský zákoník „ABGB“	22
3.5. Občanský zákoník číslo 141/ 1950 Sb.	25
3.6. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve znění od 1. 4. 1964 do 31. 3. 1983	27
3.7. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve znění od 1. 4. 1983 do 31. 12. 1991	27
3.8. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve znění od 1. 1. 1992	28
4. VYDĚDĚNÍ	29
4.1. Pojem vydědění	29
4.2. Důvody vydědění	30
4.3. První důvod vydědění	32
4.4. Druhý důvod vydědění	34
4.5. Třetí důvod vydědění	36
4.6. Čtvrtý důvod vydědění	37
4.7. Listina o vydědění	38
4.7.1. Obecně o listině o vydědění	38
4.7.2. Platnost listiny o vydědění	38
4.7.3. Formy listiny o vydědění	40
4.7.4. Uložení listiny o vydědění v Centrální evidenci závětí	41
4.7.5. Zrušení listiny o vydědění	42
4.8. Právní nástupnictví po vyděděném potomkovi	44
4.9. Nesouhlas vyděděného potomka	45

5. DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST	48
5.1. Dědická nezpůsobilost a vydědění	48
5.2. První důvod dědické nezpůsobilosti	50
5.3. Druhý důvod dědické nezpůsobilosti	51
5.4. Odpuštění	52
5.5. Právní nástupnictví po nezpůsobilém dědici	53
6. NEOPOMENUTELNÝ DĚDICKÝ PODÍL	54
6.1. Pojem dědického podílu	54
6.2. Neopomenutelný dědický podíl	55
6.3. Relativní neplatnost závěti	56
6.4. Výpočet dědického podílu	57
6.5. Kolace	58
7. DALŠÍ ZPŮSOBY OCHRANY NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE	60
7.1. Ochrana oprávněného neopomenutelného dědice	60
7.2. Odmítnutí dědictví	62
7.3. Spor o dědické právo	63
7.4. Konvokace věřitelů	66
8. DĚDICKÉ ŘÍZENÍ A POSTAVENÍ NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE V NĚM	68
8.1. O dědickém řízení jako o řízení nesporném	68
8.4. Průběh dědického řízení	71
8.4.1. Počáteční fáze dědického řízení	72
8.4.2. Projednání dědictví	76
9. PRÁVNÍ POSTAVENÍ NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE VE VYBRANÝCH CIZÍCH PRÁVNÍCH ŘÁDECH	87
9.1. Dědické vztahy v případě existence mezinárodního prvku	88
9.2. Neopomenutelný dědic v německém právu	89
9.3. Neopomenutelný dědic v polském právu	90
9.4. Velká Británie	92
9.5. Neopomenutelný dědic ve francouzském právním řádu	93
9.6. Neopomenutelný dědic v portugalském právním řádu	95
9.7. Dědění v Evropské Unii	95
9.8. Dědění a neopomenutelný dědic v islámském právním řádu	96
10. PRÁVNÍ ÚPRAVA POSTAVENÍ NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	99
ZÁVĚR	106
RESUMÉ	110
OBSAH	120